

วิเคราะห์การเสริมสร้างชุมชนสันติสุขของอาสาสมัครการพัฒนา
สังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดปทุมธานี ตามหลักสังคหวัตถุ ๔
ANALYSIS TO ENHANCE THE PEACEFUL COMMUNITY OF VOLUNTEERS
IN SOCIAL DEVELOPMENT AND HUMAN SECURITY, PATHUM THANI
PROVINCE BY SANGAHANATTHU 4

นางยุวดี บำรุงบุตร

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสันติศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๗

วิเคราะห์การเสริมสร้างชุมชนสันติสุขของอาสาสมัครการพัฒนา
สังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดปทุมธานี ตามหลักสังคหวัตถุ ๔

นางยุวดี บำรุงบุตร

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสันติศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๗

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Analysis to Enhance the Peaceful Community of Volunteers In
Social Development and Human Security, Pathum Thani
province by Sangahavatthu 4

Mrs. Yuwadee Bumrungrutr

A Thematic paper Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for the Degree of
Master of Arts
(Peace Studies)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand
C.E 2014

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับสารนิพนธ์ เรื่อง “วิเคราะห์การเสริมสร้างชุมชนสันติสุขของอาสาสมัครการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จ.ปทุมธานี ตามหลักสังคหวัตถุ ๔” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบสารนิพนธ์

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ประธานกรรมการ

(พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.)

กรรมการ

(ดร.อุทัย สติมัน)

กรรมการ

อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.

ชื่อผู้วิจัย

(นางยุวดี บำรุงบุตร)

ชื่อสารนิพนธ์	: วิเคราะห์การเสริมสร้างชุมชนสันติสุขของอาสาสมัครการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดปทุมธานีตามหลักสังคหวัตถุ ๔
ผู้วิจัย	: นางยุวดี บำรุงบุตร
ปริญญา	: พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สันติศึกษา)
อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์	: พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร., ป.ธ.๖, พ.ม., พธ.บ., ศศ.ม., พธ.ด.
วันสำเร็จการศึกษา	: ๑๔ มีนาคม ๒๕๕๘

บทคัดย่อ

การศึกษาวิเคราะห์การเสริมสร้างชุมชนสันติสุขของอาสาสมัครการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จ.ปทุมธานี ตามหลักสังคหวัตถุนี้ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ ๓ ประการคือ (๑) เพื่อศึกษาแนวความคิดการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และในพระพุทธศาสนา (๒) เพื่อศึกษาแนวความคิดการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดปทุมธานี (๓) เพื่อวิเคราะห์แนวความคิดการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขของอาสาสมัครการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จ.ปทุมธานี ตามหลักสังคหวัตถุ

ผลการวิจัยพบว่า นโยบายกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงในการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขนั้น มีนโยบายมุ่งสร้างโอกาสอย่างเป็นธรรมให้กลุ่มผู้ด้อยโอกาส มุ่งเสริมสร้างความมั่นคงให้คนยากจน และการมุ่งสนับสนุนการสร้างสังคมสวัสดิการ เป็นต้น ซึ่งก็สอดคล้องกับแนวความคิดการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขในทางพระพุทธศาสนา คือ ชุมชนที่เป็นอยู่ด้วยหลักคุณธรรม เช่น หลักสังคหวัตถุ ๔ ที่มีการให้ เอื้อเพื่อเอื้อแผ่ต่อกัน การพูดด้วยวาจาสุภาพ การช่วยเหลือกิจการต่าง ๆ และการร่วมแก้ไขปัญหา ร่วมสุขร่วมทุกข์

การดำเนินการของกลุ่มชมรมอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดปทุมธานี มีภาระหน้าที่จัดกิจกรรมช่วยเหลือป้องกัน แก้ไข ฟื้นฟู พัฒนา ในเด็ก เยาวชน สตรี ผู้ด้อยโอกาส ผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้ประสบปัญหาทางสังคมอื่นๆ จัดกิจกรรมการเฝ้าระวังและรายงานสถานการณ์ทางสังคม และดำเนินการป้องกันแก้ไขโดยประสานกับองค์กรชุมชนหรือหน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน ที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ภายใต้ยุทธศาสตร์สำคัญ ๓ ยุทธศาสตร์ คือ ยุทธศาสตร์สังคมไม่ทอดทิ้งกัน ยุทธศาสตร์สังคมเข้มแข็ง และยุทธศาสตร์สังคมคุณธรรม

ภาระกิจหน้าที่ดังกล่าวได้สะท้อนหรือสอดคล้องกับหลักสังคหวัตถุ ๔ กล่าวคือ มีการให้แบ่งปัน การพูดให้ข้อมูลหรือให้กำลังใจ การชวนช่วยเพื่อประโยชน์ผู้อื่น และ ร่วมสุขร่วมทุกข์ไม่หนีปัญหา จึงกล่าวได้ว่าหลักสังคหวัตถุ ๔ เป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมการสร้างชุมชนสันติสุข และเป็นไปเพื่อทำให้เกิดสังคมสันติสุขได้อย่างแท้จริง

Thematic Paper Title: Analysis to Enhance the Peaceful Community of Volunteers
In Social Development and Human Security,
Pathum Thani province by Sangahavatthu 4

Researcher : Mrs. Yuwadee Bumrungrutr

Degree : Master of Arts (Peace Studies)

Thematic Paper Supervisor

: Assoc. Prof. Dr. Phramahā Hansa Dhammaso
(Nitibunyakorn), Assistant to Rector for Academic
Affairs, Pali vi, B.A., M.A. (Philosophy),
Ph.D. (Buddhist Studies)

Date of Graduation : 14 March 2015

Abstract

An analysis to Enhance the Peaceful Community of Volunteers in Social Development and Human Security, Pathum Thani province by Sangahavatthu 4 have the objectives of the study were as follows: (1) to study the enhancement of peace community of social development and human security ministry and Buddhism, (2) to study the enhancement of peace community of social development and human security of Pathaumthani provincial volunteers, and (3) To analyze the concept the enhancement of peace community of social development and human security of Pathaumthani provincial volunteers by the principles of Sangahavathhu 4

The results showed that the strengthen the peace community of the Volunteers of Ministry of Social Development and Human Security Pathum Thani province conducted under the framework of their dedication to the benefit of others has sacrifice and tolerance. That focus on helping those distress or who suffered from various disasters are also preparing social workers, children, the sick and elderly, disabled, etc. So look into another dimension the ideology of the volunteer groups are to create a halo for the welfare of human beings.

Approach to promoting social peace in view of the principles of Buddhism is Sangahavatthu 4 that focus the sharing with emphasis on the object and the knowledge and focus on communication is Piyavaca that it sweet speeds and sincere. The focus on Atthacariya it is dedicated to helping society and behave and tha focus on Samanattata is the persistently.

Research indicates that The aspiration or approach to strengthen the peace community of volunteers of Ministry of Social Development and Human Security, Pathum Thani province is consistent with the main object Sangahavatthu 4

extremely well. It said that the main object Sangahavatthu 4 are the principles that promote building peace community and it is possible to achieve truly peace social.

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์เล่มนี้ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เพราะได้รับความอนุเคราะห์เกื้อกูลจาก พระมหาสมบุญณ์ วุฑฒิกโร, ดร. ประธานกรรมการสอบสารนิพนธ์ และพระมหาหรรษา ธรรมหาโส, รศ.ดร.อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ และ ดร.อุทัย สติมั่น กรรมการสอบสารนิพนธ์, พระมหาดวงเด่น จิตญาโณ และพระมหาคณัย อุปวฑฒโน อาจารย์เจ้าหน้าที่ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่มีเมตตาและกรุณาอย่างยิ่ง เป็นอาจารย์ที่ให้คำปรึกษาดูแลเอาใจใส่ แนะนำข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์กับข้าพเจ้า ขอกราบขอบพระคุณท่านทั้งหลายเป็นอย่างยิ่งมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณคณาจารย์ในบัณฑิตวิทยาลัยทุกท่าน ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ทำให้ผู้วิจัยมีความรู้ความสามารถศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวกับสารนิพนธ์นี้ พร้อมทั้งเจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัยทุกท่านที่ช่วยเหลืออำนวยความสะดวกและประสานงานต่างๆ ให้สารนิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ ตลอดถึง ผู้เป็นเจ้าของผลงานทางวิชาการทุกท่าน ที่ข้าพเจ้านำมาอ้างอิงประกอบในการทำสารนิพนธ์ครั้งนี้

สุดท้ายนี้ คุณความดี บุญกุศล ความรู้ ความดีงามที่เป็นประโยชน์อันเกิดจากสารนิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอมอบให้บิดา มารดา และบุชชคุณครูอาจารย์ทุกๆ ท่าน ขอให้ท่านได้มีส่วนแห่งความดีนี้ เทอญ

นางยุวดี บำรุงบุตร

๙ มีนาคม ๒๕๕๘

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ	จ
สารบัญภาพ	ช
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ณ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๔
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๔
๑.๕ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	๔
๑.๖ ทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕
๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย	๑๑
๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๑๑
บทที่ ๒ แนวคิดการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขของกระทรวงการพัฒนากำลังคนและความมั่นคงของมนุษย์ และในพระพุทธศาสนา	๑๒
๒.๑ ความหมายของชุมชน	๑๒
๒.๒ ความหมายของชุมชนสันติสุข	๑๓
๒.๓ ลักษณะของชุมชนสันติสุข	๑๕
๒.๔ จุดมุ่งหมายของการเสริมสร้างชุมชนสันติสุข	๑๕
๒.๕ แนวคิดการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขของกระทรวงการพัฒนากำลังคนและความมั่นคงของมนุษย์	๑๖
๒.๕.๑ นโยบายกระทรวงการพัฒนากำลังคนและความมั่นคงของมนุษย์	๑๖
๒.๕.๒ องค์ประกอบของการพัฒนาและความมั่นคงของมนุษย์	๑๗
๒.๕.๓ หลักการของอาสาสมัครพัฒนากำลังคนและความมั่นคงของมนุษย์	๑๘
๒.๕.๔ เป้าหมายของอาสาสมัครพัฒนากำลังคนและความมั่นคงของมนุษย์	๑๘
๒.๕.๕ คุณสมบัติของอาสาสมัครพัฒนากำลังคนและความมั่นคงของมนุษย์	๑๙
๒.๕.๖ ประโยชน์ของการเสริมสร้างชุมชนสันติสุข	๒๐

๒.๖ แนวคิดการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขในทางพระพุทธศาสนา	๒๑
๒.๖.๑ การเสริมสร้างชุมชนสันติสุขตามหลักสังคหัตถ์ ๔	๒๒
๒.๖.๒ ที่มาของแนวคิดที่ว่าด้วยสังคหัตถ์ ๔	๒๒
๒.๖.๓ ความหมายเกี่ยวกับหลักสังคหัตถ์ ๔	๒๓
๒.๖.๔ องค์ประกอบของหลักสังคหัตถ์ ๔	๒๔
๒.๖.๕ หลักธรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างชุมชนสันติสุข	๒๖
๒.๗ สรุปแนวคิดการเสริมสร้างชุมชนสันติสุข	๓๑

บทที่ ๓ แนวคิดการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดปทุมธานี	๓๒
๓.๑ ความสำคัญในการเสริมสร้างชุมชนสันติสุข	๓๒
๓.๒ ความเป็นมาของอาสาสมัครการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จ.ปทุมธานี	๓๓
๓.๓ หลักการและเหตุผล อพม. จ.ปทุมธานี	๓๕
๓.๔ บทบาทของ อพม. จ.ปทุมธานี	๓๕
๓.๕ เป้าหมายของ อพม. จ.ปทุมธานี	๓๖
๓.๖ โครงสร้างและอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ อพม. จังหวัดปทุมธานี	๓๗
๓.๗ คุณสมบัติของ อพม.จ.ปทุมธานี	๓๘
๓.๘ ภารกิจหน้าที่ของ อพม.จ.ปทุมธานี	๓๙
๓.๙ ขั้นตอนในการปฏิบัติงานเสริมสร้างชุมชนสันติ	๔๓
๓.๑๐ โครงการอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) จ.ปทุมธานี	๔๔
๓.๑๑ ปัญหาและอุปสรรคของการทำงานอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) จ.ปทุมธานี	๔๖
๓.๑๒ สรุปการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดปทุมธานี	๔๙

บทที่ ๔ วิเคราะห์แนวคิดการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขของอาสาสมัครการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จ.ปทุมธานี ตามหลักสังคหัตถ์ ๔	๕๐
๔.๑ แนวคิดการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขของอาสาสมัครการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดปทุมธานี	๕๐
๔.๒ วิเคราะห์แนวคิดการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขของอาสาสมัครการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จ.ปทุมธานี ตามหลักสังคหัตถ์ ๔	๕๒
๔.๓ หลักธรรมที่ส่งเสริมสนับสนุนเกื้อหนุนต่อสังคหัตถ์ ๔	๖๑
๔.๔ คุณค่าและความสำคัญของสังคหัตถ์ต่อการเสริมสร้างชุมชนสันติสุข	๖๒
๔.๕ ประโยชน์ของสังคหัตถ์ ๔ ต่อการเสริมสร้างชุมชนสันติสุข	๖๓
๔.๖ ปัญหาและอุปสรรคในการเสริมสร้างชุมชนสันติสุข	๖๔

๔.๗	สรุปแนวคิดการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขของอาสาสมัครการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จ.ปทุมธานี ตามหลักสังคหวัตถุ ๔	๖๕
บทที่ ๕	สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	๖๖
๕.๑	สรุปผลการวิจัย	๖๖
๕.๑.๑	จากการศึกษา แนวคิดการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และในพระพุทธศาสนา	๖๖
๕.๑.๒	แนวคิดการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์(อพม) จังหวัดปทุมธานี	๖๙
๕.๑.๓	การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขของอาสาสมัครการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์(อพม) จ.ปทุมธานี ตามหลักสังคหวัตถุ ๔	๗๐
๕.๒	ข้อเสนอแนะ	๗๔
บรรณานุกรม		๗๕
ประวัติผู้วิจัย		๘๐

สารบัญภาพ

ลำดับที่		หน้า
ตารางภาพที่ ๓.๑	ภาพแสดงลักษณะสังคมที่พึงปรารถนาของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	๓๓
ตารางภาพที่ ๓.๒	ภาพตราสัญลักษณ์ของชมรมอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	๓๔
ตารางภาพที่ ๓.๓	ภาพแสดงภารกิจการชี้เป้า-เฝ้าระวัง	๔๐
ตารางภาพที่ ๔.๑	ภาพของการบริจาคทาน	๕๔
ตารางภาพที่ ๔.๒	ภาพการเยี่ยมให้กำลังใจ	๕๖
ตารางภาพที่ ๔.๓	ปิววาจาเพื่อการติดต่อสื่อสารขอรับบริจาค	๕๗
ตารางภาพที่ ๔.๔	ภาพกิจกรรมอัครจริยา	๕๘
ตารางภาพที่ ๔.๕	ภาพกิจกรรมสมานัตตตา	๖๐

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

ก. คำอธิบายคำย่อเกี่ยวกับพระไตรปิฎก

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์นี้ใช้การอ้างอิงจากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙ โดยระบุชื่อย่อคัมภีร์ เล่ม/ชื่อ/หน้า ตามลำดับ เช่น ที.สี. (ไทย) ๙/๒๗๖/๙๗. หมายถึง ทีฆนิกาย สीलขันธวรรค ภาษาไทย เล่มที่ ๙ ข้อที่ ๒๗๖ หน้า ๙๗.

พระสุตตันตปิฎก

ที.ปา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฎีกวรรค	(ภาษาไทย)
ขุ.ธ.	(บาลี)	=	ขุททกนิกาย	ธมมปทปาติ	ธรรมบท	(ภาษาบาลี)
ขุ.ธ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ธรรมบท	(ภาษาไทย)
ขุ.สุ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	สุตตนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.เอกก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	เอกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก.	(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	องคุตตรนิกาย	จตุกกนิปาตปาติ	(ภาษาบาลี)
อง.สตตก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	สตตกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.อฏฐก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	อฏฐกนิบาต	(ภาษาไทย)
ที.สี.	(ไทย)	=	ทีฆนิกาย	สीलขันธวรรค		(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมไทยในปัจจุบันมีวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป ส่งผลให้ปัญหาของสังคมมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ ประชาชนยากจน ปัญหาสังคม เด็กเยาวชนขาดการศึกษา ปัญหาทางด้านการเมือง ได้แก่ประชาชนเกิดความแตกแยกสามัคคี เหล่านี้ล้วนเป็นโครงสร้างปัญหาความมั่นคงของมนุษย์^๑ (human security) ซึ่ง UNDP^๒ นิยามความหมายความมั่นคงของมนุษย์ว่า การที่ประชาชนได้รับหลักประกันด้านสิทธิ ความปลอดภัย การสนองตอบต่อความจำเป็นขั้นพื้นฐาน สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี ไม่ประสบปัญหาความยากจน ไม่สิ้นหวังและมีความสุข ตลอดจนได้โอกาสเท่าเทียมกันในการพัฒนาศักยภาพตนเอง ซึ่งถือเป็นเป้าหมายสูงสุดของการจัดสวัสดิการและการตอบสนองความต้องการพื้นฐานของประชาชนให้ได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ทั้งด้านการศึกษา สุขภาพอนามัย การประกันรายได้ สวัสดิการแรงงาน นันทนาการและบริการสังคมทั่วไป^๓ แนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตในประเทศไทย รัฐบาลได้จัดสวัสดิการทางสังคมมาโดยตลอดทั้งดำเนินการในรูปแบบการดำเนินการโดยรัฐ องค์กรเอกชน และดำเนินการโดยชุมชนเอง

จังหวัดปทุมธานีซึ่งถือเป็นเมืองปริมณฑลใกล้กรุงเทพมหานคร การเปลี่ยนแปลงจากสังคมชนบทสู่สังคมเมืองได้แผ่ขยายขึ้นจนจังหวัดปทุมธานีมีอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว จึงมีการเปลี่ยนแปลงเป็นสังคมอุตสาหกรรมทั้ง ๗ อำเภอ ซึ่งประกอบด้วย อำเภอเมืองปทุมธานี อำเภอคลองหลวง อำเภอธัญบุรี อำเภอหนองเสือ อำเภอลาดหลุมแก้ว อำเภอลำลูกกา และอำเภอสสามโคก มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๖๕ แห่ง แบ่งตามประเภทและอำนาจบริหารจัดการภายในท้องที่ได้ดังนี้ คือ เป็นองค์การบริหารส่วนจังหวัด ๑ แห่ง เทศบาลนคร ๑ แห่ง เทศบาลเมือง ๙ แห่ง เทศบาลตำบล ๑๗ แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล ๓๗ แห่ง^๔ แบ่งเป็นพื้น ๖๐ ตำบล และ ๕๒๙ หมู่บ้าน จึงได้สนองนโยบายของรัฐด้วยการจัดตั้งกลุ่มต่าง ๆ ขึ้นในชุมชน เพื่อดูแลและช่วยเหลือกันเอง เป็นการจัดสรรสวัสดิการ และเสริมสร้างชุมชนสันติสุข เพื่อแก้ไขปัญหาการเข้า

^๑จิริพันธ์ กัลลประวิทย์, เอกสารประกอบการฝึกอบรมแกนนำอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, สำนักปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ๒๕๕๘), หน้า ๔๔.

^๒United Nations Development Programme, ๒๕๕๓, หน้า ๒.

^๓คณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการสังคมแห่งชาติ, แผนยุทธศาสตร์ ๕ ปี สร้างสวัสดิการสังคม ฉบับที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทสกายบุ๊กส์ จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๘.

^๔กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย, "สรุปข้อมูล อปท ทั่วประเทศ." [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล: <http://www.dla.go.th/work/abt/index.jsp2557> [๒๐ กันยายน ๒๕๕๗].

ไม่ถึงสวัสดิการของรัฐโดยมี ชมรมอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดปทุมธานี มีสมาชิก หมู่บ้านละ ๑ คน จึงทำให้มีสมาชิกที่เป็นทางการ ๕๒๙ คน ตามระเบียบว่าด้วย การจัดตั้ง อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของ มนุษย์และในชมรมอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดปทุมธานีมีสมาชิก ๘๐๐-๙๐๐ คน

อาสาสมัครมีบทบาทสำคัญในการบำเพ็ญประโยชน์ให้แก่สังคมโดยถ้อยที่ถ้อยอาศัย เอื้อเพื่อเอื้อแก่ ช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามวัฒนธรรมชาวพุทธแต่เดิมมา โดยการนำหลักธรรมทาง ศาสนามาเป็นแนวทางในการทำงานร่วมกันเพื่อเสริมสร้างให้สังคมสันติสุขทั้งในด้านการสงเคราะห์ผู้ ประสบความทุกข์ยากเดือดร้อน การป้องกัน แก้ไขปัญหา การพัฒนาสังคมและส่งเสริมความมั่นคง ของชาติ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนอย่างเป็นธรรมและทั่วถึง งานอาสาสมัครเป็นงานที่มี คุณค่าต่อสังคม และบุคคลที่เข้ามาเป็นอาสาสมัครได้เสียสละเวลาอันมีค่า ตลอดจนความสุขส่วนตัว เพื่อช่วยเหลือผู้อื่นหรือทำประโยชน์ให้แก่สังคมโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ซึ่งบทบาทและหน้าที่หลักคือชี้ เป้าเฝ้าระวัง เชื่อมกลุ่มเดิมเสริมสร้างกลุ่มใหม่ และร่วมใจทำแผนชุมชน^๕ ภารกิจที่เต็มเปี่ยมไปด้วย ความเผื่อแผ่มีค่าแก่การยกย่องสรรเสริญ โดยเฉพาะในสังคมไทยยุคใหม่ที่มีความหลากหลายทาง วัฒนธรรม วิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปทำให้เป็นปัญหาทางสังคมการที่มีอาสาสมัครเข้ามาช่วยรัฐบาลบรรเทา ปัญหาของบ้านเมืองนั้น นับว่าเป็นคุณประโยชน์อย่างยิ่งและสอดคล้องกับทุกภาคส่วนในการเข้ามามี ส่วนร่วม ในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม

อย่างไรก็ตามเมื่อสังคมขยายตัวขึ้นมากเท่าใด สังคมย่อมมีวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปมากเท่านั้น ปัญหาของสังคมก็มากเพิ่มขึ้น การแก้ไขปัญหาสังคมจึงต้องอาศัยความละเอียดอ่อน ต้องใกล้ชิด ปัญหาและมีการดำเนินการที่ต่อเนื่อง ดังนั้นจึงจำเป็นต้องอาศัย การมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ประชิ่งในปัจจุบันกำลังอัตราคนของภาครัฐลดลง ทำให้ขยายตัวการเพิ่มขึ้นของอาสาสมัครที่อาสาเข้า มาบรรเทาปัญหาบ้านเมือง จึงนับว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อประเทศชาติ อาสาสมัคร (Volunteer) หมายถึง ผู้ที่สมัครใจและอาสาเข้ามาเพื่อช่วยเหลือ เยียวยา และทำงานที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชน และสังคม โดยสมัครใจ เพื่อการดูแล ป้องกัน แก้ไขปัญหาเพื่อพัฒนาสังคม โดยไม่หวังผลตอบแทนเป็น เงิน หรือสิ่งอื่นใด ผลตอบแทนที่อาสาสมัครได้รับคือ ความสุข ความภาคภูมิใจที่ได้ปฏิบัติงานที่เป็น ประโยชน์แก่ประชาชน สังคม และประเทศชาติ มีจิตอาสา (Volunteer Spirit) ซึ่งหมายถึง จิตแห่ง การให้ความดีงามทั้งปวงแก่เพื่อนมนุษย์ โดยเต็มใจ สมัครใจ อิ่มใจ ซาบซึ้งใจ ปิติสุข ที่พร้อมจะ เสียสละเวลา แรงกาย และสติปัญญา เพื่อสาธารณประโยชน์ ในการทำกิจกรรม หรือสิ่งที่เป็น ประโยชน์แก่ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน และมีความสุขที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่น เป็นจิตที่ไม่นิ่งดูตาย^๖ เมื่อพบเห็นปัญหา หรือความทุกข์ยากที่เกิดขึ้นกับผู้คน เป็นจิตที่มีความสุขเมื่อได้ทำความดี และเห็น

^๕จිරพันธ์ กัลลประวิทย์, เอกสารประกอบการฝึกอบรมแกนนำอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความ มั่นคงของมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, สำนัก ปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ๒๕๕๘), หน้า ๕๒.

^๖[ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: <http://surin-apm.blogspot.com/2008/08/blog-post.html> [๒๐ กันยายน ๒๕๕๗].

น้ำตาเปลี่ยนเป็นรอยยิ้ม เป็นจิตที่เปี่ยมด้วย “บุญ” คือความสงบเย็น และพลังแห่งความดี อีกทั้งยังช่วยลด อัดตา หรือความเป็นตัวเป็นตนของตนเองลงได้บ้าง

โครงการอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) เป็นโครงการเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมให้อาสาสมัครที่มีอยู่อย่างหลากหลายในชุมชนและหมู่บ้าน^๗ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เนื่องจากได้พิจารณาว่า ภารกิจด้านการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีขอบเขตกว้างขวางเกี่ยวข้องกับประชากรทุกกลุ่ม ซึ่งในที่นี้ได้พิจารณาจากกลุ่มอาสาสมัครที่มีอยู่ในชุมชนเป็นลำดับแรก ปัจจุบันอาสาสมัครที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่นมีหลายประเภท และปฏิบัติงานหลากหลายด้าน เช่น อาสาสมัครสาธารณสุข อาสาสมัครต่อต้านยาเสพติด อาสาสมัครคุมประพฤติ ฯลฯ ซึ่งอาสาสมัครเหล่านี้ล้วนปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ทั้งสิ้น การส่งเสริมให้กลุ่มอาสาสมัครเหล่านี้ได้เข้าใจ ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้เรียนรู้ถึงบทบาทหน้าที่ที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานเพื่อการพัฒนาสังคมในท้องถิ่นของตนเองและเป็นอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) ในหมู่บ้านและชุมชนของตน จะทำให้เกิดเครือข่ายการทำงานในระดับพื้นที่ที่จะเป็นพื้นฐานพลังสำคัญในการพัฒนาสังคมไปสู่สังคมแห่งสันติสุขเอื้ออาทรน่าอยู่และยั่งยืน^๘

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการประยุกต์หลักสังคหวัตถุเพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุขของอาสาสมัครการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดปทุมธานี ซึ่งได้แก่ หลักทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตตา เพราะเห็นว่าสังคมไทยเป็นสังคมพุทธศาสนาที่มีมาแต่เดิมหลักธรรมของพระพุทธเจ้าสามารถประยุกต์ใช้ได้ทุกยุคทุกสมัยเพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุขของอาสาสมัครการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์และเป็นแบบอย่างต่อการเสริมสร้างสังคมสันติสุขต่อชุมชนอื่นต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาแนวความคิดการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และในพระพุทธศาสนา

๒.๒ เพื่อศึกษาแนวความคิดการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดปทุมธานี

๒.๓ เพื่อวิเคราะห์แนวความคิดการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขของอาสาสมัครการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จ.ปทุมธานี ตามหลักสังคหวัตถุ

^๗ระพีพรรณ คำหอม, เอกสารประกอบการฝึกอบรมแกนนำอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, สำนักปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ๒๕๕๘), หน้า ๔๒.

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๓.๑ แนวคิดการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และในพระพุทธศาสนา ว่าเป็นอย่างไร

๓.๒ แนวคิดการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดปทุมธานี ทำได้อย่างไร

๓.๓ แนวทางการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขของอาสาสมัครการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จ.ปทุมธานี ตามหลักสังคหวัตถุ นั้นทำได้อย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๔.๑ **ขอบเขตด้านเนื้อหา** การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยเน้นที่การศึกษาแนวคิดการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และในพระพุทธศาสนา พร้อมทั้งแนวคิดการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดปทุมธานี โดยท้ายที่สุดจะทำการวิเคราะห์แนวคิดการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขของอาสาสมัครการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จ.ปทุมธานี ตามหลักสังคหวัตถุ

๔.๒ **ขอบเขตด้านเวลา** ผู้ศึกษาจะใช้ระยะเวลา ๗ เดือน ในการศึกษา โดยเริ่มจากเดือนกรกฎาคม พ.ศ.๒๕๕๗ จนถึง มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๘

๔.๓ **ขอบเขตด้านประชากรและพื้นที่**

ก.ประชาชน ได้แก่ อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จ.ปทุมธานี และประชาชนที่เคยได้รับการช่วยเหลือจากอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จ.ปทุมธานี

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการศึกษา

๑.๕.๑ **อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) ระดับตำบล** หมายถึง อพม. ที่ได้รับการคัดเลือกจากหมู่บ้าน/ชุมชน เพื่อเป็นผู้แทนระดับตำบล ๆ ละ ๑ คน เป็นตัวแทนในการเข้าร่วมกิจกรรม เชื่อมประสานการปฏิบัติงานทุกระดับที่เกี่ยวข้องและประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข่าวสารต่าง ๆ ตลอดจนให้คำปรึกษาแนะนำแก่ อพม. ระดับหมู่บ้าน/ชุมชน

๑.๕.๒ **การพัฒนาสังคม** หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงที่ดี ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง วัฒนธรรม เพื่อประชาชนจะได้มีชีวิต ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นทั้งด้านอาหาร ที่อยู่ อาศัย การศึกษา สุขภาพอนามัย การมีงานทำ มีรายได้เพียงพอในการครองชีพ ประชาชนได้รับความเสมอภาค ความยุติธรรม มีคุณภาพชีวิต ทั้งนี้ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในกระบวนการเปลี่ยนแปลงทุกขั้นตอนอย่างมีระบบ

๑.๕.๓ **ความมั่นคงของมนุษย์** หมายถึง การที่ประชาชนได้รับหลักประกันด้านสิทธิ ความปลอดภัย การสนองต่อความจำเป็นขั้นพื้นฐาน สามารถดำรงชีวิตในสังคม ได้อย่างมีศักดิ์ศรี ตลอดจนได้รับโอกาสอย่างเท่าเทียมกันในการพัฒนาศักยภาพของตนเอง

๑.๕.๔ **แนวทางพระพุทธศาสนา** หมายถึง วิธี ข้อปฏิบัติหรือชุดของวิธีอย่างใดอย่างหนึ่งที่พระพุทธเจ้าหรือเหล่าสาวกของพระองค์ได้ใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและเป็นวิธีที่

ประกอบไปด้วยการพัฒนากาย ศีล จิตและปัญญาตามพระไตรปิฎกซึ่งเป็นเชิงบูรณาการกับกับการสร้างสันติสุขในชุมชน

๑.๕.๕ ชุมชนสันติสุข หมายถึง ภาวะที่ประชาชนในชุมชน มีความเป็นอยู่ ดำเนินชีวิตด้วยความความสุขที่เกิดจากความสงบทั้งในบริบทของจิตใจเป็นพื้นฐาน และการได้รับความสะดวกสบายตามกำลังที่จะได้รับโดยมีความเป็นอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

๑.๕.๖ สังคหัตถุ หมายถึง ทานธจ เปยยวชชถจ อตถจริยา จ ยา อิธ สมานตตดา จ รมเมสุ ตตถ ตตถ ยถารห^๙ คือ การให้ทาน การพูดจาไพเราะ การประพடுத்தินให้เป็นประโยชน์ในโลกนี้ ความเป็นผู้มีตนสม่าเสมอในธรรมทั้งหลายนั้นๆ ตามควร

๑.๖ ทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๖.๑ หนังสือ เอกสารทางวิชาการ

๑.๖.๑.๑ พระมหาพรหมชา ธรรมหาโส (นิธิบุญยากร) ได้กล่าวเกี่ยวกับความขัดแย้งทางสังคม ไว้ในงานวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์เรื่อง มนุษย์กับความขัดแย้งโลกทัศน์และชีวิตศันในพระพุทธศาสนา” ผลจากการวิเคราะห์มีดังนี้ พระพุทธศาสนายอมรับว่า ความขัดแย้งเป็นสิ่งจำเป็น (Necessity) ในระดับโลกียวิสัยเพราะความขัดแย้งจัดได้ว่าเป็น ทุกข์ของบุคคลและสังคมประการหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การมองว่า ความขัดแย้งเป็น ธรรมชาติหรือ ธรรมดาของสังคมทั่วไป จนอาจกล่าวได้ว่าเป็น สิ่งจำเป็นของสังคมเพราะสรรพสิ่งในสังคมนั้นแปรเปลี่ยนไปอยู่ตลอดเวลาอนิจจัง ผลจากการแปรเปลี่ยนดังกล่าวนี้ จึงทำให้เกิดบรรยากาศของ ทุกข์หรือ ความขัดแย้งซึ่งเป็นสภาวะหรือบรรยากาศที่ดำรงอยู่ในภาพเดิมไม่ได้ สาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดความขัดแย้ง ก็เพราะทุกสิ่งทุกอย่างนั้น ในแง่ของโลกียวิสัยนั้น ไม่สามารถเป็นไปตามความต้องการ หรืออำนาจของสิ่งใด หรือ อยากรักก็ตาม ในทัศนะ ของพระพุทธศาสนา ความขัดแย้งได้ก่อให้เกิดการพัฒนาคุณค่าภายในของมนุษย์ ในเชิงอัตวิสัย และมีส่วนสำคัญ ในการพัฒนาคุณค่าในเชิงปริวิสัยเช่นเดียวกัน กล่าวคือ ความขัดแย้งก่อให้เกิดพัฒนาระบบการเมืองการปกครอง การบัญญัติพระวินัย การจัดระเบียบสังคม และการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ พระพุทธศาสนาได้สะท้อนภาพทั้งที่เป็นบุญ และเป็นบาป ประเด็นจึงอยู่ที่ว่า เราจะมีท่าทีต่อความขัดแย้ง หรือวางบทบาทของตนเองในสถานการณ์ของความขัดแย้งอย่างไร จึงจะสามารถดำรงตนได้อย่างประสานสอดคล้องกับชีวิต และสังคม เพื่อนำไปจัดการความขัดแย้งให้ถูกต้องตาม หลักเหตุผล ตนประมาณกาล บุคคล และชุมชน โดยที่จะทำให้มนุษย์ และสังคมอยู่ร่วมกันอย่าง สันติสุข^{๑๐}

๑.๖.๑.๒ คริสโตเฟอร์ เอส ควิน ได้เขียนไว้หนังสือ “Buddhism in The West” มองว่าพระพุทธศาสนาเพื่อสังคมเป็นการประยุกต์หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา เพื่อแก้ปัญหาสังคมเป็นรูปแบบของศาสนาที่เกิดขึ้นในบริบทแห่งการถกเถียงปัญหาของโลกในเรื่องสิทธิมนุษยชน

^๙ ๑. จตุกก. (บาลี) ๒๑/๒๕๖/๓๗๓.

^{๑๐} พระมหาพรหมชา ธรรมหาโส (นิธิบุญยากร) “มนุษย์กับความขัดแย้ง : โลกทัศน์และชีวิตศันในพระพุทธศาสนา”, เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการ พระพุทธศาสนากับการจัดการความขัดแย้งในสังคมไทย, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

การกระจายความยุติธรรมและความก้าวหน้าทางสังคม^{๑๑} จุดร่วมสำคัญอย่างหนึ่งของกลุ่มชาวพุทธที่จะทำงานเพื่อสังคม รวมทั้งการตั้งปณิธานแบบพระโพธิสัตว์ของมหายาน ที่จะคุ้มครองรักษาสรรพสัตว์ เมื่อเรามีสติกับลมหายใจ ผลของการปฏิบัติ คือ ความสงบ และความสุข ย่อมเกิดขึ้นทันที และเราสามารถขยายขอบเขตออกไปได้ เป็นสังฆะ หรือชุมชนที่ผู้คนอยู่ร่วมกัน อย่างปลอดภัย และมีความรักให้กัน^{๑๒}

๑.๖.๑.๓ พระเทพติลก (ระแบบ จิตตญาโณ) ได้อธิบายไว้ในหนังสือ ศาสนากับสันติภาพ ถึงการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขพอสมควร โดยต้องอาศัย การยอมรับสถานะศักดิ์ศรีของกันและกัน ถ้าเราปรารถนาการอยู่ร่วมกันอย่างมีสันติสุขนั้น ไม่ใช่เป็นเรื่องยาก แต่ไม่ใช่เป็นเรื่องง่าย เพราะ ปัญหาสำคัญ คนที่เพียรพยายามจะสร้างสันติสุขหรือ สันติภาพ จะต้องเริ่มจากจิตใจ ของปัจเจกชน แต่ละคนเสียก่อน จะต้องมีความสงบภายในใจ ถ้ายังไม่สงบภายในใจเราจะไม่สามารถสร้างสันติภาพได้ ในพระพุทธศาสนาเน้นไปที่ยุติการเบียดเบียน ประทุษร้ายกัน เบียดเบียนกันทาง ร่างกาย เบียดเบียนกันทางทรัพย์สิน สร้างอาชญากรรมทางเพศ ทำลายล้างผลประโยชน์ซึ่งกันและ กัน โทก หลอกลวงกัน เบียดเบียนกันด้วยสิ่งเสพติดให้โทษต่างๆ ซึ่งจะเห็นว่าเมื่อมองเป้าหมาย ที่ จะให้เกิดเป็นสันติภาพแล้ว เราจะสรุปพร้อมด้วยคำเพียง ๓ คำ เท่านั้นเอง คือ การที่เราสามารถสงบความทุกข์ได้ สามารถสงบภัยได้ สามารถสงบโรคได้^{๑๓}

๑.๖.๑.๔ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายของสังคหวัตถุ ๔ คือหลักธรรม ที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจคนและประสานหมู่ชนไว้ให้มีความสามัคคีกันประกอบด้วย^{๑๔}

๑. ทาน ให้ปัน คือ ความเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือสงเคราะห์ด้วยปัจจัยสี่ ทุน หรือ ทรัพย์สิน สิ่งของ ตลอดจนให้ความรู้ ความเข้าใจและศิลปวิทยา

๒. ปิยวาจา พูดอย่างรักกัน คือ กล่าวคำสุภาพ ไพเราะ น่าฟัง ชี้แจง แนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ มีเหตุผล เป็นหลักฐาน ชักจูงในทางที่ดีงามหรือแสดงความเห็นอกเห็นใจ ให้กำลังใจ รู้จักพูดให้เกิดความเข้าใจดี สมานสามัคคี เกิดไมตรีทำให้รักใคร่นับถือและช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

๓. อุตถจริยา ทำประโยชน์แก่กัน คือ ช่วยเหลือด้วยแรงกายและชวนชววยช่วยเหลือกิจการต่างๆบำเพ็ญประโยชน์ รวมทั้งช่วยแก้ไข้ปัญหาและช่วยปรับปรุงส่งเสริมในด้านจริยธรรม

๔. สมานัตตตา เอาตัวเข้าสมาน คือ ทำตัวให้เข้ากับเขาได้ วางตนเสมอต้นเสมอปลายให้ความเสมอภาค ปฏิบัติ สม่่าเสมอกันต่อคนทั้งหลาย ไม่เอาเปรียบและเสมอในสุขทุกข์ คือ ร่วมสุข ร่วมทุกข์ ร่วมรับรู้ ร่วมแก้ไข้ปัญหาเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกัน

^{๑๑}Christopher S. Queen (ed), *Engage Buddhism in The West*, (Boston: Wisdom Publications, 2000), p. 1, อ้างใน พระมหาสมปยุต วิฑูรติกโรพรธนา) ประเด็นโต้แย้งพระพุทธศาสนามีแนวคิดเชิงสังคมหรือไม่, *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์*, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๔ (ตุลาคม - ธันวาคม ๒๕๔๙) : ๕๘

^{๑๒}นางสาวปถมพร ตะละภักดิ์, การศึกษาวิเคราะห์สัมมาทิฐิในการสร้างสันติสุขในสังคมไทย, หน้า ๖๙.

^{๑๓}พระเทพติลก (ระแบบ จิตตญาโณ), *ศาสนากับสันติภาพ*, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท แปดสิบเจ็ด ๒๕๔๕ จำกัด, ๒๕๔๗), หน้า ๓๗.

^{๑๔}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), *ธรรมนุญชีวิต*, พิมพ์ครั้งที่ ๔. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๐), หน้า ๒๕.

๑.๖.๑.๕ อรศิริ เกตุศรีพงษ์ ได้ให้ความหมายว่า สังคหวัตถุ ๔ คือ สิ่งที่เป็นเครื่อง สงเคราะห์และยึดเหนี่ยวน้ำใจซึ่งกันและกัน ๔ ประการ^{๑๕}

ทาน คือ การแบ่งปันวัตถุสิ่งของ รวมถึงอุปกรณ์ในการทำงานหรือเอกสารที่ใช้ในการทำงาน เช่น หากเพื่อนร่วมงานขาดเหลืออุปกรณ์สิ่งของ ก็นำมาแบ่งปันกันใช้ การเริ่มต้นด้วยการ แบ่งปันวัตถุสิ่งของภายนอก จะช่วยสร้างนิสัยให้บุคลากรในหน่วยงานมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน มีการให้และรับ (Give and Take) เพราะนอกเหนือจากการแบ่งปันเรื่องของความรู้ ประสบการณ์ อัน เป็นความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวคน (Tacit Knowledge) แล้ว การแบ่งปันเอกสารต่าง ๆ ที่ใช้ในการทำงานก็ เป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้งานของความรู้มีการขับเคลื่อน โดยเป็นการแบ่งปันความรู้ที่เป็นความรู้ที่ชัด แจ่ม (Explicit Knowledge) ด้วย

ปิยวาจา คือ การแบ่งปันคำพูดดี ๆ คำพูดที่ไพเราะ พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์เหมาะกับ กาลเทศะ พูดให้กำลังใจกัน ซึ่งในมุมมองของผู้เขียนเห็นว่า “ปิยวาจา” มีความสำคัญ มากต่อการ จัดการความรู้ในองค์กรเพราะการจะนำเครื่องมือต่างๆ มาใช้ในกระบวนการจัดการ ความรู้ เพื่อที่จะ ดึงความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวคน (Tacit Knowledge) ออกมาแลกเปลี่ยนกันนั้นต้องใช้ลักษณะของการ “พูดแลกเปลี่ยนกัน” เป็นต้น

อรรถจริยา คือ การแบ่งปันความรู้ การให้ความช่วยเหลือในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น การแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ที่เป็นความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวคน (Tacit Knowledge) เป็นสิ่งที่ทำ ได้ยากกว่าการแบ่งปันความรู้ที่ชัดแจ่ม (Explicit Knowledge) ดังนั้น หากองค์กรใดสามารถปลูกฝัง ให้บุคลากรในองค์กรมี “อรรถจริยา” แล้ว ก็ไม่ใช่เรื่องยากอีกต่อไปที่จะทำให้องค์กรมีการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน รวมทั้งทำให้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งของการทำงาน เพราะเมื่อเพื่อนร่วมงานขาดความรู้ในเรื่องใด หรือต้องการแลกเปลี่ยนความรู้ในเรื่องใด ผู้ที่มีความรู้ก็ จะแบ่งปันให้โดยไม่หวงความรู้ หรือถ้าไม่ได้ขาดความรู้ แต่ขาดกำลังคนเพื่อนคนอื่น ๆ ก็ยินดีที่จะเข้าไป ช่วยให้งานสำเร็จ หรืออาจเรียกได้ว่า ทำให้พนักงานในองค์กรเป็นกัลยาณมิตรซึ่งกันและกัน

สมานัตตตา คือ การมีความประพฤติเสมอต้นเสมอปลาย การเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ จริงใจต่อกันความเสมอต้นเสมอปลายจะช่วยให้เกิดความรู้สึกลอดดภัย ไม่ระแวงกัน และเป็นการ สร้างความไว้วางใจกัน เชื่อใจกัน (Trust) เพราะถ้าคนในองค์กรไม่มีความไว้วางใจกัน หรือไม่เชื่อใจ กัน พนักงานก็จะไม่อยากรนำความรู้ประสบการณ์ เทคนิคในการทำงานต่าง ๆ มาแบ่งปันแลกเปลี่ยน เรียนรู้กัน ดังนั้น จึงถือได้ว่า “สมานัตตตา” เป็นแรงกระตุ้นในระยะยาวที่จะผลักดันให้คนในองค์กร เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

๑.๖.๑.๖ สิริวัฒน์ ศรีเครือดง, ผศ.ดร.^{๑๖} ได้ให้ความหมายของ สังคหวัตถุ ว่าวัตถุ เครื่องสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน ดังคำกล่าวที่ว่า ยิ้มแย้มแจ่มใส ตั้งในสนทนา เจรจาไพเราะ สงเคราะห์ เกื้อกูล และได้อธิบายในหัวข้อ “การสร้างมนุษยสัมพันธ์ตามแนวพระพุทธศาสนา : หลักธรรมสำหรับ สักสอนสังคม” เพื่อให้มีมนุษยสัมพันธ์มีความสุข ดังนี้

^{๑๕}อรศิริ เกตุศรีพงษ์, “สังคหวัตถุ ๔ : วัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการจัดการความรู้”, วารสาร Productivity World, ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๖๘ (พฤษภาคม -มิถุนายน ๒๕๕๐), หน้า ๔๓ - ๔๖.

^{๑๖}สิริวัฒน์ ศรีเครือดง, ผศ.ดร., “การสร้างมนุษยสัมพันธ์ตามแนวพระพุทธศาสนา : หลักธรรมสำหรับ สักสอนสังคม” ๒๐ ปีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (มิถุนายน, ๒๕๕๑) : ๗๐.

๑. ทาน การให้ปันสิ่งของของตนแก่ผู้อื่น ถือเป็นหลักสำคัญเบื้องต้นเพราะการผูกใจกันนั้นต้องอาศัยหรือใช้การให้เป็นเบื้องต้น การให้เป็นการแสดงออกของโมหจริตของผู้ให้ ผู้รับย่อมพอใจการเอื้อเพื่อแผ้วแผ่แก่กันนั้นเป็นความอบอุ่นของชีวิต

๒. ปิยะวาจา การเจรจาด้วยถ้อยคำไพเราะอ่อนหวาน เป็นหลักปฏิบัติที่มีความสำคัญรองลงมา เพราะการให้อย่างเดียวยังไม่พอต่อการยึดเหนี่ยวน้ำใจ จึงต้องใช้คำพูดที่ไพเราะช่วยยึดเหนี่ยวอีกด้วย อย่าพูดหยาบ ผรุสวาท ให้ใช้คำพูดที่ไพเราะต่อกัน

๓. อัตถจริยา ประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ ต่อผู้อื่นและสังคมส่วนรวมจะทำให้เป็นคนน่ารัก นานับถือ หมายความว่า เมื่อมีงานกิจใดที่เป็นประโยชน์ของส่วนรวมต้องช่วยกันทำเอื้อเพื่อช่วยทำธุรกรรมงานของผู้อื่น เมื่อได้รับการร้องขอ หรือต้องการความช่วยเหลือ

๔. สมานัตตตา ความมีตนเสมอ คือทำตัวให้เข้ากันได้ เสมอต้นเสมอปลาย ไม่ถือตัว ร่วมสุขร่วมทุกข์กัน

๑.๖.๒ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์

๑.๖.๒.๑ พระปลัดอำพร สมอาษา ได้กล่าวถึงความคิดเห็นเกี่ยวกับคนดีในสังคมไว้ในการวิจัยเรื่อง “การศึกษาเชิงจริยศาสตร์เกี่ยวกับความคิดเรื่องความเป็นคนดี กรณีศึกษาความคิดของกลุ่มคนต่างศาสนาในกรุงเทพมหานคร” ดังนี้ว่าความคิดเรื่องความเป็นคนดี เป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้มีสังคมที่สงบสุข ดังจะเห็นได้ว่าเป้าหมายหนึ่ง ที่จะขาดเสียไม่ได้ ในการอบรมสั่งสอนสมาชิกในสังคม ก็คือการมุ่งให้สมาชิกเหล่านั้นเป็นคนดี ตามพื้นฐานของ วัฒนธรรมไทยแล้ว เราจะเข้าใจกันว่าคนดี คือคนที่มีความซื่อสัตย์สุจริต ความเมตตากรุณา ความ โอบอ้อมอารี ความอ่อนน้อม ถ่อมตน ความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ อนึ่งสังคมไทยคาดหวังว่า บุคคล จะมีความคิดที่ถูกต้องเหมาะสมเกี่ยวกับความเป็นคนดี เมื่อมีศาสนา ดังนั้นจึงเห็นว่า ผู้ที่มี ศาสนา น่าจะมีแนวความคิดคลาดเคลื่อนอยู่ เพราะผู้ที่มีศาสนาก็มีพฤติกรรมแนวคิดเรื่องความเป็นคนดีดังนั้นความขัดแย้งระหว่างความคาดหวังและข้อเท็จจริงบางอย่างที่ปรากฏ คือ กลุ่มตัวอย่างที่นับถือ ศาสนาพุทธ ให้ความสำคัญ แก่คนดี ที่มีคุณสมบัติ มีสติ รู้เท่าทันความคิด ความรู้สึกของตนมาก ที่สุด คนดีต้องมีจิตอันประกอบด้วยกุศลมูล มีเมตตา มีความฉลาด รู้เท่าทันสภาวะที่เกิดขึ้น และ คอยเกื้อกูลส่งเสริมกุศลธรรมอื่นที่ยังไม่เกิดขึ้นให้เกิดขึ้น ที่มีอยู่แล้วให้เจริญไพบูลย์ยิ่งขึ้น^{๑๗} และ พบว่า สังคมไทยมีความเชื่อพื้นฐานกันอยู่ว่า ความเป็นคนดีเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้มีสังคมที่ สงบสุข

๑.๖.๒.๒ พระมหาบุญเรือน ปภังโก (พิลาพันธ์) ได้ทำวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์ แนวคิดเรื่องเมตตา ในพุทธปรัชญาเถรวาท” ซึ่งสรุปผลการวิจัยว่า เมตตา เป็นหลักธรรมที่สำคัญ ใน อันที่จะทำให้คนทั้งหลาย เอื้อเพื่อซึ่งกันและกัน ไม่ทำลายไม่เบียดเบียนกันและกัน อยู่ร่วมกันอย่าง สันติสุข และสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นแก่ชาวโลก เป็นคุณธรรมที่ช่วยพัฒนาจิตใจให้สะอาด บริสุทธิ์ ลดกิเลส ลดปัญหา ขจัดทุกข์ให้เบาบาง มีความเห็นแก่ตัวน้อยลง เป็นประโยชน์ทั้งแก่

^{๑๗} พระปลัดอำพร สมอาษา, “การศึกษาเชิงจริยศาสตร์เกี่ยวกับความคิดเรื่องความเป็นคนดี กรณีศึกษาความคิดของกลุ่มคนต่างศาสนาในกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๕), หน้า ๘๗-๘๘.

ตนเองและสังคมส่วนรวม เป็นคุณธรรมที่ทำให้หมดกิเลส หมดปัญหา ไม่มีอาสวะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในจิตใจ เป็นธรรมที่สะอาด บริสุทธิ์ ไม่มีผู้ให้และผู้รับ^{๑๘}

๑.๖.๒.๓ พระมหาบุญเพียร ปุณฺณวิริโย ได้ให้ความหมายว่า สังคหวัตถุ ๔ คือ ข้อปฏิบัติสำหรับการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน^{๑๙}

๑. ทาน การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปัน มีน้ำใจต่อกันและกัน ได้แก่ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การแบ่งปันความสุขให้แก่กันและกัน ทั้งที่เป็นวัตถุสิ่งของ และแบ่งปันน้ำใจบุคคลในครอบครัว ไม่ตระหนี่ถี่เหนียวใช้สอยหรือบริโภคสิ่งของแต่เพียงผู้เดียว

๒. ปิยวาจา การพูดจาด้วยถ้อยคำสุภาพ อ่อนโยน พูดด้วยจิตที่ปรารถนารู้จักกาลเวลาในการพูดอย่างเหมาะสม และรู้จักการใช้คำพูด ไม่ใช่วาจาหักล้างเชือดเฉือนจิตใจของผู้อื่น หรือวาจาที่เป็นคำหยาบคาย กระทบกระเทือน ดุด่าเสียดสี อันจะก่อให้เกิดการขัดใจกันได้

๓. อัถถจริยา การช่วยเหลือ บำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่น ได้แก่การสงเคราะห์เกื้อกูลกันของบุคคลในครอบครัว เช่น การช่วยเหลือการทำงาน แบ่งเบาภาระของกันและกัน

๔. สมานัตตตา การปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับสถานภาพ บทบาท หน้าที่ของตน โดยวางตนเสมอต้นเสมอปลาย สามารถเข้ากับผู้อื่นได้

๑.๖.๒.๔ จอย ทองกล่อมสี วิจัยเรื่อง “การพัฒนาตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล”^{๒๐} ผลการวิจัยสรุปได้ว่า แนวทางความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล ประกอบด้วย ๔ ด้าน คือ ชุมชน พันธกิจ สังคม และธรรมาภิบาล ตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทย ประกอบด้วย ๗ องค์กรประกอบ ๖๓ ตัวบ่งชี้ เรียงลำดับค่าน้ำหนักจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ๑) การดูแลแก้ปัญหาชุมชนและสังคม ๖ ตัวบ่งชี้ ๒) การวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชนและสังคม ๗ ตัวบ่งชี้ ๓) การใช้นวัตกรรมเพื่อพัฒนาชุมชนและสังคม ๖ ตัวบ่งชี้ ๔) การจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาสังคม ๙ ตัวบ่งชี้ ๕) การส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ๑๓ ตัวบ่งชี้ ๖) การบริหารแบบมีส่วนร่วม ๑๐ ตัวบ่งชี้ ๗) จริยธรรมทางวิชาการ จำนวน ๑๒ ตัวบ่งชี้

โดยสถาบันอุดมศึกษาสามารถนำตัวบ่งชี้ ที่พัฒนาขึ้นไปประยุกต์ใช้สำหรับการวางแผนเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติ ให้เหมาะสมกับอัตลักษณ์ของแต่ละสถาบัน โดยการจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินโครงการความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษา พัฒนาร่างยุทธศาสตร์การดำเนินการบนพื้นฐาน ๗ องค์กรประกอบ ๖๓ ตัวบ่งชี้ กำหนดค่าน้ำหนักตามความเหมาะสม ตรวจสอบติดตามภายใน และจัดทำรายงานการดำเนินงาน ด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบัน เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

^{๑๘} พระมหาบุญเรียน ปภังโกโร (พิลาพันธ์), “การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องเมตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒).

^{๑๙} พระมหาบุญเพียร ปุณฺณวิริโย (แก้ววงศ์น้อย), “แนวคิดและวิธีการขัดเกลาทางสังคมในสถาบันครอบครัวตามแนวพระพุทธศาสนา”, *วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตร์มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๑๑๙.

^{๒๐} จอย ทองกล่อมสี, “การพัฒนาตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (คณะครุศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

๑.๖.๒.๕ พระปลัดนิมิต ขนตสมปนฺโน ได้ศึกษาเรื่อง “การมีปฏิสัมพันธ์ตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของตำราจกักับประชาชนผู้อยู่อาศัยในชุมชนแขวงบ้านช่างหล่อ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร”^{๒๑} พบว่า การมีปฏิสัมพันธ์ของตำราจกักับประชาชนในชุมชนแขวงบ้านช่างหล่อ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านปิยวาจา อุตถจริยา และสมานัตตตา มีความปฏิสัมพันธ์กันในระดับปานกลาง จึงควรเพิ่มเรื่อง การให้ทาน เพราะประชาชนต้องการความช่วยเหลือ ด้านความรู้ ความเข้าใจ เป็นการให้ทานด้านธรรมทานเช่นกัน ส่วนด้านปิยวาจา ไม่ควรพูดเบ่งอำนาจ ด้านอุตถจริยา คือ ควรมีจิตอาสาต่อสาธารณประโยชน์ชุมชนมากขึ้น ด้านสมานัตตตา คือ ประชาชนต้องการให้ตำราจกัมีความยุติธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ เสมอภาค และเป็นที่ยังแก่ประชาชน

๑.๖.๒.๖ นางอรอนงค์ มหามิตร ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การจัดสวัสดิการชุมชนด้วยหลักสังคหวัตถุ ๔ ของชุมชนหนองลูกช้าง ตำบลบ้านขาม อำเภोजัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ”^{๒๒} จากการศึกษาพบว่า ผลการประยุกต์การใช้สังคหวัตถุ ๔ ในชุมชนหนองลูกช้าง ได้นำมาใช้ครบ ทั้ง ๔ องค์ประกอบ คือ ๑.การให้ทาน คือการให้เงิน ที่นำมาร่วมทำกิจกรรมร่วมกัน ลงทุนจัดตั้งเป็นองค์กร นอกจากนั้น ๒.มีการพูดจาในกลุ่มสมาชิกที่ดีต่อกัน ๓.อุตถจริยา คือ มีความประพฤติตนที่เหมาะสม ทำตนให้เป็นประโยชน์ ๔.สมานัตตตา คือ ทำงาน ด้วยความสำเสมอ

๑.๖.๒.๗ พระครูบุญยสารโสภิต (เหล็กอยู่) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การศึกษาหลักสังคหวัตถุที่หัตถกคหบดีนำไปใช้ในพระสุตตันตปิฎก”^{๒๓} สรุปความได้ว่า แนวทางการนำไปใช้ของหัตถกคหบดี คือ ๑) การดำรงชีวิตประจำวัน ๒) การประกอบอาชีพ ยึดคติธรรมเป็นฐานในการทำงานอยู่อย่างเสมอเพื่อให้งานบรรลุผลตามที่ตัวเองทำตามอาชีพของตน ๓) การอยู่ร่วมกับสังคมมีความจำเป็นมากในการใช้ชีวิตด้วยการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน ๔) การให้ธรรมเป็นทาน โดยการทำให้ดูเป็นตัวอย่างและการบอกต่อ ต่อกันไป แนะนำการดำรงชีวิต ต่อผู้อื่น ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งตัวเองและผู้อื่น จึงทำให้สังคมเป็นสุขร่วมกัน

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับสังคหวัตถุ ๔ สรุปได้ว่า สังคหวัตถุ ๔ เป็นหลักธรรมอันเป็นเครื่องจรรโลงสังคม เป็นหลักธรรมที่สร้างความสงบสุขสมานสามัคคี สร้างความเกื้อกูลกัน สร้างความผูกมิตรรักใคร่กลมเกลียว และเชื่อมสัมพันธ์กันของคนในสังคม ซึ่งประกอบด้วย ทาน คือ การให้ การแบ่งปัน ปิยวาจา คือ การสื่อสารกันด้วยถ้อยคำที่ดีและเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น อุตถจริยา คือ การสร้างสรรค์สิ่งที่ดี มีคุณประโยชน์แก่ส่วนรวม สัมพันธภาพที่ดีระหว่างกัน

^{๒๑} พระปลัดนิมิต ขนตสมปนฺโน, “การมีปฏิสัมพันธ์ตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของตำราจกักับประชาชนผู้อยู่อาศัยในชุมชนแขวงบ้านช่างหล่อ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), บทคัดย่อ.

^{๒๒} นางอรอนงค์ มหามิตร, “การจัดสวัสดิการชุมชนด้วยหลักสังคหวัตถุ ๔ ของชุมชนหนองลูกช้าง ตำบลบ้านขาม อำเภोजัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), บทคัดย่อ.

^{๒๓} พระครูบุญยสารโสภิต (เหล็กอยู่), “การศึกษาหลักสังคหวัตถุที่หัตถกคหบดีนำไปใช้ในพระสุตตันตปิฎก”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), บทคัดย่อ.

การร่วมกันทำงานตามหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบให้ดีที่สุด รวมถึงการสงเคราะห์ การดูแลเอาใจใส่ การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การส่งเสริมกันให้เกิดผลสำเร็จของงาน และสมานัตตตา คือ การประพฤติตนอย่างเสมอต้นเสมอปลาย การไม่เลือกปฏิบัติ การรู้จักวางตนให้เหมาะสมตามเวลา สถานที่ และตำแหน่งหน้าที่ของตนเอง การร่วมทุกข์ร่วมสุขระหว่างเพื่อนร่วมงาน จิตอาสา ร่วมกันเป็นเครือข่ายเพื่อการทำงานที่มีประสิทธิภาพ

๑.๗ วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวិเคราะห์การเสริมสร้างชุมชนสันติสุขของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดปทุมธานีตามหลักสังคหวัตถุ ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative Research) โดยมีวิธีการศึกษาดังนี้

๑.๗.๑ การศึกษาจากเอกสาร (Document Research) จะนำเสนอในรูปแบบการบรรยายเชิงวิเคราะห์ (Description Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูล (Data Collection) การศึกษาครั้งนี้ได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ผลงานการวิจัย ตำรา และสิ่งพิมพ์ต่างๆ และครอบคลุมถึงการใช้ข้อมูลจากสื่อต่างๆ เช่น ทาง Internet, Clip ข่าวย้อนหลัง มาประกอบการศึกษาในครั้งนี้

๑.๗.๒ การวิจัยแบบสังเกตการณ์ (Observational Research)แบบมีส่วนร่วม โดยผู้ทำการศึกษาได้เป็นประธานอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดปทุมธานี และเป็นประธานชมรมอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดปทุมธานี ได้เข้ารับการอบรมจากกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์โดยตรง จึงนำเอกสารและข้อมูลเชิงประจักษ์มาประกอบการค้นคว้าและจัดเก็บข้อมูล

๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๘.๑ ทำให้ได้ทราบแนวความคิดการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และในพระพุทธศาสนา

๑.๘.๒ ทำให้ได้ทราบแนวความคิดการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดปทุมธานี

๑.๘.๓ ทำให้ได้ทราบ แนวทางการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จ.ปทุมธานี ตามหลักสังคหวัตถุ

บทที่ ๒

แนวความคิดการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขของกระทรวงการพัฒนาศักยภาพและความมั่นคงของมนุษย์ และในพระพุทธศาสนา

บทนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขเพื่อพัฒนาศักยภาพและความมั่นคงของมนุษย์ตามแนวคิดของนักวิชาการทั่วไปและในพระพุทธศาสนา โดยแยกเป็นประเด็นดังนี้คือ ๑.นิยามความหมาย ลักษณะ ชนิด ประเภทของชุมชนสันติ ๒.แนวความคิดการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขของกระทรวงการพัฒนาศักยภาพและความมั่นคงของมนุษย์ ๓.แนวความคิดการเสริมสร้างสันติสุขในทางพระพุทธศาสนาตามหลักสังคหวัตถุ ๔ และหลักธรรมอื่น ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือส่งเสริมให้มีความมั่นคง เข้มแข็ง ยั่งยืน ๔. สรุปแนวความคิดการเสริมสร้างชุมชนสันติสุข ดังต่อไปนี้

๒.๑ ความหมายของชุมชน

คำว่าชุมชนนั้นเป็นองค์ประกอบที่เกิดจากการรวมกลุ่มของบุคคล ซึ่งมีอาณาเขตของท้องที่ และผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกัน^๑ โดยชุมชนจะต้องมีขอบเขตที่แน่นอน และมีความสนใจร่วมกัน ซึ่งจะก่อให้เกิดการปฏิบัติร่วมกันมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน^๒ ซึ่งก็สอดคล้องกับสุวิทย์ ยี่หวรพันธ์ ที่ได้อธิบายไว้ว่า “ชุมชนหมายถึง กลุ่มชนซึ่งรวมกันอยู่ โดยมีความรู้สึกผูกพันกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จะโดยอาศัยความผูกพันในทางเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ศาสนา เดียวกันก็ตามที่ทำให้แต่ละบุคคลมีความรู้สึก เป็นส่วนหนึ่งของสังคมนั้นๆ”^๓ โดยสรุปชุมชน หมายถึง การร่วมกันมีอาณาเขตที่แน่นอน มีความรู้สึกว่าเป็นกลุ่มเดียวกัน มีความสนใจร่วมกัน มีการติดต่อสัมพันธ์กัน และมีระบบวัฒนธรรม และสังคมร่วมกัน ฉะนั้น จะเห็นได้ว่า ลักษณะชุมชนนั้น ประกอบด้วย

๑. ประชากร (People)
๒. ดินแดน หรือ ถิ่นที่อยู่แน่นอน (Place)
๓. การแบ่งงาน และความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่าง ๆ (Interaction)
๔. การมีความสนใจร่วมกัน มีลักษณะเฉพาะร่วมกัน (Identity)
๕. อยู่ภายใต้ระบบสังคมหนึ่ง (Social system)
๖. มีระบบวัฒนธรรมเดียวกัน (Common culture)

^๑John F, Steiner, *Company Organization*, (New York: Appleton Century Crofts, 1930), p. 161.

^๒สัญญา สัญญาวิวัฒน์, *การพัฒนาชุมชน*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๕), หน้า ๑๙.

^๓สุวิทย์ ยี่หวรพันธ์, *การพัฒนาชนบทไทย*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรศาสตร์, ๒๕๑๒), หน้า ๕๑.

๒.๒ ความหมายของชุมชนสันติสุข

ชุมชนสันติสุขเป็นสิ่งในอุดมคติที่ทุก ๆ ชุมชนคาดหวัง คำว่า ชุมชนสันติสุขนั้นมีรากศัพท์ที่หมายถึง การเป็นหนึ่งเดียวอย่างครบถ้วนและการประสานกลมกลืนกันอย่างสมบูรณ์ โดยรวมความหมายทั้งสันติสุขภายในและภายนอก^๔ คำว่าสันติสุขเป็นนัยยะที่สื่อถึงคำว่า “สันติ” ซึ่งแปลว่าความสงบ หรือสันติภายใน ในคัมภีร์อภิธานปิปปิกาได้วิเคราะห์คำว่า “สันติ” ตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎกว่า “สันติ หมายถึง “นิพพาน” และ “ความสงบสุข” ตรงกับพระไตรปิฎกที่ว่า “นตฺถิ สนฺติปรมฺ สุข” แปลว่า สุขอื่นยิ่งกว่าสันติไม่มี”^๕ เป็นความหมายที่เกี่ยวข้องกับการสงบระงับของกิเลสอย่างใดอย่างหนึ่ง หรืออีกอย่างหนึ่งคำว่า สันติภายใน หรือ สันติภายนอก ยังมุ่งหวังถึงความสงบสุขแห่งทิวทัศน์ ๖๒ กล่าวคือ การที่บุคคลหรือกลุ่ม ไม่ทะเลาะ แก่งแย่ง วิวาท มุ่งร้าย ด้วยอำนาจของทิวทัศน์ หรือการยึดมั่นถือมั่น^๖

นอกจากนั้นความหมายของ สันติสุข ยังใช้ความหมายเดียวกับคำว่า “สันติภาพ” เมื่อกล่าวถึงคำว่า “สันติภาพ” ดังเช่น พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้นิยามความหมายของ “สันติสุข” และ “สันติภาพ” ไว้ว่า เป็นภาวะที่ไม่มี ความขัดแย้ง ซึ่งในที่นี้คือ หากสังคมใดที่มีการแข่งขันกัน ต่างคนต่างมองผลประโยชน์ เอารอดเอาเปรียบ ช่มเหล่งกัน ไม่มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน จะจัดว่าเป็นสันติภาพไม่ได้ เพราะไม่มีความสันติสุขที่แท้จริง^๗ ในขณะที่เดียวกันก็มีผู้นิยามคำว่าสันติสุขไว้ในฐานะเป็นกรอบของการพัฒนาที่เกิดขึ้นทั้งในชีวิต และสังคม โดยการเข้าใจมิติของสันติภาพทั้งโลกตะวันตก ตะวันออก และพระพุทธศาสนาไว้รอบด้านและครอบคลุม ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาภายในให้เกิดในชีวิตและสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล^๘ ตัวอย่างนักวิชาการที่ให้คำนิยามของคำว่าสันติสุขหรือสันติภาพดังต่อไปนี้

ท่านวัลโปละ ศรีราหุล (Walpola Sri Rahula)^๙ ได้กล่าวไว้ว่า “สันติภาพหรือสันติสุข” จะมีขึ้นไม่ได้ トラบเท่าที่คนเรายังอยากและกระหายที่จะเอาชนะและปราบปรามเพื่อนบ้านของเราอยู่ ฉะนั้น “สันติภาพที่แท้จริงจะมีขึ้นได้ก็แต่เฉพาะในบรรยากาศแห่งความเมตตา มิตรภาพ ปราศจากความกลัว ความระแวง และอันตราย”

^๔ ังชัย ประดับชานานูรัตน์, พิเศษ สันติสุขที่โลกต้องการ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.followhissteps.com/web_christianstories/chr19.html [๑๘ มกราคม ๒๕๕๘].

^๕ พ.ธ. (บาลี) ๒๕/๒๐๒/๕๒.

^๖ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, พระพุทธศาสนากับวิทยาการสมัยใหม่, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๔๖๖.

^๗ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), การศึกษาเพื่อสันติภาพ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิกจำกัด, ๒๕๓๘), หน้า ๑๔.

^๘ ดูรายละเอียดใน, รุ่งธรรม ศุจิธรรมรักษ์, การทดลองสอนสันติศึกษาในระบบการเรียนการสอน, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๔), หน้า ๕๖.

^๙ Walpola Sri Rahula, What The Buddha Taught, ชูศักดิ์ ทิพย์เกสร และคณะ แปล, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๑๖๐ – ๑๖๕.

พุทธทาสภิกขุ ได้ย้าว่า “สันติภาพ” คือ สภาวะที่ตรงข้าม กับ “วิกฤตการณ์” ที่แปลว่า ผิดปกติ หรือ ไม่สงบ ในที่นี้ คือ ความไม่สงบทางโลก ธรรมชาติ บุคคล และจิตวิฤติ ดังนั้น สันติภาพ ในทัศนะของ ท่านพุทธทาส คือ สันติภาพมีอากาการไม่กระทบกระทั่งกันและกันและสันติภาพมีปรากฏการณ์คือ ทุกคนยิ้มกันได้^{๑๐}

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร มีฤกษ์) ได้นิยามความหมายในเชิงสันติสุขภายใน และสันติ ภายนอก ที่บ่งชี้ในประเด็นสันติสุขเชิงสังคม โดยชี้ให้เห็นว่า สันติสุขหรือสันติภาพย่อมเป็นเอกภาพ และความสอดคล้อง ประสานกลมเกลียว ความเสรีภาพ และความยุติธรรมของบุคคล หรือกลุ่มบุคคล ในสังคม และ สันติที่แท้จริงและเป็นพื้นฐานของสันติเชิงสังคมก็คือ สันติภายใน^{๑๑}

พระไพศาล วิสาโล ได้นิยามว่า สันติสุข ในความหมาย ควรเป็นองค์รวมเรื่องสันติภาพที่ ต้องกล่าวไว้สมบูรณ์ในภาวะ ที่สงบ ราบรื่น ผู้คนดำรงชีวิตเป็นสุข และมีสมานฉันท์ต่อกัน^{๑๒}

โคทม อาริยา ได้นิยามความหมาย สังคมสันติสุข ซึ่งหมายถึง สภาวะสังคมอันเป็นอุดมคติ ซึ่งมนุษย์ไม่ทำความรุนแรงต่อตนเอง ต่อเพื่อนมนุษย์ ต่อสิ่งมีชีวิต และต่อธรรมชาติแวดล้อม สันติสุข หรือสันติภาพจึงเป็นทั้งเป้าหมาย (Goal) ตัวบ่งชี้ปัญหา (Indicator) และกระบวนการแก้ไขความขัดแย้ง (Process)^{๑๓}

วิจิตร ศรีสะอ้าน ให้ความหมายที่เกี่ยวกับชุมชนสันติสุข หรือ สันติภาพไว้ว่า ภาวะใด ถ้าเป็นภาวะที่มีความสงบ มีความสุข ไร้ความขัดแย้ง นั่นคือ สันติภาพที่แท้ ซึ่งมุ่งเน้นสันติภาพ ภายใน^{๑๔}

สรุปโดยย่อได้ว่าชุมชนสันติสุขนั้น หมายถึง ชุมชนหรือสังคมที่มีความสงบสุขทั้งภายใน และภายนอก เป็นสันติสุขหรือสันติภาพอย่างเป็นเอกภาพและความสอดคล้อง ประสานกลมเกลียว มี เสรีภาพ และมีความยุติธรรมกลุ่มบุคคลในสังคม เป็นภาวะ ที่สงบ ราบรื่น ผู้คนดำรงชีวิตเป็นสุข และมีสมานฉันท์ต่อกัน

^{๑๐} ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์, **อัตชีวประวัติขององค์ทะไลลามะ:อิสรภาพในการลี้ภัย**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ประพันธ์สาสน, ๒๕๓๘), หน้า ๓๑๗-๓๑๘.

^{๑๑} Phra MedhiDhammaporn (Prayoon Mererk), **Buddhist Morality**, (Bangkok: Mahachula longkomrajavidyalaya University Press, 1994), p. 19.

^{๑๒} พระไพศาล วิสาโล, “สันติภาพโดยสันติภาพ”, ใน **สี่สันติภาพ สันติภาพในสี่**, กาญจนนา แก้วเทพ บรรณาธิการ, (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐), หน้า ๒๓.

^{๑๓} ดูรายละเอียดใน โคทม อาริยา, **ข้อชวนพิจารณาเรื่องสันติภาพ**, ใน **ประมวลความรู้เรื่องสันติภาพ**, ประชุมสุข อาชวอรุณ, ยุพิน พิพิธกุล บรรณาธิการ, (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐), หน้า ๒๙๖-๒๙๗.

^{๑๔} วิจิตร ศรีสะอ้าน, “การจัดการศึกษาเพื่อสันติภาพ”, ใน **สันติศึกษากับการแก้ปัญหาความขัดแย้ง**, วลัย อารุณี บรรณาธิการ, (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙), หน้า ๑๘๙.

๒.๓ ลักษณะของชุมชนสันติสุข

จากแนวคิดความหมายของชุมชนสันติสุขเบื้องต้น ทำให้พบว่า ลักษณะของชุมชนสันติสุขนั้นจะมีลักษณะที่โดดเด่นอยู่ ๒ ลักษณะ ดังนี้

๑. ลักษณะแห่งสันติสุขภายใน (Inner Peace) หรือเรียกว่า สันติสุขส่วนตน หมายถึง ความรู้สึก สภาวะที่สุข สงบเย็น ภายในจิตใจ อันเนื่องมาจากการหลุดพ้นจากกิเลส หรือ หลุดพ้นจากพันธนาการ การถูกครอบงำด้วย ความโลภ ความโกรธ และความหลง ที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ

๒. ลักษณะสันติสุขภายนอก (External Peace) หรือเรียกว่า สันติสุขส่วนสังคม หมายถึง สภาวะที่บุคคล สังคม หรือโลก ไม่มีความเบียดเบียนซึ่งกันและกัน มีความรัก สามัคคี มีเสรีภาพ เคารพในสิทธิมนุษยชน โดยมีความสงบสุขที่เกิดจากความสัมพันธ์ที่ดี (การคืนดี) เช่น การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข คือ การที่มนุษย์มาอยู่ร่วมกันเป็นสังคมสามารถปฏิบัติตามกฎเกณฑ์การอยู่ร่วมกันในรูปของกฎระเบียบหรือกฎหมาย และมีคุณธรรม จริยธรรมในการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การมีส่วนร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคมเช่น การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเมืองการปกครอง การมีส่วนร่วมในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และการปฏิบัติตามคุณธรรมของการอยู่ร่วมกันตามหลักศาสนาที่ตนเองนับถือ จะทำให้ประชาชนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ลักษณะของชุมชนสันติสุขดังกล่าวมีความสอดคล้องกับ นพ.ประเวศ วะสี ซึ่งมีทัศนะต่อลักษณะชุมชนสันติสุขไว้ว่า ชุมชนหรือสังคมมีสันติภาพในตนเอง หรือมีอิสรภาพ ซึ่งหมายถึง สภาวะที่เป็นอิสระจากการถูกบีบคั้น ๔ ด้าน คือ

๑. ความบีบคั้นทางกายหรือทางวัตถุ
๒. ความบีบคั้นทางสังคม
๓. ความบีบคั้นทางจิต
๔. ความบีบคั้นทางปัญญา^{๑๕}

๒.๔ จุดมุ่งหมายของการเสริมสร้างชุมชนสันติสุข

การเสริมสร้างชุมชนสันติ เป็นวิธีการและกระบวนการหนึ่งทีก่อให้เกิดความสมดุลระหว่างทรัพยากร และความต้องการทางสวัสดิภาพทางสังคม และความต้องการสวัสดิภาพทางสังคมและสภาวะที่เหมาะสม เป็นการจัดระเบียบชุมชนขึ้นภายในชุมชนนั้น ๆ จนกว่าประชาชนผู้อยู่อาศัยมีโอกาสอยู่ร่วมกัน ด้วยความพอใจ ละอ้อยอย่างราบรื่น^{๑๖} ดังนั้น การเสริมสร้างชุมชนจึงเป็นกระบวนการของการนำ การเก็บรักษาเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้เหมาะสมระหว่างทางสวัสดิภาพทางสังคมในพื้นที่^{๑๗} หรือกล่าวอีกนัยยะหนึ่ง การเสริมสร้าง ก็คือ การจัดระเบียบชุมชน

^{๑๕} ประเวศ วะสี, “สันติวิธีบท: เอกสภาวะธรรม”, ใน *สู่ศานติเสรี: ๕๐ ปี สันติภาพไทย*, (กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์, ๒๕๓๘), บทนำ.

^{๑๖} เทวี รัชตานนท์, *การจัดระเบียบชุมชน*, (พระนคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๐๕), หน้า ๓-๕.

^{๑๗} จงกลณี สุวรรณธรรม, “การจัดระเบียบชุมชน” ในเอกสารเผยแพร่ทางวิชาการ สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๑๖), หน้า ๖๘.

หรือการสร้างชุมชน วิธีการที่จะปรับปรุง เปลี่ยนแปลงในการพัฒนาบุคคล กลุ่ม และชุมชน เพื่อจะได้แก้ไขปัญหา และ ความต้องการของชุมชนนั้นๆ^{๑๘}

โดยสรุป การเสริมสร้าง เป็น วิธีการสังคมสงเคราะห์อย่างหนึ่ง ที่มุ่งเน้นถึงการเปลี่ยนแปลง ปรับปรุง และการพัฒนา กลุ่มชน และชุมชน โดยการนำทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ และก่อให้เกิดความสมดุลระหว่างความต้องการด้านสวัสดิการของสังคม ทั้งนี้ เพื่อช่วยแก้ปัญหาที่มีอยู่ ตลอดจนทั้งการพัฒนาให้คนในชุมชนดำรงชีวิตอยู่ด้วยความราบรื่น ปลอดภัยและอยู่ดีกินดี จึงเป็นการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขที่เป็นพื้นฐานของชุมชนที่จะได้รับเพื่อความเป็นระเบียบของชุมชนต่อไป กล่าวคือ มีนัยยะ ๒ ประการ ดังนี้

๑. เพื่อสร้างสรรค์ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน หรือความเป็นบูรณาการ (Integration) ให้เกิดขึ้นในชุมชนหรือสังคม ซึ่งก่อให้เกิดความสามัคคี และความมั่นคงแก่สังคม

๒. เพื่อช่วยในชุมชน หรือ สังคมสามารถแก้ไขปัญหาของตนเองได้

๒.๕ แนวคิดการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขของกระทรวงการพัฒนาลังคมและความมั่นคงของมนุษย์

ความรุ่งโรจน์ทางเศรษฐกิจของโลกมาพร้อมๆ กับวิกฤตปัญหาและความเปราะบางทางเศรษฐกิจ ทั้งในภาคการเงิน ภาคประกอบการ และภาครัฐมาอย่างต่อเนื่องตลอด ๕-๖ ปีที่ผ่านมา การเติบโตทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว ไม่สามารถถูกต้องความได้ว่า การพัฒนามนุษย์ของประเทศจะก้าวหน้าตามไปด้วยโดยอัตโนมัติ ยังคงมีมนุษย์อีกหลายภาคส่วนที่ไม่สามารถแข่งขันหรือยืนอยู่ท่ามกลางเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ จำเป็นต้องมีการพัฒนามนุษย์ให้มีศักยภาพที่เพียงพอต่อการแข่งขัน

๒.๕.๑ นโยบายกระทรวงการพัฒนาลังคมและความมั่นคงของมนุษย์

การเสริมสร้างชุมชนสันติสุขเป็นแนวคิดของการพัฒนาลังคมและความมั่นคงของมนุษย์ซึ่งเป็นเรื่อง que ทุกคนในสังคมต้องร่วมมือกันทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ภาคประชาชน และภาควิชาการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคประชาชน ภาคเอกชน ที่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินการเพื่อชุมชน ได้แก่ ประชาชน องค์กรชุมชน และองค์กรเอกชน ทั้งนี้โดยภาครัฐ และ ภาควิชาการ ซึ่งเป็นภาคี เครือข่าย การพัฒนาจะต้องทำหน้าที่ส่งเสริม สนับสนุน สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นแก่ประชาชนและองค์กรชุมชน จนสามารถดำเนินการพัฒนาลังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้ด้วยตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ

๒.๕.๑.๑ ด้านการพัฒนาลังคม

ความจำเป็นการเติบโตทางเศรษฐกิจและการขยายตัวอย่างมากของ GDP ของกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาในซีกโลกทางใต้ อาจทำให้รายได้ประชาชาติต่อหัวและภาพรวมมาตรฐาน

^{๑๘} ยูพา วงศ์ไชย, “กลวิธีในการจัดระเบียบชุมชน”, ใน การปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พิมพ์ณศ, ๒๕๑๙), หน้า ๖๓.

คุณภาพชีวิตของคนในประเทศดีขึ้น ดังจะเห็นได้จากกรอบแนวคิดการพัฒนามนุษย์ของ UNDP (Human Development Index – HDI) เป็นตัวชี้วัดระดับการพัฒนามนุษย์ กล่าวโดยรวมการพัฒนาคนในแต่ละประเทศ จะต้องพัฒนาให้ครบทั้ง ๓ ด้านด้วยกัน ได้แก่

๑. ด้านสุขภาพ
๒. ด้านศักยภาพ
๓. ด้านมาตรฐานการครองชีพในมิติทางเศรษฐกิจ

๒.๕.๑.๒ ด้านความมั่นคงของมนุษย์

ความมั่นคงของมนุษย์ (human security) หมายถึง การที่ประชาชนได้รับหลักประกันด้านสิทธิ ความปลอดภัย การสนองต่อความจำเป็นขั้นพื้นฐาน สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี ไม่ประสบปัญหาความยากจน ไม่สิ้นหวังและมีความสุข ตลอดจนได้รับโอกาสอย่างเท่าเทียมในการพัฒนาศักยภาพของตนเอง ซึ่งอาจถือได้ว่า ความมั่นคงของมนุษย์เป็นเป้าหมายสูงสุดของการจัดสวัสดิการสังคมนั่นเอง ซึ่งก็สอดคล้องกับสำนักงานโครงสร้างการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nation Development Programme-UNDP) ที่ได้เสนอแนวคิด “ความมั่นคงของมนุษย์” ในช่วงต้นทศวรรษ ๑๙๙๐ หลังสิ้นสุดสงครามเย็น ช่วงที่ความขัดแย้งและความตึงเครียดทางการเมือง แนวคิดนี้พยายามนำเสนอให้มีการปรับเปลี่ยนความสนใจจากเรื่อง ความมั่นคงแห่งรัฐ ไปสู่ความมั่นคงของปัจเจกบุคคล และเน้นจุดสนใจในการพัฒนาไปที่การบรรเทาความเสี่ยงและป้องกันภัยพิบัติต่างๆ สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ ได้นิยามความหมายความมั่นคงของมนุษย์ มี ๒ มิติ ได้แก่

๑. มิติแรก คือ ความปลอดภัยจากภาวะคุกคาม (Freedom from Fear) การมีเสรีภาพหรือปลอดภัยจากความขาดแคลน (Freedom from want) การได้รับโอกาสเท่าเทียมกัน (Equal opportunities) ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องยาวนาน เช่น ความหิวโหย โรคภัยไข้เจ็บ และการกดขี่ปราบปราม

๒. มิติที่สอง คือ การได้รับการปกป้องคุ้มครองจากอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นต่อการดำรงชีวิต ไม่ว่าจะเป็นที่บ้าน ในการทำงาน หรือในสังคม

๒.๕.๒ องค์ประกอบของการพัฒนาและความมั่นคงของมนุษย์

องค์ประกอบของการพัฒนาและความมั่นคงของมนุษย์ ประกอบด้วย ๗ องค์ประกอบ ได้แก่

๑. ด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจ (Economic Security) ได้แก่ รายได้ขั้นพื้นฐาน เงินอุดหนุนจากภาครัฐ การจ้างงาน การมีที่ดินทำกิน การเข้าถึงแหล่งเงินทุน การมีที่อยู่อาศัย และสัมปละสิทธิความไม่เสมอภาค

๒. ด้านความมั่นคงทางด้านอาหาร (Food Security) ได้แก่ ระบบการกระจายอาหาร การเข้าถึงแหล่งอาหาร

๓. ด้านความมั่นคงทางด้านสุขภาพ (Health Security) ได้แก่ ความเท่าเทียมในการบริการสาธารณสุข

๔. ด้านความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Security) ได้แก่ มลภาวะทางอากาศ

๕. ด้านความมั่นคงส่วนบุคคล (Personal Security) ได้แก่ ความมั่นคงจากรัฐจากอุบัติเหตุการจราจร

๖. ด้านความมั่นคงของชุมชน (Communities Security) ได้แก่ การไม่ใช้แรงงานเด็ก ความไม่ขัดแย้งภายในชุมชน

๗. ด้านความมั่นคงทางการเมือง (Political Security) ได้แก่ การไม่ก่อกวนทางการเมือง การมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เป็นต้น

๒.๕.๓ หลักการของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

ในช่วง ๓๐ ปีที่ผ่านมา ประเทศไทยมีการพัฒนาแบบทันสมัยซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาวัตถุ มุ่งความร่ำรวย แต่ละเลยเรื่อง “การพัฒนามนุษย์” ก่อให้เกิดผลกระทบเรื่องความสมดุระหว่าง มนุษย์ สังคมสิ่งแวดล้อม ระบบเศรษฐกิจของสังคมสมัยใหม่ ก่อให้เกิดปัญหาตามมามากมายหลาย ประการเช่น การแตกสลายของครอบครัวในชนบท ปัญหาโสเภณี เด็ก โรคเอดส์ ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาสิ่งแวดล้อม และอื่นๆ การแก้ไขปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องละเอียดอ่อนที่ต้องใกล้ชิดกับ ปัญหา และมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน กอปรกับปัจจุบัน กำลังคนภาครัฐที่ลดลง จึงจำเป็นต้องมีอาสาสมัครเข้ามาช่วยเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนงาน ด้านการช่วยเหลือ ะพัฒนาสังคม เผื่อระวัง ร่วมป้องกัน แก้ไขปัญหาสังคม โดยอาสาสมัครจะเป็น พลังที่หนุนเสริมการดำเนินกิจกรรมที่เป็นภารกิจที่เป็นภารกิจสำคัญของการพัฒนาสังคมและความ มั่นคงของมนุษย์

ในการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขนั้น กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้ออกระเบียบกระทรวงว่าด้วยอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พ.ศ. ๒๕๔๘) เพื่อส่งเสริมให้มีอาสาสมัครที่มีอยู่หลากหลายในชุมชน และหมู่บ้าน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา สังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในภารกิจด้านการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีขอบเขต กว้างขวางเกี่ยวข้องกับประชากรทุกกลุ่ม จึงมีความจำเป็นที่จะต้องส่งเสริมอาสาสมัครพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) ได้เข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาสังคมและความ มั่นคงของมนุษย์ ได้เรียนรู้ถึงบทบาทหน้าที่ที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานเพื่อการพัฒนา สังคมในท้องถิ่นของตนเองและเป็นอาสาสมัครเพื่อการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) ในหมู่บ้านและชุมชนของตน จะทำให้เกิดเครือข่ายการทำงานในระดับพื้นที่ที่จะเป็นพื้นฐานพลัง สำคัญในการพัฒนาสังคมไปสู่สังคมแห่งสันติสุข เอื้ออาทร น่าอยู่และยั่งยืนต่อไป

๒.๕.๔ เป้าหมายของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้จัดตั้งแนวคิดอาสาสมัครพัฒนา สังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พ.ศ. ๒๕๔๘) เพื่อส่งเสริมให้มีอาสาสมัครที่มีอยู่หลากหลายใน

ชุมชน และหมู่บ้าน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ทั้งนี้ได้กำหนดเป้าหมายของการดำเนินการให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ

๑. การจัดบริการทางสังคมให้ทุกคนตามสิทธิพึงมีพึงได้ กล่าวคือ เป็นเน้นการสร้างภูมิคุ้มกันระดับปัจเจก และสร้างการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจในการพัฒนาประเทศ โดยแยกเป็นเป้าหมาย ดังนี้

๑. การมุ่งสร้างโอกาสอย่างเป็นธรรมให้กลุ่มผู้ด้อยโอกาส สามารถเข้าถึงบริการทางสังคมที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง

๒. การมุ่งเสริมสร้างความมั่นคงให้คนยากจน มีความพร้อมรับผลกระทบจากวิกฤตต่างๆ

๓. การมุ่งสนับสนุนการสร้างสังคมสวัสดิการ

๒. การเสริมสร้างพลังให้ทุกภาคส่วนสามารถเพิ่มทางเลือกการใช้ชีวิตในสังคม กล่าวคือ สร้างการมีส่วนร่วมในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ได้อย่างมีคุณค่าและศักดิ์ศรี ดังนี้

๑. เสริมสร้างทางสังคม ให้ทุกคนสามารถแสดงออกทางความคิดอย่างอิสระ

๒. เสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน ให้สามารถจัดการปัญหาต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๓. สนับสนุนการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์ในการสร้างค่านิยมใหม่ๆ ในสังคมไทย

๔. ส่งเสริมให้ภาคเอกชนเป็นพลังร่วมในการพัฒนาสังคมไทย

๕. เสริมสร้างระบบบริหารราชการให้เข้มแข็งมีประสิทธิภาพ

๖. ปฏิรูปการเมืองไทยทั้งระบบ ให้เป็นประชาธิปไตยของมวลชน

๓. เสริมสร้างความสัมพันธ์ของคนในสังคมให้แน่นแฟ้นเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน กล่าวคือ

๑. การมุ่งสร้างค่านิยมใหม่ที่ยอมรับร่วมกัน บนฐานของความไว้วางใจและเกื้อกูลกันในสังคม

๒. การมุ่งส่งเสริมวัฒนธรรมการเมืองที่มีธรรมาภิบาลนำไปสู่การเป็นประชาธิปไตยที่ถูกต้องและเหมาะสม

๓. สร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจให้เกิดขึ้นกับคนในสังคม

๒.๕.๕ คุณสมบัติของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

การเสริมสร้างชุมชนสันติสุขนั้น จำเป็นต้องมีเจ้าหน้าที่หรือผู้รับผิดชอบในการดำเนินงาน ทั้งนี้ ศักยภาพหรือความสามารถของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) นั้น เป็นสิ่งที่จะต้อง มี ดังนั้น ทางกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จึงได้ออกระเบียบเพื่อกำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะมาเป็นอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) พ.ศ. ๒๕๔๘ ข้อ ๗(๗) โดยกำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะได้รับการแต่งตั้งเป็นอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) ต้องผ่านการอบรมหลักสูตร “อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม)”

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ หรือหน่วยงานที่ได้รับมอบหมายได้ จัดทำการอบรมให้อาสาสมัครต้องได้รับการอบรมก่อนการปฏิบัติงาน ทั้งนี้ ใน ปี พ.ศ. ๒๕๕๗ คณะกรรมการส่งเสริมงานอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (กอพม) มีมติจากการ ประชุมครั้งที่ ๑/๒๕๕๗ เมื่อวันที่ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๗ เห็นชอบกับร่างระเบียบกระทรวงการ พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ว่าด้วยอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) พ.ศ. ๒๕๕๗ ซึ่งกำหนดให้ผู้ที่จะเป็นอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) จะต้องผ่านการอบรมหลักสูตรอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) ที่ กอพม. กำหนด ตามระเบียบกระทรวงการ พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ว่าด้วยอาสาสมัครพัฒนา สังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) พ.ศ.๒๕๕๗ แนวคิดการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของ มนุษย์ ประกอบด้วยเนื้อหาสาระสำคัญ ดังต่อไปนี้

๑. เนื้อหาการด้านการพัฒนาสังคม (social development) ซึ่งมีแนวทางการพัฒนา สังคม เพื่อกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และ วัฒนธรรม ให้ไปสู่ภาวะที่ดีกว่า เพื่อให้เกิดความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในสังคม โดยต้อง เป็นการเปลี่ยนแปลงในสาระสำคัญ คุณภาพและระบบ บนพื้นฐานการคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็น มนุษย์ โดยย่อประกอบด้วยเนื้อหา ดังนี้

- ๑) ความหมายของการพัฒนาสังคม
- ๒) สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่มีผลต่อการพัฒนาสังคมไทย
- ๓) แนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันและเป้าหมายการพัฒนาสังคม

๒. เนื้อหาการด้านความมั่นคงของมนุษย์ (human security) ความมั่นคงของมนุษย์ สำคัญยุทธศาสตร์และการวางแผนพัฒนาทางสังคม สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาทางเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ กล่าวถึง แนวทางการสร้างความเป็นธรรมในสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในสังคม ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคมไว้ ๔ แนวทาง ดังนี้

๑. การสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมให้ทุกคนในสังคมไทยสามารถ จัดการความเสี่ยงและสร้างโอกาสในชีวิตให้แก่ตนเอง
๒. สร้างความแข็งแกร่งให้เศรษฐกิจฐานราก
๓. ปรับระบบการคุ้มครองทางสังคมให้ครอบคลุมทุกคนอย่างทั่วถึง สอดคล้อง กับความต้องการและความจำเป็น
๔. ส่งเสริมการจัดสรรทรัพยากรให้เกิดความเป็นธรรม^{๑๙}

๒.๕.๖ ประโยชน์ของการเสริมสร้างชุมชนสันติสุข

จากเป้าหมายของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ทั้ง ๓ ด้านข้างต้น ซึ่งเป็นเป้าหมายที่เป็นไปเพื่อการพัฒนาหรือเสริมสร้างชุมชนสันติสุข ทั้งยังเป็นการแสดงถึงภาวะการ

^{๑๙} จีรพันธ์ กัลลประวัติ, เอกสารประกอบการฝึกอบรมแกนนำอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความ มั่นคงของมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, สำนัก ปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ๒๕๕๘), หน้า ๔๙.

ตระหนักถึงการกระจายการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นให้ถึงประชาชนอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการเสริมสร้างมนุษย์ให้ดียิ่งขึ้น ประโยชน์ที่ปรากฏจากการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์นั้น สรุปโดยย่อแล้วจะมีทิศทาง ๔ ด้าน คือ

๑) ประโยชน์ด้านความเท่าเทียมเป็นธรรมในสังคม (enhancing equity) โดยเฉพาะความเท่าเทียมทางการศึกษา ทางสุขภาพ ทางรายได้ และความเท่าเทียมทางเพศ

๒) ประโยชน์ด้านการเสริมสร้างโอกาสในการแสดงความคิดเห็นและการมีส่วนร่วม (enabling voice and participation) ทั้งทางการเมืองและทางสังคมของคนทุกคน

๓) ประโยชน์ด้านการเตรียมตัวเพื่อปรับตัวและรับมือกับแรงกดดันจากปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม (confronting environment pressure) โดยเฉพาะผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลก ความตึงเครียดจากปัญหาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ ความขาดแคลนทรัพยากร

๔) ประโยชน์ด้านการจัดการเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางประชากร (managing demographic changes)

ในอีกมิติด้านหนึ่ง จากสภาพที่เป็นจริงของสังคม ประเทศกำลังก้าวสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุที่มีสัดส่วนทางประชากรเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำอย่างไรให้ภายใต้โครงสร้างประชากรที่กำลังเปลี่ยนแปลงนั้น ประเทศยังสามารถรักษาระดับการผลิต การพัฒนามนุษย์ การสร้างและใช้ประโยชน์จากศักยภาพมนุษย์ที่มีอยู่ ไม่ว่าจะอยู่ในวัยใดให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุด ดังนั้น เป้าหมายของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จึงเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาหรือเสริมสร้างชุมชนสันติสุขโดยแท้

๒.๖ แนวคิดการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขในทางพระพุทธศาสนา

พระพุทธเจ้าให้ความสำคัญที่จะเกื้อหนุนให้ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ทรงต่อสู้ กับแนวการปกครองที่แบ่งชั้นวรรณะ การเอาเปรียบซึ่งกันและกัน มาสู่ความเสมอภาคกัน และมีเสรีภาพในการดำรงชีวิต พระพุทธศาสนาจึงมีแนวทาง และหลักการที่จะนำพาชุมชน สังคมให้บรรลุเป้าหมายที่สูงงสุขมีสันติสุขอย่าง สิ่งสำคัญที่สุด หัวใจของพระพุทธศาสนา คือ สันติภาพภายในของตัวมนุษย์ ถ้าเรามีสันติหรือความสงบในหัวใจ เราก็จะสามารถต่อสู้กับปัญหาภายนอกได้ ด้วยความสุ่มรอบคอบ และด้วยปัญญา พระพุทธศาสนาสอนให้เรารักกัน มีความเมตตากรุณาต่อกัน มีความอดทน ไม่เบียดเบียนกัน มุ่งเน้นให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข แนวคิดการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขในทางพระพุทธศาสนานั้น คือ บรรยากาศของความเกื้อกูลของกัน หรือ การสงเคราะห์กัน, การมีเอื้อเอื้อยึดเหนี่ยวน้ำใจกันต่อกัน พระพุทธเจ้าทรงสอนหลักสังคหวัตถุ ๔ เป็นหลักการสร้างมนุษยสัมพันธ์ เป็นวิธีผูกใจคน พระองค์ตรัสว่า รถม้าแล่นไปได้เพราะมีลิ่มสลักคอยตรึงส่วนประกอบต่าง ๆ ของรถม้าเข้าด้วยกันฉันใด คนในสังคมก็ฉันนั้น คือทำหน้าที่เป็นกาวใจเชื่อมประสานคนทั้งหลายเข้าด้วยกัน ลิ่ม

สลักดังกล่าวนั้นคือ สังคหวัตถุสามารถผูกใจเพื่อนร่วมงาน และผู้ใต้บังคับบัญชาไว้ได้ สังคหวัตถุ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยว คือยึดเหนี่ยวใจบุคคล และประสานหมู่ชนไว้ในความสามัคคี^{๒๐}

๒.๖.๑ การเสริมสร้างชุมชนสันติสุขตามหลักสังคหวัตถุ ๔

เนื่องด้วยคนในชุมชนมีการขยายตัวเพิ่มมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนย่อมมีมากขึ้นปัญหาในสภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของชุมชนย่อมมีมากขึ้นเป็นตามลำดับ ดังนั้นการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขด้วยการจัดระเบียบชุมชนย่อมส่งผลต่อคนในชุมชน วิถีชีวิตของคนในชุมชน มีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนแตกต่างกัน เริ่มจากสังคมในครอบครัวและชุมชน วิธีที่จะทำให้คนในชุมชนมีความสันติสุข เพื่อจัดระเบียบชุมชนให้สันติสุขร่วมกันได้คือ การที่คนในชุมชนมีวินัย จัดระเบียบพัฒนา ชุมชนด้วยหลักคุณธรรม จริยธรรม อิงอาศัยเมตตา เกื้อกูลต่อกัน หลักสังคหวัตถุ ๔ เป็นหลักธรรมที่เหมาะสมต่อการเสริมสร้างสังคมสันติสุข เนื่องจากหลักธรรมมะนี้เป็นหลักแนวคิดที่เป็นกำลังแห่งการสงเคราะห์ หรือมนุษยสัมพันธ์^{๒๑} ซึ่งมีนัยยะแห่งหลักการของการครองใจคน หลักยึดเหนี่ยวใจกันไว้ วิธีทำให้คนรัก หลักสังคหวัตถุจัดได้ว่าเป็นหลักสังคมสงเคราะห์ ซึ่งเป็นเครื่องประสานใจและเหนี่ยวรั้งใจคนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ และทำให้อยู่กันด้วยความรักความปรารถนาดีต่อกัน เหมือนลิมสลักรถที่ตรึงตัวรถไว้มิให้ชิ้นส่วนกระจายไป ทำให้รถแล่นไปได้ตามที่ต้องการ ชุมชนจะกลายเป็นชุมชนสันติสุขขึ้นได้ในเวลารวดเร็วเพราะอาศัยหลักสังคหวัตถุ ๔^{๒๒}

๒.๖.๒ ที่มาของแนวคิดด้วยสังคหวัตถุ ๔

ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ดังมีปรากฏในพระไตรปิฎกเรื่องของหัตถกอบาสก ชาวเมืองอาฬวีผู้มีสังคหวัตถุธรรมประจำใจ ซึ่งในสมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ที่เมือง อาฬวี ท่านหัตถกอบาส ได้ชวนพวกพ้องบริวารประมาณ ๕๐๐ คน ไปเข้าเฝ้าและสนทนาปราศรัยกับพระพุทธองค์ พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสถามว่า หัตถกอบาส ท่านมีมิตรสหายมากมาย ได้ยินว่าทุกๆ คน เป็นที่รักของท่าน และท่านเองก็เป็นที่รักของทุกๆ คน ท่านสงเคราะห์พวกพ้องของท่านอย่างไร

ท่านหัตถกอบาสตอบว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ ได้สงเคราะห์เพื่อนๆ และบริวารมากมายด้วยสังคหวัตถุ ๔ คือ

ถ้ารู้ว่าผู้นี้ควรสงเคราะห์ด้วยการให้ทาน ข้าพระองค์จะสงเคราะห์ด้วยการให้ทาน ผู้นี้ควรสงเคราะห์ด้วยวาจาที่อ่อนหวาน ข้าพระองค์จะสงเคราะห์ด้วยวาจาที่อ่อนหวาน ผู้นี้ควรสงเคราะห์ด้วยการประพาสสิ่งที่ เป็นประโยชน์ ข้าพระองค์สงเคราะห์ด้วยการประพาสสิ่งที่ เป็นประโยชน์ ผู้นี้ควรสงเคราะห์ด้วยการวางตัวให้เหมาะสม ข้าพระองค์ก็จะสงเคราะห์ด้วยการวางตัวให้เหมาะสม พระเจ้าข้า^{๒๓}

^{๒๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๔๓.

^{๒๑} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตโต) , พุทธวิธีการบริหาร, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๗๐-๗๕.

^{๒๒} ตูรายละเอียดใน ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๔๐/๑๖๗.

^{๒๓} อัง.อฎฐก. ๒๓/๑๑๔/๒๒๒.

พระบรมศาสดาทรงสรรเสริญหัตถกะว่า ท่านทำดีแล้ว สมแล้วที่เป็นสาวกของเรา เพราะเมื่อฟังธรรมก็นำไปพิจารณาไตร่ตรอง และลงมือปฏิบัติตาม ปฏิบัติแล้วก็ได้ผลสมควรแก่การปฏิบัติ พระพุทธองค์ตรัสสอนต่อไปว่า ผู้ที่เป็นใหญ่ เป็นที่ยอมรับของมหาชนในสมัยก่อน ล้วนปฏิบัติตามหลักสังคหวัตถุธรรมทั้ง ๔ ประการ แม้ในยุคปัจจุบัน ผู้นำก็ต้องสงเคราะห์ บริวารด้วยสังคหวัตถุ ๔ และถึงในอนาคต ถ้าผู้นำจะให้เป็นที่รัก ก็ต้องสงเคราะห์ด้วยสังคหวัตถุ ๔ ประการนี้แหละ

จากนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสกับพระภิกษุว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย หัตถกะนี้เป็นผู้มีคุณธรรมมากมาย แต่ก็ไม่แสดงให้ใครรู้ว่าเป็นผู้มีธรรมะประจำใจ สามารถวางตัวได้สมถ์ต้นเสมอ ปลายพระพุทธองค์ทรงแต่งตั้งท่านหัตถกะ ให้เป็นอุपाสิกสาวกผู้เลิศในด้านการสงเคราะห์พวกพ้องบริวาร แม้พระบรมศาสดาเองก็ทรงทำเช่นนั้นเหมือนกัน คือ ทรงบำเพ็ญ สังคหวัตถุธรรมได้อย่างยอดเยี่ยม และบารมีแห่งปัญญา : หนังสือคู่มือสำหรับนักบริหารเพ็ญอย่างสม่ำเสมอตลอดมา จนกระทั่งบารมีทั้ง ๓๐ ทศเต็มเปี่ยมบริบูรณ์ ทำให้มีสาวกพุทธบริษัทมากมาย ทั้งที่เป็นเทวดา พรหม และอรูปพรหม อีกนับไม่ถ้วน^{๒๔}

นอกจากนี้ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้ใน สังคหวัตถุสูตรว่า

ทานนจ เปยวชชณจ อตถจริยา จ ยา อิธ

สมานตตตา จ ธมเมสุ ตตถ ตตถ ยถารหิ^{๒๕}

ทั้งนี้ได้มีความหมายโดยสรุปว่า การให้ทาน การพูดจาไพเราะ การประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ในโลกนี้ ความเป็นผู้มีตนสม่ำเสมอในธรรมทั้งหลายนั้นๆ ตามควร การอยู่ร่วมกันในสังคมมนุษย์ทุกคนล้วนปรารถนาเป็นที่รักของครอบครัว เป็นที่ยอมรับนับถือของทุกๆ คน และปรารถนาที่จะได้ยินได้ฟังคำยกย่องสรรเสริญ มากกว่าเสียงนินทาว่าร้ายพระพุทธองค์ได้สอนวิธีที่จะทำตนให้เป็นที่รักของสังคมจะต้องรู้จักการให้ ธรรมดาแล้วทุกชีวิตต่างดำรงอยู่ได้ด้วยดีด้วยการให้ หากมนุษย์ทุกคนในโลกรู้จักให้ทาน เสียสละแบ่งปัน ให้อภัยซึ่งกันและกัน ไม่พยายามปกป้องร้ายกัน โลกนี้ย่อมจะเกิดความสงบสุขอย่างแน่นอน

๒.๖.๓ ความหมายเกี่ยวกับหลักสังคหวัตถุ ๔

สังคหวัตถุ ๔ เป็นหลักคุณธรรมในพระพุทธศาสนา โดยเป็นภาษาบาลีแยกออกเป็น ๒ ศัพท์ คือ สังคห ๑ วัตถุ ๑ สังคห แปลเป็นภาษาไทยว่า สงเคราะห์ มีความหมายว่า ช่วยเหลืออุดหนุน วัตถุ ในที่นี้หมายความว่าเรื่อง รวมทั้ง ๒ ศัพท์ มีความหมายว่า เรื่องความช่วยเหลือจะช่วยเหลือกันด้วยวิธีอย่างไรบ้าง ท่านได้วางไว้เป็น ๔ อย่าง จึงจะถือว่าเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจของผู้อื่นได้^{๒๖} นอกจากนี้ ยังมีนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านให้ความหมาย แนวคิดเกี่ยวกับสังคหวัตถุ ๔ ไว้ดังนี้

^{๒๔} ดูรายละเอียดใน, ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๓๑๓๓/๒๕๕.

^{๒๕} อัง.จตุกก. (บาลี) ๒๑/๒๕๖/๓๗๓.

^{๒๖} สุทธิพงษ์ ปานเพ็ชร, “การประยุกต์หลักพุทธธรรมกับวิถีชีวิตชุมชน”, รายงานการวิจัยอิสระ, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๕๐), บทคัดย่อ.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ให้ความหมายไว้ว่า สังคหัตถ์ ๔ (Bases of Social Soidarity) คือ ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวใจ และประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี หลักการสงเคราะห์^{๒๗} นอกจากนี้ ท่านได้เขียนในหนังสือหลักสูตรอารยชน ไว้ว่า สังคหัตถ์ หมายถึงหลักการสงเคราะห์คือ หลักการยึดเหนี่ยวใจคนและประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคีทำให้ตนเองเป็นที่รัก และคนในชุมชนก็ รวมกันอยู่ได้ ไม่แตกแยกกระจัดกระจาย ทำให้สังคมมีเอกภาพ และมีความมั่นคง^{๒๘}

นิตย จารุศร ได้เขียนในหนังสือ สารธรรมไว้ว่า สังคหัตถ์ หมายถึง ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว คือยึดเหนี่ยวใจบุคคล และประสานหมู่ชนไว้ในความสามัคคี^{๒๙}

พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ) ได้เขียนในหนังสือธรรมปริทรรศน์ไว้ว่า สังคหัตถ์นี้ พระพุทธเจ้า ทรงอุปมาเหมือนกับพาหนะ ที่นำคนไปสู่ความสุขความเจริญในโลก เพราะสังคมของ มนุษย์เราจำเป็นต้องอิงอาศัยธรรมะทั้งสี่ประการนี้ ทรงชี้อีกมุมหนึ่งที่ตรงกันข้ามว่า ถ้าหากสังคม ปราศจากเสียซึ่งธรรมะทั้งสี่ประการนี้แล้ว แม้แต่ บิดา มารดา ก็จะไม่ได้รับการนับถือบูชาจาก บุตรธิดา โลกจะอยู่ไม่ได้เลยจึงเรียกว่าธรรมเป็นเครื่องสงเคราะห์^{๓๐}

พันเอกปิ่น มุกข์นิต ได้เขียนในหนังสือแนวสอนธรรมะนักธรรมตรีไว้ว่า สังคหัตถ์ หมายถึง วิธีสงเคราะห์ วิธีปฏิบัติเพื่อยึดเหนี่ยวน้ำใจคนอื่นที่ยังไม่เคยรักใคร่นับถือให้เกิด ความรักใคร่ นับถือ ที่รักใคร่นับถืออยู่แล้วให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น โดยความหมายที่เข้าใจกันง่ายๆ ก็คือวิธีทำให้คนรัก นั้นเอง^{๓๑}

๒.๖.๔ องค์ประกอบของหลักสังคหัตถ์ ๔

สังคหัตถ์ แปลว่า หลักการสงเคราะห์ หรือหลักสังคมสงเคราะห์^{๓๒} หมายความว่า เมื่อ มนุษย์อยู่รวมกันเป็นหมู่ เป็นสังคม คนในสังคมจะต้องรู้จักสงเคราะห์ อนุเคราะห์กันตามฐานะ คนใน สังคมจึงจะมีความรักใคร่ปรองดองกัน ซึ่งทำให้สังคมราบรื่น มีความสงบ ธรรมที่เป็นหลักการ สงเคราะห์นี้ มีอยู่ ๔ อย่างคือ

๑) **ทาน** คือ การให้ เอื้อเพื่อเอื้อแผ่ เผลี่ยเจืองานแจกจ่าย ช่วยเหลือด้วยสิ่งของทรัพย์สิน เงินทอง เสียสละ แบ่งปัน ตลอดถึงให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน วิชาความรู้ ช่วยด้วยทุน สิ่งของ หรือความรู้ คนเราถ้ารักที่จะอยู่ด้วยกัน ต้องปันกันกินปันกันใช้ หามาได้แล้วควรรวมกันไว้เป็น

^{๒๗} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพมหานคร: เอสอาร์พริ้นติ้งแมสโปรดักซ์ จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๑๔๓.

^{๒๘} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **หลักสูตรอารยชน**, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์สวຍ จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๒๐-๒๒

^{๒๙} นิตย จารุศร, **สารธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: เจริญบุญ การพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๑๖.

^{๓๐} พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ), **ธรรมปริทรรศน์**, (กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๒๖๒-๒๖๖.

^{๓๑} พันเอกปิ่น มุกข์นิต, **แนวสอนธรรมะนักธรรมตรี**, (กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๔๕๓-๔๕๖.

^{๓๒} ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา, **ปรัชญา ๒๐๑ พุทธศาสน์**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์ ,๒๕๓๘), หน้า ๒๘๙.

กองกลาง แล้วจึงแบ่งกันใช้ หากไม่เอามารวมกัน อาจเกิดการระแวงกันได้ ที่ได้ปราศจากการให้ที่นั่น ย่อมแห้งแล้งเหมือนทะเลทราย ในทางธรรมะคำว่า การให้มี ๓ ลักษณะ คือ

๑. ให้ด้วยเมตตา แสดงน้ำใจไมตรี สร้างเสริมมิตรภาพ
๒. ให้ความกรุณา ช่วยด้วยปลดเปลื้องความทุกข์ ความเดือดร้อน
๓. ให้ด้วยมุทิตา ส่งเสริมผู้ทำความดี คนที่ทำงานสร้างสรรค์เจริญก้าวหน้า

นอกจากนี้ การให้ทานยังมีนัยยะแยกย่อยได้อีก กล่าวคือ ให้ของตนแก่คนอื่นที่ควรแก่ การให้ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๑. ให้ด้วยจิตคิดอนุเคราะห์ หมายถึงการอนุเคราะห์กันด้วยอัธยาศัยไมตรี โอบอ้อม อารีแก่ผู้เดือดร้อน ขากแคลนก็สงเคราะห์เขาเท่าที่จะสงเคราะห์ได้ เป็นการแสดงความมีน้ำใจ

๒. ให้เพื่อบูชาคุณความดี เช่นการตักบาตร การให้อาหาร ให้เสื้อผ้าแก่ พ่อ แม่ ปู่ย่า ตายาย ในวันตรุษสงกรานต์ การเสียภาษีแก่รัฐ เหล่านี้เป็นกรให้ด้วยสำนึกถึงคุณความดี

๓. อภัยทาน คือการให้อภัย เมื่ออภัยกันได้ก็เข้าอกเข้าใจกัน ต่อมาเป็น ธรรมทาน คือ พัฒนาไปจากวัตถุทาน แต่ต้องใช้เวลา ในการสร้างบารมีพอสมควร

๒) ปิยวาจา หรือ เปยยวัชชะ คือ วาจาเป็นที่รัก วาจาสุดดีมีน้ำใจ หรือวาจาซาบซึ้งใจ^{๓๓} พูดอย่างรักกัน ใช้คำสุภาพ ให้เกียรติกัน พูดด้วยความหวังดี มีน้ำใจ แจ่มสิ่งที่เป็นประโยชน์ และรู้จัก พูด ให้เป็นผลดี คอยช่วยชี้ทาง แนะนำหลักความจริง ความถูกต้องดีงาม แก่ผู้ที่ต้องการ หรืออีกนัย ยะหนึ่ง ปิยวาจา คือ การเจรจาจาอ่อนหวาน ความปรารถนาดีต่อผู้อื่น อาจเป็นคำพูดดู คำ ตักเตือน การพูดคำสัตย์คำจริง พูดเฉพาะเรื่องที่เป็นประโยชน์ พูดแต่ความจริงดี อ่อนโยน ทำให้ผู้ฟังเกิด ความเบิกบานสำราญใจ สรุปก็คือ พูดด้วยความเมตตา ทักทายปราศรัย แสดงน้ำใจไมตรี พาทีสุภาพ พูดด้วยกรุณา เห็นใจ ปลอดภัย แนะนำให้คำปรึกษา บอกทางแก้ปัญหา พูดด้วยมุทิตา พูดให้กำลังใจ แสดงความส่งเสริมสนับสนุน

ดังโคลงโลกนิติที่ว่า

อ่อนหวานมานมิตรล้น	เหลือหลาย
หยาบป้อมีเกลอราย	เกลื่อนไกล
ดุจดวงศศิฉาย ดาวดาษ	ประดับนา
สุริยส่องดาราไร	เมื่อร้อนแรงแสง

๓) อุตถจริยา คือ ทำประโยชน์ คือ ช่วยเหลือด้วยแรงกาย และ ขวนขวายช่วยเหลือ กิจการต่าง ๆ บำเพ็ญประโยชน์ รวมทั้งช่วยแก้ไข้ปัญหาและช่วยปรับปรุงส่งเสริมในด้านจริยธรรม^{๓๔} ช่วยเหลือผู้อื่น ขวนขวายช่วยเหลือกิจการ บำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ ตลอดจนแก้ไข ปรับปรุง ส่งเสริมในทางจริยธรรม หรือกล่าวอีกนัยยะหนึ่ง ก็คือ การฝึกฝนตนให้เป็นคนที่มีเป็นประโยชน์ คือ มี ความรู้ความสามารถ แล้วนำความรู้ความสามารถนั้นมาช่วยเหลือกันประพลิตนเป็นประโยชน์ต่อกัน

^{๓๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม** พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑) หน้า ๔๑๒.

^{๓๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **ธรรมบุญชีวิต** พิมพ์ครั้งที่ ๘๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์ สวัย จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๒๕.

ในทุกด้านเมื่อรู้ว่าอะไรดี หรือไม่ดี ควรหรือไม่ควร ก็นำมาเล่าสู่กันฟัง พยายามศึกษาหาความรู้ทางธรรม เอาใจมาเกาะกับธรรมให้มาก กล่าวโดยสรุปก็คือ

๑. ช่วยด้วยเมตตาแสดงน้ำใจไมตรี แบ่งเบาภาระ ร่วมมือ ร่วมใจ แสดงน้ำใจไมตรี
๒. ช่วยด้วยกรุณา นำพาผู้อ่อนแอ หรือตกอยู่ในอันตรายให้หลุดรอดพ้นภัย
๓. ช่วยด้วยมุทิตา ให้กำลังใจสนับสนุนร่วมมือแก่ผู้ทำความดีและเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์

๔. การทำตนให้มีราคา มีความดี ที่พอจะเป็นประโยชน์แก่คนอื่นได้ด้วย คือเป็นคนที่มีกำลังในตัว คือ กำลังกาย กำลังความคิด กำลังปัญญาเป็นต้น

๕. การทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน เรื่องนี้เป็นเรื่องง่ายกำลังออกไปช่วยคนอื่น คนใจกว้างจึงทำได้ คนใจแคบก็เห็นแก่ตัวยอมทำไม่ได้ การบำเพ็ญประโยชน์ เช่น ช่วยเหลือเพื่อนบ้าน ช่วยเหลือบอกกล่าว สั่งสอนวิชาความรู้ ช่วยหางาน ช่วยแนะนำทางอาชีพให้เป็นต้น

สรุป อัตถจริยา คือทำประโยชน์แก่เขา สละเรี่ยวแรงกำลังกาย กำลังความสามารถ ช่วยเหลือผู้อื่น และบำเพ็ญประโยชน์ แก่ท้องถิ่นตนเองและประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ ของตน ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนได้อยู่ดีกินดีมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นไปเรื่อยๆ จากการเสียดสละกำลังกาย กำลังความคิด กำลังความสามารถอย่างเต็มที่ขององค์การอันนำซึ่งประโยชน์สูงสุดของประชาชนในท้องถิ่น

๔) สมานัตตตา คือ การวางตนสม่ำเสมอ เอาตัวเสมอสมาน ร่วมหมู่ ร่วมมือ ร่วมจุดหมาย ร่วมแก้ไขปัญหา ร่วมสุขร่วมทุกข์ ปฏิบัติต่อกันโดยเสมอภาค เสมอต้นเสมอปลาย ด้วยเมตตา กรุณา มุทิตา และ อุเบกขา ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ (ช่วยด้วยการร่วมสร้างสรรค์และแก้ปัญหา) ไม่เอาเปรียบ ไม่ถือสูงต่ำ ร่วมสุขร่วมทุกข์ด้วยกัน ไม่ถือตัว การวางตนให้เหมาะสมกับฐานะที่ควรจะเป็น^{๓๕} ตัวอย่างคนที่มีสมานัตตาก็คือคนที่ เป็น “เพื่อนตาย” ในโคลงบทนี้

เพื่อนกิน สิ้นทรัพย์แล้ว	แห่งนี้
หาง่าย หลายหมื่นปี	มากได้
เพื่อนตาย ถ้ายแทนซี-	วาวาตม์
หายาก ผากผีไข	ยากแท้จักหา

๒.๖.๕ หลักธรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างชุมชนสันติสุข

ในการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขนั้น มีรูปแบบและวิธีการต่างๆ มากมายหลายวิธี ซึ่งหลักธรรมในพุทธศาสนาที่สามารถนำมาปฏิบัติแล้วทำให้เกิดการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขนั้น ก็มีอยู่หลายหมวดหมู่ด้วยกัน นอกเหนือจากหลักสังคหวัตถุ ๔ ที่ได้กล่าวมาแล้ว ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมนำเสนอ ดังนี้

๑. สารณียธรรม ๖ แปลว่า ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความให้ระลึกถึง, ธรรมเป็นเหตุที่ระลึกถึงกัน, หลักการอยู่ร่วมกัน ได้แก่

^{๓๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต, คู่มือมนุษย์และธรรมนุญชีวิต, หน้า ๒๑.

๑) เมตตากรรม : ตั้งเมตตากรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมคณะด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๒) เมตตาวจีกรรม : ตั้งเมตตาวจีกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอน แนะนำตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๓) เมตตามโนกรรม : ตั้งเมตตามโนกรรม ในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน

๔) สาธารณโภคี : ได้ของสิ่งใดมาก็แบ่งปันกัน คือ เมื่อได้สิ่งใดมาโดยชอบธรรม แม้เป็นของเล็กน้อย ก็ไม่หวงไว้ผู้เดียว นำมาแบ่งปันเฉลี่ยแจกจ่าย ให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน ซ่อนนี้ ใช้ อปปฏิวิภัตตโกศ^{๓๖} ก็ได้

๕) สีลสามัญญตา : มีศีลบริสุทธิ์เสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจของหมู่คณะ

๖) ทิฏฐิสามัญญตา : มีทิฏฐิดีงามเสมอกันเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความเห็นชอบร่วมกัน ในข้อที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้น สิ้นทุกข์ หรือขจัดปัญหา^{๓๖}

๒. พรหมวิหาร ๔^{๓๗} แปลว่า ธรรมเป็นเครื่องอยู่ของพรหม หรือของท่านผู้เป็นใหญ่ ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ ธรรมประจำใจอันประเสริฐ หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์ เป็นหลักธรรมสำหรับทุกคนที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจ และกำกับความประพฤติที่จะแสดงออก หรือปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างถูกต้อง โดยสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เขาประสบ จึงจะชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจดและปฏิบัติตนต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดยชอบหลักธรรมนี้^{๓๘} ได้แก่

๑) เมตตา (Loving – Kindness; Friendliness; Goodwill) ความรักใคร่ปรารถนาดี อยากรให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่เมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้าโดยไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ ไปที่ไหน ๆ ก็มีแต่คนเอ็นดูรักใคร่อยากใกล้ชิด แม้ว่าเพิ่งรู้จักกันก็ตาม เพราะกระแสพลังของความเมตตา มีพลังมากที่สุด คือ เมตตาธรรมค้ำจุนสังคม

๒) กรุณา (Compassion) ความสงสารปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์ซึ่งความทุกข์ก็คือสิ่งที่เข้ามาเบียดเบียนให้เกิดความไม่สบายกายไม่สบายใจ และเกิดขึ้นจากปัจจัยหลายประการด้วยกันพระพุทธองค์ทรงสรุปไว้ว่าความทุกข์มี ๒ กลุ่มใหญ่ ๆ ดังนี้

๑. ทุกข์โดยสภาวะ หรือเกิดจากเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติของร่างกาย เช่น การเกิด การเจ็บไข้ ความแก่ และความตาย

^{๓๖} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๒๐๐.

^{๓๗} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๘/๒๘๐.

^{๓๘} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๘.

๒. ทุขัจจร หรือทุกข์ทางใจ อันเป็นความทุกข์ที่เกิดจากสาเหตุที่อยู่นอกตัวเรา เช่น เมื่อปรารถนาแล้วไม่สมหวังก็เป็นทุกข์ การประสบกับสิ่งอันไม่เป็นที่รักก็เป็นทุกข์

๓) มุทิตา (Sympathetic Joy ; Altruistic Joy) ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีมีสุข มีจิตผ่องใสบันเทิง กอปรด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุขพลอยยินดีด้วย เมื่อเขาได้ดีมีสุข เจริญอกงามยิ่งขึ้นไป ไม่มีจิตใริชชยา โกรธเคือง ฟุ้งซ่านหรือน้อยเนื้อต่ำใจ เมื่อเห็นผู้อื่นได้ดีกว่าตน เราต้องหมั่นฝึกหัดตนให้เป็นคนที่มีมุทิตาอยู่เสมอ เพราะจะเป็นการสร้างไมตรีและผูกมิตรกับผู้อื่นได้ง่ายและลึกซึ้ง

๔) อุเบกขา (Equanimity; Neutrality; Poise) ความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือ มีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตราขึง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่วสมควรแก่เหตุ อันตนประกอบพร้อมที่จะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉย สงบใจมองดู ในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำ เพราะควรได้รับผลอันเหมาะสมกับความรับผิดชอบของตน^{๓๙}

๓. อิทธิบาท ๔^{๔๐} หมายถึง ฐานหรือหนทางสู่ความสำเร็จ คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จทางแห่งความสำเร็จ หรือคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมายเป็นแนวทางการทำงานที่พระพุทธองค์ได้ทรงสวดไว้อย่างแยบคาย อันประกอบด้วย แนวปฏิบัติ ๔ ข้อ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ซึ่งแต่ละข้อต่างมีหน้าที่เฉพาะของตนต่อเนื่องหนุนเสริมกัน จะขาดข้อใดข้อหนึ่งไปไม่ได้ เพราะเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงกันทั้ง ๔ ข้อ จึงจะทำให้ประสบผลสำเร็จในชีวิตและการทำงานได้ตามความมุ่งหวัง ดังนี้^{๔๑}

๑) ฉันทะ (Will; Aspiration) ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรัก จะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอและปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป ดังนั้น เราจึงควรที่จะได้ฉันทะเป็นคุณ ธรรมพื้นฐานที่สำคัญอันดับแรกเพื่อเป็นกำลังใจที่จะนำกิจการงานทั้งหลายไปสู่ความสำเร็จ รุ่งเรือง ทั้งยังมีส่วนทำให้เกิดคุณธรรมในข้อต่อ ๆ ไปทุกข้อ และการใฝ่รู้ ก็คือจุดเริ่มต้นของการพัฒนาทางปัญญา หรือการศึกษาทดลองต่าง ๆ ด้วย

๒) วิริยะ (Energy; Effort; Exertion) ความเพียร คือ มุ่งมั่น ทุ่มเท ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระ ไม่ทอดถอย เป็นความเพียรพยายามอย่างสูงที่จะทำตามฉันทะหรือศรัทธาของตัวเอง หากเราไม่มีความเพียรแล้วก็อนุมานได้ว่า เรามีฉันทะ หลอก ๆ หรือศรัทธาหลอก ๆ ทั้งโกหกตัวเองและหลอกผู้อื่น ซึ่งผลงานที่ได้ทำออกมานั้นก็จะเป็นตัวชี้วัดว่าทำเพื่ออะไร

๓) จิตตะ (Thoughtfulness; Active Thought) ความคิด คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกใฝ่ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอย เอาใจจดจ่ออย่างมีสมาธิ ทำให้เกิดความรอบคอบ การตัดสินใจทำอะไรก็จะเกิดความผิดพลาดน้อยตามไปด้วย ถ้าเรามีจิตใจที่จดจ่อ

^{๓๙} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๕.

^{๔๐} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๓๑/๒๓๓.

^{๔๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘๖.

ต่อสิ่งที่เราคิด ที่เราทำและรับผิดชอบแล้ว ไม่ว่าจะเป็นเรื่องหน้าที่หรือการงานอะไรก็ตามทุกอย่างจะสำเร็จได้ด้วยดีดังประสงค์เสมอ

๔) วิมังสา (Investigation; Examination; Reasoning; Testing) ความไตร่ตรอง หรือทดลอง คือ หมั่นใจปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อบกพร่องในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัตถุประสงค์ คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น วิมังสา เป็นการทบทวนในสิ่งที่ได้คิดได้ทำมา อันเกิดจากความพอใจ (ฉันทะ) แล้วทำด้วยความมุ่งมั่น (วิริยะ) อย่างใจจดใจจ่อ และรับผิดชอบ (จิตตะ) โดยใช้วิจรรย์ญาณอย่างรอบรู้และรอบคอบ จึงนำไปสู่การทบทวนตัวเองและทบทวนองค์กรหรือทบทวนขบวนการ ทบทวนในสิ่งที่ได้คิด สิ่งที่ได้ทำผ่านมาว่า เกิดผลดีผลเสียอย่างไร เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น ดังนั้น หลักธรรมวิมังสาข้อนี้ จึงรวมความหมายของคำว่า ปัญญา ไว้อย่างเต็มที

๔. ขรราวาสธรรม ^{๔๒} คือ หลักธรรมสำหรับขรราวาส, ธรรมสำหรับการครองเรือน, หลักการครองชีวิตของคฤหัสถ์ ธรรมะสำหรับความเป็นขรราวาสที่ดี เป็นประชาชนที่ดี หรือเป็นผู้ร่วมงานที่ดี ซึ่งมีอยู่ ๔ ข้อด้วยกัน คือ ^{๔๓}

๑) สัจจะ (Truth and Honesty) ความจริง, ซื่อตรง ซื่อสัตย์ จริงใจ พูดจริง ทำจริง เป็นเหตุให้นำมาซึ่งความเชื่อถือหรือไว้วางใจกัน ด้วยการฝึกให้เป็นคนจริง มีหลักเกณฑ์ซึ่งเป็นผลที่ได้มาจากการพูดจริง ทำจริง ทั้งจริงต่อตัวเองและจริงต่อผู้อื่น จริงต่อเวลา จริงต่อหน้าที่การงาน ซึ่งบุคคลประเภทนี้จะแสดงความรับผิดชอบออกได้ ดังนั้น คนที่มีสัจจะ เขาจึงมีหลักประจำใจง่าย ๆ ว่า ไม่ว่าจะทำอะไรก็ต้องทำให้ดีที่สุดจะพูดจาอะไรก็ต้องชัดเจนที่สุด ทั้งยังมีจิตใจที่มั่นคงในศีลธรรม จึงทำให้ประสบความสำเร็จและเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว

๒) ทมะ (Taming and Training Oneself; Adjustment) การฝึกฝน, การข่มใจ ฝึกนิสัย ปรับตัว, รู้จักควบคุมจิตใจ ฝึกหัดตัดนิสัย แก้ไขข้อบกพร่อง ปรับปรุงตนให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา สัจจะจะไปไม่ได้ถ้าหากเราไม่รู้จักควบคุมจิตใจตัวเอง ซึ่งจิตมันจะคิดวุ่นวายสับสนด้วยอำนาจแห่งกิเลส คือ รัก โลภ โกรธ หลง เข้าครอบงำ จะทำให้ตัวเราทั้งสัจจะ เราจึงต้องเอาทมะเข้าควบคุมกำกับจิตใจตัวเองให้มีสติ และปัญญาเพื่อรู้เท่าทันจะได้รักษาสัจจะนั้นไว้ได้ ผู้ที่มีทมะเป็น หลักธรรมประจำใจจึงต้องสามารถหยุดตัวเองได้ คือ ชนะใจตัวเอง ไม่กระทำในเรื่องที่เสียหาย ไม่ทำ ความชั่ว ไม่ถลำไปในทางที่เสื่อม นั่นคือ ต้องรักษา ศีล ๕ ได้ และไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขทั้งปวง

๓) ขันติ (Tolerance; Forbearance) ความอดทน, ตั้งหน้าทำหน้าที่การงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง อดทน ไม่หวั่นไหว มั่นในจุดหมาย ไม่ท้อถอย เป็นคุณธรรมที่มีความสำคัญมากใช้ควบคุมพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์ของทั้งคนและสัตว์ เป็นบารมีธรรมในพระพุทธศาสนา

๔) จาคะ (Liberality; Generosity) ความเสียสละ สละกิเลส สละความสุขสบาย และผลประโยชน์ส่วนตนได้ การสละสิ่งของอันเป็นของ ๆ ตนแก่บุคคลที่ควรจะให้ปัน การสละ อารมณ์บูดและเน่าออกจากใจ จะทำให้ใจสะอาด สงบ สดชื่น เบิกบาน พร้อมทั้งจะรับฟังความทุกข์ ความคิดเห็นและความต้องการของผู้อื่น พร้อมทั้งจะร่วมมือ ช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ จิตใจไม่มีความคับแคบเห็นแก่ตนหรือเอาแต่ใจตัว มีน้ำใจให้แก่กัน

^{๔๒} พุ.สุ. (ไทย) ๒๕/๓๑๑/๓๖๑.

^{๔๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๓๕.

๕. กัลยาณมิตรธรรม ๗^{๔๔} คือ มีผู้แนะนำสั่งสอน ที่ปรึกษา เพื่อนที่คบหา และบุคคลผู้แวดล้อมที่ดี, การรู้จักเลือกเสวนาบุคคล หรือเข้าร่วมหมู่กับท่านผู้ทรงปัญญา ที่มีความรู้ความสามารถ ซึ่งจะช่วยแนะนำ สั่งสอน ชักจูง ช่วยเหลือ ชี้ช่องทาง เป็นแบบอย่างตลอดจนเป็นเครื่องอุดหนุน เกื้อกูลแก่กัน ให้ดำเนินก้าวหน้าไปด้วยดี ในการศึกษาอบรม การครองชีวิต การประกอบกิจการและ ธรรมปฏิบัติในคัมภีร์วิสุทธิมัคค์ ได้ยกตัวอย่างไว้ เช่น พระพุทธเจ้า พระอรหันตสาวก ครู อาจารย์ และท่านผู้เป็นพหูสูตรทรงปัญญา สามารถสั่งสอนแนะนำเป็นที่ปรึกษาได้ แม้จะอ่อนวัยกว่า^{๔๕} คุณสมบัติของกัลยาณมิตร^{๔๖}

๑) ปิโย น่ารัก คือ เข้าถึงจิตใจ สร้างความรู้สึกสนิทสนม เป็นกันเอง ให้ผู้อื่นอยาก เข้าใกล้ อยากเข้าไปขอคำแนะนำปรึกษาหารือ ผู้ให้บริการจึงต้องมีหลักธรรม คือ พรหมวิหาร ๔, สังคหวัตถุ ๔ และอิทธิบาท ๔ เป็นต้น

๒) ครุ นำเคารพ คือ มีความประพฤติสมควรแก่ฐานะ ทำให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจ เป็นที่พึ่งได้และปลอดภัย ดำเนินชีวิตตามหลักวิชาการ ความรู้ หรือตามหลักธรรมของพระศาสนา

๓) ภาวนีโย นำเจริญใจ หรือนำยกย่องในฐานะทรงคุณ คือ มีความรู้จริง ทรงภูมิ ปัญญาแท้จริง และเป็นผู้ที่ฝึกฝนปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ เป็นที่น่ายกย่องควรเอาอย่าง ทำให้ผู้เอย่อยอ้าง และรำลึกถึงด้วยความซาบซึ้งมั่นใจและภูมิใจ พูดถึงอย่างอบอวล อย่างมั่นใจ เป็นผู้แสวงหาความรู้อยู่เสมอ

๔) วัตตา รู้จักพูดให้ได้ผล รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไรควรพูดอะไร อย่างไร และ กับใคร คอยให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี ซึ่งก็คือ ต้องเป็นนักสื่อสารที่ดี เอาใจใส่ สื่อสารกับผู้ร่วมไปด้วยอยู่เสมอ เพื่อให้รู้และเข้าใจตรงกัน เป็นต้น

๕) วจนิกขโม อดทนต่อถ้อยคำ คือ พร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษา ชักถาม แม้จะจุกจิก ตลอดจนทนต่อคำที่ล่วงเกินและคำตักเตือนวิพากษ์ต่าง ๆ สอดทนฟังได้ไม่เบื่อหน่าย ไม่เสียอารมณ์ การที่เอาแต่พูดอย่างเดียวโดยไม่ยอมรับฟังผู้อื่นนั้น ไม่ใช่การกระทำที่ถูกต้อง เราต้องรู้จักยอมรับฟังด้วย เพราะการรับฟังเป็นส่วนหนึ่งของการสื่อสารให้ได้ผล แม้ว่าเขาพูดมาจะไม่ถูกใจก็ทนได้

๖) คัมภีรญาณจะ กะถัง กัตตา แกล้งเรื่องล้าลึกได้ คือ กล่าวชี้แจงเรื่องต่าง ๆ ที่ยุ่งยาก ลึกซึ้ง ให้เข้าใจได้ ปัญหาอะไรที่หนักและยาก ก็เอามาชี้แจงอธิบาย ช่วยทำให้เพื่อนร่วมงานหรือ ผู้เกี่ยวข้องมีความกระจ่างแจ้ง เรื่องที่ล้าลึกที่ยากก็ทำให้ตื่นให้่ง่ายได้

๗) โน จัญฐานะ นิโยชะเย ไม่ชักนำไปในอฐาน คือ ไม่ชักจูงไปในทางที่เสื่อมเสีย หรือ เรื่องเหลวไหลไม่สมควร ที่ไม่เป็นประโยชน์ ไม่ใช่สาระที่ไม่เกี่ยวกับจุดมุ่งหมาย^{๔๗}

^{๔๔} อ. สดตก. (ไทย) ๒๓/๓๔/๓๓.

^{๔๕} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, หน้า ๖๕.

^{๔๖} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม (ฉบับเดิม)**, พิมพ์ครั้งที่ ๒๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัท ธรรมสารจำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๒๖๕.

^{๔๗} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม**, หน้า ๖๓๒ - ๖๓๓.

๒.๗ สรุปแนวความคิดการเสริมสร้างชุมชนสันติสุข

แนวความคิดการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขนั้น ในมิติของนักวิชาการ หมายถึง การพัฒนาชุมชนหรือสังคมให้มีความสงบสุขทั้งภายใน และภายนอก มีความเป็นเอกภาพและความสอดคล้องประสานกลมเกลียว มีเสรีภาพ และมีความยุติธรรมกลุ่มบุคคลในสังคม เป็นภาวะ ที่สงบ ร่าเริง ผู้คนดำรงชีวิตเป็นสุข และมีสมานฉันท์ต่อกัน คือ เป็นการพัฒนาหรือสร้างลักษณะของชุมชนที่มีสถานะที่เป็นอิสระจากการถูกบีบคั้นทางกายหรือทางวัตถุ ปราศจากการถูกความบีบคั้นทางสังคม ทางจิต และทางปัญญา ดังนั้น การเสริมสร้างชุมชนสันติสุขจึงเป็นวิธีการสังคมสงเคราะห์อย่างหนึ่ง ที่มุ่งเน้นถึงการเปลี่ยนแปลง ปรับปรุง และการพัฒนา กลุ่มชน และชุมชน โดยการนำทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ และก่อให้เกิดความสมดุลระหว่างความต้องการด้านสวัสดิการของสังคม ทั้งนี้ เพื่อช่วยแก้ปัญหาที่มีอยู่ ตลอดทั้งการพัฒนาให้คนในชุมชนดำรงชีวิตอยู่ด้วยความราบรื่น ปลอดภัยและอยู่ดีกินดี

ทั้งนี้ แนวคิดดังกล่าวได้มีความสอดคล้องกับแนวความคิดการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ที่เน้นการพัฒนาสังคมให้ครบทั้งด้านศักยภาพและด้านมาตรฐานการครองชีพในมิติทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ยังเน้นด้านความมั่นคงของมนุษย์ใน ๒ มิติ คือ ความปลอดภัยจากภาวะคุกคาม และการได้รับการปกป้องคุ้มครองภัย เป็นต้น โดยมีการจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ที่มีเป้าหมายหรือภาระหน้าที่เพื่อมุ่งสร้างโอกาสอย่างเป็นธรรมให้กลุ่มผู้ด้อยโอกาส สามารถเข้าถึงบริการทางสังคมที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียม และทั่วถึง มุ่งเสริมสร้างความมั่นคงให้คนยากจน มีความพร้อมรับผลกระทบจากวิกฤตต่างๆ และ มุ่งสนับสนุนการสร้างสังคมสวัสดิการ เป็นต้น

เป้าหมายของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขต่อการพัฒนาหรือเสริมสร้างชุมชนสันติสุข มีนัยยะที่สอดคล้องกับแนวความคิดการเสริมสร้างสังคมสันติสุขในทางพระพุทธศาสนาตามหลักสังคหวัตถุ ๔ หลักสังคหวัตถุ ๔ เป็นหลักการหรือแนวคิดเพื่อการเสริมสร้างชุมชนสันติสุข เพราะมีลักษณะแห่งการให้ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การเสียสละ การช่วยสงเคราะห์ตลอดจนให้ความรู้ความเข้าใจ และศิลปวิทยาเพื่อประโยชน์แก่บุคคลอื่น การประพฤติในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นให้ความช่วยเหลือด้วยแรงกายและขวนขวายกิจการต่างๆบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ มีการร่วมทุกข์ร่วมสุขร่วมรับรู้ ร่วมแก้ไขปัญหา เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกัน

บทที่ ๓

แนวความคิดเสริมสร้างชุมชนสันติสุขของอาสาสมัครพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดปทุมธานี

บทนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จ.ปทุมธานี โดยแยกเป็นประเด็นดังนี้คือ ๑. ความสำคัญในการเสริมสร้างชุมชนสันติสุข ๒. ความเป็นมาของอาสาสมัครอาสาพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จ.ปทุมธานี ๓. แนวทางปฏิบัติของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เพื่อการเสริมสร้างชุมชนสันติสุข ๔. ปัญหาและอุปสรรคในการเสริมสร้างชุมชนสันติสุข ดังต่อไปนี้

๓.๑ ความสำคัญในการเสริมสร้างชุมชนสันติสุข

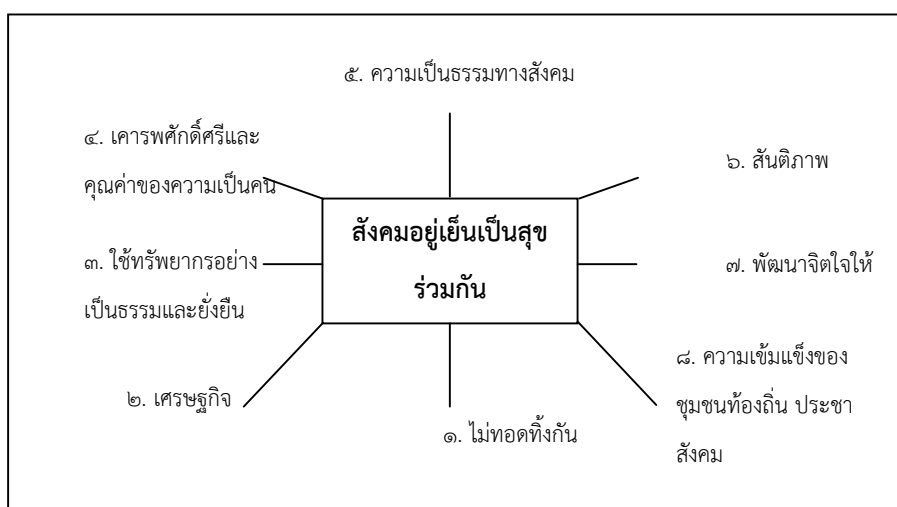
การสร้างสันติภาพในมุมมองของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์พบว่า สังคมไทยแต่เดิมมาเป็นสังคมแห่งความสมัคสมานเกื้อกูล มีความโอบอ้อมอารี มีน้ำใจ เอื้ออาทร มีการช่วยเหลือแบ่งปัน^๑ เทิดทูนคุณธรรมโดยยึดหลักคำสอนของศาสนา ที่แม้จะแตกต่างกันหลากหลาย ต่างมีเป้าหมายและมีศรัทธาในการที่จะดำรงชีวิตและประพฤติตนบนพื้นฐานของคุณงามความดี การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ซึ่งเป็นแบบอย่างที่ดีงามที่ได้สืบทอดต่อกันมาทั้งในเรื่องของความมีน้ำใจต่อกันของผู้คน การรู้จักเสียสละความสุขส่วนตนเพื่อประโยชน์ให้ผู้อื่นและต่อสังคมและชุมชน การยึดมั่นในหลักคำสอนของศาสนา การยึดมั่นในความดี ความซื่อสัตย์สุจริต ตามวัฒนธรรมดั้งเดิมของไทยมาในอดีต

ปัจจุบันสังคมไทยและสังคมโลกได้เผชิญกับภาวะวิกฤติต่างๆ ทั้งในเรื่องเศรษฐกิจ ปัญหาสังคม การเมือง ความแตกต่างและความขัดแย้งของกลุ่มที่แตกต่างทางความคิด จึงเป็นบ่อเกิดของสัมพันธภาพภายในชุมชน โดยมุ่งประโยชน์ส่วนตนและพวกพ้องมากกว่าประโยชน์ของส่วนรวมซึ่งก่อให้เกิดการแข่งขันการแก่งแย่งชิงทรัพยากร ปัญหาคอร์รัปชัน ซึ่งเป็นปัญหาใหญ่ที่บั่นทอนการพัฒนาของประเทศ จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ การปฏิบัติดั้งเดิมมาได้ถูกเพิกเฉย ผู้มีอำนาจทางสังคมได้ใช้อำนาจเพื่อการรื้อถอนผลประโยชน์ของผู้มีสถานภาพทางสังคมต่ำกว่า ทำให้ผู้ที่ยากจนเกิดความทุกข์ ความเดือนร้อน ชุมชนขาดความสันติสุข ก่อตัวไปสู่ความขัดแย้งที่เพิ่มขึ้นในวิถีชุมชนถือเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตของผู้คนที่เป็นปัจจัยแรกเริ่มและองค์ประกอบแรกที่สำคัญ^๒ ที่ชุมชนจะช่วยขับเคลื่อนให้สันติสุขดำเนินไปสู่สังคมใหญ่

^๑ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), **ธรรมนุญชีวิต**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๑๓.

^๒ นักศึกษาหลักสูตรเสริมสร้างสังคมสันติสุข รุ่นที่ ๔ สถาบันพระปกเกล้า, **สันติสุขเกิดขึ้นได้เพราะแตกต่างอย่างเข้าใจ**, (กรุงเทพมหานคร: โครงการสวนดุสิต กราฟฟิกไซด์, ๒๕๕๖), หน้า ๑๑.

จากประเด็นดังกล่าว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีบทบาทหน้าที่หลักในการพัฒนาสังคมและส่งเสริมให้เกิดความมั่นคงในชีวิตของประชาชนทุกกลุ่มในประเทศไทย ได้กำหนดให้ “สังคมไทยที่พึงปรารถนา คือ สังคมที่ดิ้งงามและอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” รวมทั้งได้กำหนดค่านิยมไว้อย่างชัดเจนว่า สังคมที่พึงปรารถนา หมายถึง สังคมแห่งความพอเพียงและสันติสุข มีเศรษฐกิจพอเพียง ไม่ทอดทิ้งกัน มีความเป็นธรรม มีวัฒนธรรม มีคุณธรรม มีความเข้มแข็งทางสังคม และสามารถรักษาความสมดุลในตัวเองและกับโลกภายนอกท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงได้ และเพื่อแสดงให้เห็นภาพของสังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม โดยกำหนดหลัก ๘ ประการแห่งสังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันดังภาพ ต่อไปนี้

แผนภูมิภาพที่ ๓.๑ ภาพแสดงลักษณะสังคมที่พึงปรารถนาของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

จากแผนภูมิภาพ แสดงให้เห็นหลัก ๘ ประการ แห่งความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ที่จะช่วยเสริมสร้างชุมชนสันติสุข ที่ทุกคนจะต้องสัมพันธ์ร่วมกันเพื่อเป็นปัจจัยนำสังคมไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข การพัฒนาสังคมเป็นกระบวนการสร้างความเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างมีเป้าหมายที่ชัดเจน

๓.๒ ความเป็นมาของอาสาสมัครการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

จ.ปทุมธานี

ประวัติความเป็นมาของ อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จ.ปทุมธานี เกิดมาจากอาสาสมัครของกรมประชาสงเคราะห์ สังกัดกระทรวงแรงงาน ต่อมาขึ้นตรงต่อสำนักงานการพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งจัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๔๕ ตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. ๒๕๔๕ ในสมัยรัฐบาลของ พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จ.ปทุมธานี เกิดขึ้นตามที่กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้ออกระเบียบกระทรวงว่าด้วย

อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พ.ศ. ๒๕๔๘) เพื่อส่งเสริมให้มีอาสาสมัครที่มีอยู่หลากหลายในชุมชน และหมู่บ้าน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในภารกิจด้านการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีขอบเขตกว้างขวางเกี่ยวข้องกับประชากรทุกกลุ่ม ทำให้ได้เข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้เรียนรู้ถึงบทบาทหน้าที่ที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานเพื่อการพัฒนาสังคมในท้องถิ่นของตนเองและเป็นอาสาสมัครเพื่อการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) ในหมู่บ้านและชุมชนของตน จะทำให้เกิดเครือข่ายการทำงานในระดับพื้นที่ที่จะเป็นพื้นฐานพลังสำคัญในการพัฒนาสังคมไปสู่สังคมแห่งสันติสุข เอื้ออาทร น่าอยู่และยั่งยืน และอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จ.ปทุมธานี ได้ร่วมกันร่างข้อบังคับ ในการอยู่ร่วมกัน อย่างสันติสุข ขับเคลื่อนองค์กรอย่างเป็นระบบ จัดตั้งเป็นชมรมอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จ.ปทุมธานี และได้จัดแจ้งเป็นองค์การสาธารณประโยชน์ เมื่อวันที่ ๒๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๔^๓

สถานที่ตั้งชมรมอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดปทุมธานี ตั้งอยู่ที่สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดปทุมธานี ชมรมอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์มีชื่อย่อว่า อพม. มีชื่อเรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า ‘SOCIAL DEVELOPMENT AND HUMAN SECURITY VOLUNTEER’ เป็นชมรมที่จัดขึ้นให้การดำเนินงานของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สามารถเชื่อมประสานการดำเนินงานกับประชาชนในระดับพื้นที่ได้อย่างทั่วถึง มีประสิทธิภาพ และให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสในสังคม และเพื่อให้การดำเนินงานด้านอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

เครื่องหมายของชมรมอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีลักษณะเป็นกรอบ วงกลมรูปไข่สองวง วงชั้นนอกมีอักษรชื่ออาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์วงชั้นในเป็นรูปพระประชาบดี^๔

ตารางภาพที่ ๓.๒ ภาพตราสัญลักษณ์ของชมรมอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

^๓สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, คู่มือการรับรองเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์, (กรุงเทพมหานคร: มปป.,มปป.), หน้า ๔.

^๔ชมรมอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดปทุมธานี, ข้อบังคับว่าด้วยชมรมอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดปทุมธานี, (ปทุมธานี: มปป., มปป.), หน้า ๑.

๓.๓ หลักการและเหตุผล อพม. จ.ปทุมธานี

อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จ.ปทุมธานี เกิดขึ้นเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมหรือประสานอาสาสมัครที่มีอยู่อย่างหลากหลายในชุมชนและหมู่บ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมช่วยกัน เพื่อการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยมีหลักการเพื่อภารกิจด้านการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของชุมชนในจังหวัดปทุมธานี ทั้งนี้ได้พิจารณาจากกลุ่มอาสาสมัครที่มีอยู่ในชุมชนเป็นลำดับแรก และจะต้องมีความสนใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เพื่อท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งโดยปกติคนเหล่านี้ก็เป็นอาสาสมัครที่ปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ ในชุมชนอยู่แล้ว โดยมี วิสัยทัศน์ คือ “รวมพลังทุกภาคส่วน สร้างสังคมอยู่เย็นเป็นสุข” และกลยุทธ์ คือ การสร้างสรรค์และกิจกรรมเชิงบวกในทุกกลุ่มเป้าหมาย การพัฒนาศักยภาพและความรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงในทุกกลุ่มเป้าหมาย การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกกลุ่มเป้าหมาย การเตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ และการส่งเสริมความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัว

๓.๔ บทบาทของ อพม. จ.ปทุมธานี

ในการทำงานด้านสังคมนั้น กลุ่ม อพม.จ.ปทุมธานี มีจิตอาสาเข้ามาช่วยในการจัดระเบียบชุมชนเพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุข โดยมีบทบาทที่สำคัญ ๆ ดังต่อไปนี้

๑. การนำเสนอข้อมูลสถานการณ์ปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นในชุมชน และผู้ได้รับผลกระทบเพื่อนำไปสู่การเฝ้าระวังหรือป้องกันและแก้ไขปัญหา

๒. การประสานการดำเนินงานกับเครือข่ายทุกระดับ ทั้งการช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาการป้องกันแก้ไขปัญหา และการฟื้นฟูผู้ประสบภัยธรรมชาติ

๓. การผลักดันหรือกระตุ้นให้ชุมชนร่วมกันจัดทำแผนชุมชนเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคมของชุมชน

๔. การอำนวยความสะดวก (enabler) หรืออาจเป็นผู้ให้กำลังใจ (Encourager) เป็นผู้กระตุ้นจูงใจ (Motivator) ให้กระบวนการแก้ไขปัญหาของผู้รับบริการสงเคราะห์ (Client) ดำเนินการสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

๕. การให้การศึกษา (Education) แก่สมาชิก ชุมชนนั้นๆ ทั้งนี้เพื่อช่วยให้สมาชิกในชุมชนนำความรู้และข้อมูล ที่ได้รับไปประกอบการตัดสินใจ ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม จัดการอบรมให้เข้าถึงสิทธิในการพึงมีพึงได้ เงินสวัสดิการผู้สูงอายุ กองทุนผู้สูงอายุ กองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ การขอกู้เงินเพื่อสร้างอาชีพ เป็นต้น

๖. การเป็นนักปฏิบัติการเพื่อสังคม เป็นบทบาทนักปฏิบัติการเพื่อสังคม ย่อมอยู่ในฐานะผู้แทน (Advocator) ซึ่งมีส่วนร่วมในการจัดการข้อขัดแย้งทางสังคมและอยู่ในฐานะผู้กระทำการ (Activist) เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน

๓.๕ เป้าหมายของ อพม. จ.ปทุมธานี

อาสาสมัคร อพม. จ.ปทุมธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ด้วยหวังให้คนในสังคมอยู่เย็นเป็นสุข โดยรวมแล้วมีเป้าหมายหลัก คือ

๑. ปฏิบัติตามนโยบายของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
๒. เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ หรือจัดรณรงค์ให้ความรู้ และข้อมูล ข่าวสารด้านการพัฒนาสังคม
๓. จัดกิจกรรมช่วยเหลือป้องกัน แก้ไข ฟื้นฟู พัฒนา ในเด็ก เยาวชน สตรี ผู้ด้อยโอกาส ผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้ประสบปัญหาทางสังคมอื่นๆ
๔. สำรวจข้อมูลกลุ่มเป้าหมายของการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
๕. จัดกิจกรรมการเฝ้าระวังและรายงานสถานการณ์ทางสังคมตลอดจนข้อมูลผู้ประสบปัญหาความเดือดร้อน และดำเนินการป้องกันแก้ไขโดยประสานกับองค์กรชุมชนหรือหน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน ที่เกี่ยวข้อง เพื่อดำเนินการต่อไป
๖. ให้และประสานการช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาความเดือดร้อน
๗. ส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างเครือข่ายอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม)
๘. การจัดทำแผนงานโครงการด้านสังคมในชุมชนและส่งเสริมการจัดสวัสดิการชุมชน
๙. ศึกษาพัฒนาตนเอง และเข้าร่วมประชุมตลอดจนปฏิบัติงานตามที่หน่วยงานอื่นร้องขอ
๑๐. ประสานการดำเนินงานด้านการพัฒนาสังคมในชุมชนและปฏิบัติงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึง องค์กรพัฒนาชุมชนอื่นๆในท้องถิ่น
๑๑. บำเพ็ญประโยชน์อื่นๆ เพื่อสังคมตามที่ได้รับมอบหมาย^๕

นอกจากนี้ การปฏิบัติงานของ อพม. จ.ปทุมธานี จะต้องสอดคล้องกับกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยต้องสนองเจตนารมณ์ของรัฐบาลในการพัฒนาสังคม และแผนปฏิรูปสังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันอย่างสมานฉันท์บนพื้นฐานของการมีคุณธรรมร่วมกัน ภายใต้ยุทธศาสตร์สำคัญ ๓ ยุทธศาสตร์ คือ ยุทธศาสตร์สังคมไม่ทอดทิ้งกัน ยุทธศาสตร์สังคมเข้มแข็ง และยุทธศาสตร์สังคมคุณธรรม ดังนั้น การปฏิบัติงานของ อพม. จ.ปทุมธานี จึงจำเป็นต้องยึดยุทธศาสตร์การสร้างสังคมไทยที่ไม่ทอดทิ้งกัน โดยมีกำหนดกรอบเป้าหมายของภาระหน้าที่หลัก ๕ ประการประกอบด้วย

- ๑) การสำรวจผู้ถูกทอดทิ้งในทุกตำบล และให้การช่วยเหลือเบื้องต้นภายใน ๓ เดือน ซึ่งผู้ถูกทอดทิ้ง หมายถึงรวมถึงคนแก่ คนพิการ เด็กกำพร้า คนจน และคนเจ็บป่วยที่พึ่งตนเองไม่ได้ และทรัพยากรที่จะนำมาใช้ในการดูแลช่วยเหลือเบื้องต้นนั้นคาดหมายว่าจะมีเพียงพอในทุกๆ พื้นที่ ซึ่งได้แก่ กองทุนชาวบ้าน กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงพยาบาลชุมชน และกลไกของกระทรวงพัฒนาสังคมฯ

^๕ ขมรอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดปทุมธานี, ข้อบังคับว่าด้วยขมรอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดปทุมธานี, หน้า ๑.

๒) การบรรเทาสาธารณภัย ซึ่งได้ดำเนินการจัดให้มีการประสานความร่วมมือระหว่างชุมชน อาสาสมัคร และหน่วยงานของรัฐในการเตรียมพร้อม และสามารถลงมือปฏิบัติได้อย่างถูกต้องและรวดเร็วในการบรรเทาสาธารณภัยต่างๆ ที่เกิดขึ้น

๓) การส่งเสริมอาสาสมัครเพื่อสังคมให้เกิดขึ้นเต็มประเทศ โดยจะประสานงานและส่งเสริมให้นักเรียน นักศึกษา ข้าราชการ และพนักงานรัฐวิสาหกิจได้ไปทำงานเป็นอาสาสมัครไปช่วยคนแก่ คนเจ็บ คนพิการ เด็กกำพร้า และอื่นๆ ซึ่งจะส่งผลให้สมาชิกในสังคมมีน้ำใจ ไม่ทอดทิ้งกัน และเกิดการพัฒนาจิตและปัญญา รวมทั้งได้เรียนรู้สภาพความเป็นจริงของสังคม

๔) การสร้างบ้านให้คนจน โดยเริ่มจากการสำรวจคนจนที่ไม่มีบ้านอยู่อาศัย แล้วจัดการให้มีกระบวนการอาสาสมัครสร้างบ้านเพื่อคนจน ตามปณิธานของสังคมที่ไม่ทอดทิ้งกัน

๕) การส่งเสริมให้มีคลินิกความยุติธรรมในทุกจังหวัด โดยส่งเสริมสนับสนุนให้มีการรวมตัวกันของทนายความ อัยการอาวุโส ตุลาการอาวุโส นักสิทธิมนุษยชน และผู้รักความเป็นธรรม จัดให้มี “คลินิกความยุติธรรม” เพื่อเป็นที่พึ่งของผู้ที่ไม่ได้รับความยุติธรรม หรือเข้าไม่ถึงระบบความยุติธรรมของรัฐ^๖

๓.๖ โครงสร้างและอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ อพม. จังหวัดปทุมธานี

รายนามคณะกรรมการชมรมอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดปทุมธานี มีดังต่อไปนี้

๑. นาง ยุวดี บำรุงบุตร	ประธาน
๒. นายไพฑูรย์ ชิมอุทัย	รองประธานคนที่ ๑
๓. นายสมบูรณ์ จันทร์คำ	รองประธานคนที่ ๒
๔. นาง รสสุคนธ์ ศุภสุข	เลขานุการ
๕. นาง ชุติมา ทองเพ็ญ	ผู้ช่วยเลขานุการ
๖. นายศิธร ปิยะกุล	ผู้ช่วยเลขานุการ (เจ้าหน้าที่รับผิดชอบ)
๗. นาง ทองใบ ใจมั่น	เหรัญญิก
๘. นาง เรวดี นาคโต	ผู้ช่วยเหรัญญิก
๙. นางจรียา สายเงิน	ประชาสัมพันธ์
๑๐. นาง ชุ่ม สะอาดเอี่ยม	ผู้ช่วยประชาสัมพันธ์
๑๑. นาย เจริญ ทองเอี่ยม	นายทะเบียน
๑๒. นางกุหลาบ หันเอียง	ผู้ช่วยนายทะเบียน
๑๓. นายวิรัตน์ พวงศิลป์	วิชาการ
๑๔. นาง จันจิรา กาฬเพชร	ผู้ช่วยวิชาการ
๑๕. นางดารา โสภภาพร	กรรมการ
๑๖. นางสุขศรี พิลาวรรณ	กรรมการ

^๖ชมรมอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดปทุมธานี, ข้อบังคับว่าด้วยชมรมอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดปทุมธานี, หน้า ๓.

๑๗. นาย ศักดา ปิยะทรัพย์	กรรมการ
๑๘. นางสาว อังคณา แป้นสดี	กรรมการ
๑๙. นางสาว ท้อเฮียง แซ่กก	กรรมการ
๒๐. นางชั้นทอง ชันถม	กรรมการ
๒๑. นางปราณี เหลืองสวัสดิ์	กรรมการ
๒๒. นางทศวัน วิรชา	กรรมการ ^๗

คณะกรรมการชมรมอาสาสมัครพัฒนาสังคมฯที่ได้รับการเลือกตั้ง มีวาระในการดำรงตำแหน่ง ๒ ปี นับตั้งแต่ได้รับการเลือกตั้ง คณะกรรมการไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมด ถ้าประธานไม่มาประชุมหรือปฏิบัติหน้าที่ไม่ได้ ให้รองประธานทำหน้าที่แทนโดยให้กรรมการที่มาลงความเห็น การวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมให้ประสามติเสียงกรรมการหนึ่งคนมีเสียงหนึ่งคะแนนถ้าคะแนนเสียงเท่ากันให้ประธานออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่ง ทั้งนี้กรรมการใดมีส่วนได้ส่วนเสียในเรื่องส่วนตัวห้ามมิให้เข้าร่วมพิจารณาและออกเสียงในเรื่องนั้น และการพ้นสภาพของคณะกรรมการต้องมีเงื่อนไข ดังนี้ ตาย ลาออก คณะกรรมการมีมติให้ออกด้วยคะแนนเสียงสามในสี่ของจำนวนคณะกรรมการที่เข้าร่วมการประชุมทั้งหมด ได้กระทำการใดๆ อันอาจจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ชมรมอย่างร้ายแรงและกรรมการมีมติให้ออก

นอกจากนี้ การเงินและบัญชี กำหนดให้เงินที่สมาชิกสมทบหรือได้จัดหาในนามชมรมฯ ให้ผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นรวบรวม ดูแล และรายงานผลเป็นระยะ การเบิกจ่ายต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการ การเปิดบัญชีต้องมีกรรมการรับผิดชอบ ๓ คน คือ ประธาน รองประธาน และผู้ที่ได้รับแต่งตั้ง การถอนเงินธนาคารได้ต้องให้กรรมการลงนามสั่งจ่าย ๒ ใน ๓ และประธานต้องลงนามทุกครั้ง^๘

๓.๗ คุณสมบัติของ อพม.จ.ปทุมธานี

ในการสรรหา อพม.จ.ปทุมธานี เป็นการพิจารณาสรรหากันเองในแต่ละจังหวัด ตามความเหมาะสม สอดคล้องกับสถานการณ์ การดำเนินงานอาสาสมัครในจังหวัดปทุมธานี มีทั้งการแต่งตั้งคณะกรรมการสรรหา หรืออาจมอบหมายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการแทน โดยคุณสมบัติของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ของจังหวัดปทุมธานีนั้นจะต้องประกอบด้วย

๑. เป็นคนในชุมชน/หมู่บ้าน
๒. บรรลุนิติภาวะ
๓. สนใจและใส่ใจเรียนรู้ด้านการพัฒนาสังคมและด้านข้อมูลข่าวสาร
๔. รักท้องถิ่น
๕. เชื่อมั่นแนวความคิด ฟังตนเองได้
๖. การศึกษาอ่านออกเขียนได้

^๗ชมรมอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดปทุมธานี, ข้อบังคับว่าด้วยชมรมอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดปทุมธานี, หน้า ๓.

^๘เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔.

๗. มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและสามารถสื่อสารเพื่อความเข้าใจ

๘. เอื้ออาทรและสนใจช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาในชุมชนและสังคม^๙

ส่วนการฟื้นฟูสภาพของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์นั้น มีเงื่อนไขในการฟื้นฟูสภาพของ อพม. มี ๓ ประการ คือ ๑. ตาย ๒. ลาออก ๓. คณะกรรมการอำนวยการโครงการของจังหวัดปทุมธานีมีมติให้พ้นจากตำแหน่ง เนื่องจากมีความประพฤติเสียหายอันจะนำมาซึ่งความเสื่อมเสียหรือ ความบกพร่องต่อการปฏิบัติหน้าที่ เมื่ออาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ของจังหวัดปทุมธานีปฏิบัติงานเรียบร้อยจะได้รับสิทธิประโยชน์ กล่าวคือ ๑. ได้รับวุฒิบัตร ๒. มีบัตรประจำตัว ๓. ได้รับการเสนอชื่อเพื่อประกาศเกียรติคุณ ๔. อพม. ที่ดีเด่น จะได้รับการเสนอชื่อเพื่อเข้ารับการพิจารณารายชื่อบุคคลผู้มีคุณสมบัติที่พึงจะได้รับการพิจารณาเพื่อเสนอขอพระราชทานเครื่องอิสริยาภรณ์อันเป็นที่สรรเสริญยิ่งดิเรกคุณาภรณ์^{๑๐}

๓.๘ การกิจหน้าที่ของ อพม.จ.ปทุมธานี

สมาชิกอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ในเบื้องต้นจะเป็นผู้ประสานการช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาความเดือดร้อน ให้คำปรึกษาและแก้ไขปัญหาสังคมเบื้องต้น เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ข้อมูลข่าวสารด้านการพัฒนาสังคม ส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างเครือข่ายอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ส่งเสริมการจัดสวัสดิการชุมชนและการจัดทำแผนงานโครงการด้านสังคมในชุมชน บำเพ็ญประโยชน์อื่นๆ เพื่อสังคมตามที่ได้รับมอบหมายโดยรวมก็คือ

๑) **ชี้เป้า-เฝ้าระวัง** การเสนอข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มเป้าหมายที่ประสบปัญหา ข้อมูลด้านสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน เพื่อนำไปสู่การดำเนินงาน เพื่อป้องกัน แก้ไขปัญหา ซึ่งภารกิจที่จะนำไปสู่การชี้เป้า-เฝ้าระวัง คือ การสำรวจและรวบรวมข้อมูลกลุ่มเป้าหมายและผู้รับบริการ การเฝ้าระวัง การส่งเสริมและแก้ไขปัญหาด้านสังคมเบื้องต้น และการรายงานสถานการณ์ทางสังคมของชุมชน

๒) **เชื่อมกลุ่มเดิม-สร้างเสริมกลุ่มใหม่** อพม.ปทุมธานีจะเป็นผู้ทำหน้าที่ประสานการดำเนินงานกับเครือข่ายในระดับชุมชน นอกชุมชน ทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อร่วมกันในการดำเนินงาน เพื่อการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ของชุมชน เป็นกลไกเชื่อมโยงการทำงานระหว่างภาครัฐกับท้องถิ่น ภารกิจที่จะนำไปสู่การเชื่อมกลุ่มเดิม-สร้างกลุ่มใหม่ คือ การประสานงาน การส่งต่อผู้รับบริการและการให้ความร่วมมือและสนับสนุนการปฏิบัติตามภารกิจของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ส่วนราชการและเอกชนที่เกี่ยวข้อง^{๑๑}

^๙ ชมรมอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดปทุมธานี, **ข้อบังคับว่าด้วยชมรมอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดปทุมธานี**, หน้า ๒.

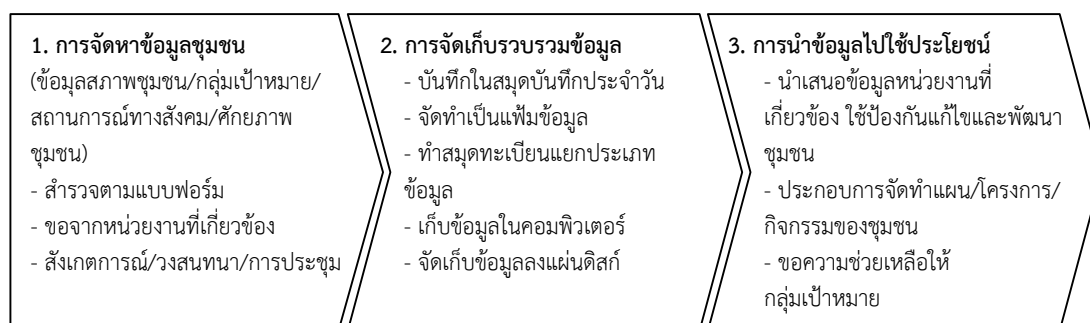
^{๑๐} สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคง ของมนุษย์, **คู่มือการรับรองเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์**, หน้า ๒๙, ๓๑.

^{๑๑} สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ ๑, **เอกสารประชุมเชิงปฏิบัติการเสริมสร้างระบบเครือข่าย**, (กรุงเทพมหานคร: มพพ.มปป.), หน้า ๖.

๓) **ร่วมใจทำแผนชุมชน** แผนชุมชนมีความสำคัญอย่างยิ่งในสิ่งที่จะทำให้การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้น ภารกิจของ อพม. ปทุมธานีคือ การเป็นผู้ผลักดัน หรือกระตุ้นให้ชุมชนร่วมมือ ร่วมใจกัน ระดมความคิด เพื่อจัดทำแผนของชุมชน โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เช่น การจัดทำแผนสวัสดิการชุมชน

๓.๘.๑ การชี้เป้า-เฝ้าระวัง

ภารกิจหน้าที่ของการชี้เป้าเฝ้าระวังของ อพม.จ.ปทุมธานี ประกอบไปด้วยการจัดการข้อมูลชุมชน การจัดเก็บรวบรวมข้อมูล การนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ ซึ่งมีรายละเอียดโดยย่อ ดังนี้

ตารางภาพที่ ๓.๓ ภาพแสดงภารกิจการชี้เป้า-เฝ้าระวัง

๑) การจัดหาข้อมูลชุมชน

๑.๑ ข้อมูลสภาพชุมชน ได้แก่ ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน เช่น ที่ตั้ง เนื้อที่ ภูมิประเทศ อาณาเขต ประชากร สภาพทางเศรษฐกิจ สถานการณ์สังคมและบริการพื้นฐานต่างๆ ซึ่งทำให้คนในชุมชนเห็นสภาพที่แท้จริงของชุมชนชัดเจนและตรงกัน และคนภายนอกเห็นสภาพและเข้าใจชุมชน

- สํารวจข้อมูลแบบสำรวจที่หน่วยราชการจัดให้ เช่น แบบสำรวจผู้ประสบปัญหาทางสังคมของ พม. หรือทำแบบสำรวจเองตามประเด็นที่ต้องการทราบ โดยออกเดินสำรวจเองหรือหาคนช่วยสำรวจ

- ขอข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ข้อมูลชุมชน ข้อมูลศักยภาพชุมชน จาก อบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน พัฒนาชุมชน อำเภอ หรือข้อมูล กลุ่มเป้าหมายจาก อบต. พมจ. สาธารณสุข อำเภอ/จังหวัด ซึ่งสามารถประสานขอได้ ทั้งแบบทำหนังสือติดต่อเป็นทางการและการเข้าไปขอโดยตรง

๑.๒ ข้อมูลกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ข้อมูลผู้ด้อยโอกาสและผู้ต้องการความช่วยเหลือทุกประเภท เช่น เด็กกำพร้า เด็กถูกทอดทิ้ง เด็กยากจน เด็กที่พ่อแม่เสียชีวิตจากโรคเอดส์ วัยรุ่นที่มีปัญหาความประพฤติ ผู้สูงอายุ คนพิการ สตรีหม้าย ครอบครัวยากจน ผู้ติดสุราเรื้อรัง ผู้ติดยาเสพติด เป็นต้น เนื้อหาของข้อมูลควรประกอบด้วย ชื่อ-สกุล และบัตรประจำตัวประชาชน วันเดือนปีเกิด อายุ บ้านเลขที่ สภาพความเป็นอยู่ การประกอบอาชีพ ปัญหาและความต้องการ การช่วยเหลือที่ได้รับและ

เครือข่ายที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น ซึ่งจะทำให้ทราบสภาพปัญหา สาเหตุ ความเดือดร้อนของผู้ประสบปัญหา และแนวโน้มของปัญหา เพื่อการดำเนินงานวางแผนป้องกันและแก้ไข

- สังเกตสถานการณ์ชุมชน โดยการเดินเยี่ยมเยียนตามบ้าน การนั่งเฝ้าดู และการรับฟังการพูดคุยของชาวบ้านในชุมชน เช่น ศูนย์กลางของชุมชน ร้านค้า ร้านอาหาร วัด สถานที่ที่มีการจัดงานต่างๆ ซึ่งจะมีการพูดคุยถึงเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน

- ร่วมเวทีประชาคมของชุมชน หรือร่วมวงสนทนาหรือการประชุมของกลุ่ม/องค์กรต่างๆ ของชุมชน ซึ่งจะมีการนำเสนอและพูดคุยข้อมูลต่างๆ ของชุมชน

๑.๓ ข้อมูลสถานการณ์ทางสังคมและปัญหาของชุมชน ได้แก่ ข้อมูลปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของชุมชนที่จะก่อให้เกิดปัญหาต่อชุมชน เช่น ปัญหาพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของวัยรุ่น การตั้งครุฑในวัยเรียน การติดยาเสพติด การแพร่ระบาดของยาเสพติดในชุมชน การมีร้านเกมส์ สถานบันเทิงต่างๆ ในชุมชน

๑.๔ ข้อมูลศักยภาพของชุมชน ได้แก่ ข้อมูลสิ่งดีดี ที่มีอยู่ในชุมชน เช่น คนดี คนเก่ง คนที่มีความรู้ความสามารถในด้านต่างๆ ผู้นำ/แกนนำต่างๆ หน่วยงาน กลุ่ม/องค์กร/สถาบัน ที่จะช่วยเหลือชุมชน รวมทั้งภูมิปัญญา วัฒนธรรม ประเพณี และทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน ที่จะนำมาใช้ประโยชน์เพื่อการดูแลช่วยเหลือและพัฒนาคน ตลอดจนการพัฒนาสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ข้อมูลศักยภาพของชุมชน ทำให้ทราบถึงความสามารถของชุมชนในการป้องกัน/แก้ไขปัญหานอกจากนี้จะต้องมีการจัดหาข้อมูลที่เป็นจุดอ่อนของชุมชน ที่จะเป็นอุปสรรคหรือข้อจำกัดในการพัฒนาชุมชนด้วย เช่น สภาพภูมิประเทศที่ไม่เอื้อต่อการทำมาหากิน การติดต่อสื่อสารกับภายนอกที่ยากลำบาก การแตกความสามัคคีของชุมชน เป็นต้น

๒) การจัดเก็บข้อมูล

๒.๑ ข้อมูลชุมชน แนวทางการจัดเก็บข้อมูลชุมชน สามารถดำเนินการได้หลายวิธี เช่น

- บันทึกข้อมูลชุมชน ที่หาได้โดยวิธีการต่างๆ ในสมุดบันทึกประจำวัน
- จัดทำเป็นแฟ้มโดยนำเอกสารข้อมูลต่างๆ ที่ได้มา จัดเข้าแฟ้ม หรือคัดลอกข้อมูลตามประเด็นเนื้อหาที่ต้องการโดยการเขียนหรือการพิมพ์ แล้วจัดเข้าแฟ้ม ทั้งนี้ให้ทำใบปะหน้าแฟ้มว่าภายในแฟ้มมีข้อมูลอะไร ของใครบ้าง รวมทั้งข้อมูลที่ได้จากการดำเนินการสำรวจเอง

- ทำสมุดทะเบียน ลงข้อมูลชุมชนต่างๆ ที่จำเป็น โดยออกแบบตารางสมุดทะเบียน ตามประเด็นหัวข้อข้อมูลที่ต้องการจัดเก็บ

- ทำระบบข้อมูลในคอมพิวเตอร์ ประเด็นหัวข้อข้อมูลอาจเช่นเดียวกับสมุดทะเบียนบ้าน หรืออาจจะสแกนภาพเอกสารข้อมูลต่างๆ ลงเครื่องคอมพิวเตอร์

๒.๒ ข้อมูลกลุ่มเป้าหมาย

แนวทางการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลกลุ่มเป้าหมายสามารถดำเนินการได้หลายวิธี เช่น

- บันทึกข้อมูลกลุ่มเป้าหมายที่ได้สำรวจ พบเห็น หรือดำเนินการช่วยเหลือ ลงในสมุดบันทึกประจำวันของตนเอง

- ทำสมุดทะเบียนกลุ่มเป้าหมายโดยแยกกลุ่มเป้าหมายแต่ละประเภท เช่น สมุดทะเบียนกลุ่มเป้าหมายเด็ก คนพิการ ผู้สูงอายุ ผู้ป่วยเอดส์ สตรีหม้าย หรือบันทึกไว้ในสมุดเล่มเดียวกัน แต่แบ่งหน้ากระดาษลงแต่ละกลุ่มเป้าหมาย

- จัดแฟ้มเก็บแบบบันทึกประวัติของผู้รับบริการแต่ละราย แยกแฟ้มตามประเภทของกลุ่มเป้าหมาย (การเก็บรวบรวมข้อมูลกลุ่มเป้าหมายแต่ละประเภท จะต้องมีการจัดลำดับความสำคัญเร่งด่วน ผู้ที่ต้องดำเนินการช่วยเหลือ และจะต้องมีการบันทึกข้อมูลการติดตามผลการช่วยเหลือด้วย)

๒.๓ ข้อมูลสถานการณ์ทางสังคม-ปัญหาของชุมชน แนวทางการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลสถานการณ์ทางสังคม ปัญหาของชุมชน ดำเนินการได้หลายวิธี เช่น

- บันทึกข้อมูลสถานการณ์ทางสังคมที่เป็นแนวโน้มที่จะทำให้เกิดปัญหา หรือมีผลกระทบต่อชุมชน ตลอดจนปัญหาต่างๆ ของชุมชนที่พบเห็น จากการสำรวจ การออกเดินเยี่ยมเยียน การสังเกต รวมทั้งข้อมูลที่ได้จากเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ลงในสมุดบันทึกประจำวันของตนเอง

- จัดแฟ้มบันทึกข้อมูลสถานการณ์ทางสังคม

- ปัญหาของชุมชน แยกแฟ้มตามประเด็นของสถานการณ์/ประเด็นปัญหา ระบุช่วงเวลาการเกิดสถานการณ์ทางสังคมหรือปัญหาให้ชัดเจน รวมทั้งการจัดการป้องกันแก้ไขปัญหาด้วย

- จัดเก็บข้อมูลสถานการณ์ทางสังคม-ปัญหาของชุมชนลงในคอมพิวเตอร์

๒.๔ ข้อมูลศักยภาพของชุมชน แนวทางการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลศักยภาพของชุมชนสามารถดำเนินการได้หลายวิธี เช่น ทำสมุดทะเบียนข้อมูลศักยภาพของชุมชน แยกเป็นประเภทได้แก่

๑. ทูมนมนุษย์ (แกนนำ ประชาชน คนเก่ง คนมีความรู้ความสามารถในด้านต่างๆ คนที่ชุมชนเคารพเชื่อถือให้การยอมรับ ยกย่อง)

๒. ทุนองค์การ/สถาบัน/กลุ่มชมรมต่างๆ ในชุมชน กองทุนต่างๆ วัด โรงเรียน อบต.

๓. ทุนภูมิปัญญา วัฒนธรรมและประเพณีต่างๆ

๔. ทุนทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งทีคนในชุมชนใช้ประโยชน์ร่วมกันและช่วยกันดูแลรักษา (แหล่งน้ำ ป่า ชุมชน ต้นไม้ พืชผลต่างๆ)

๕. จัดเก็บข้อมูลศักยภาพของชุมชนลงในคอมพิวเตอร์ โดยแยกไฟล์ข้อมูลตามข้อมูลศักยภาพของชุมชน

๖. จัดเก็บข้อมูลศักยภาพของชุมชนไว้ในแฟ้ม โดยแยกข้อมูลเป็นกลุ่มๆ ตามประเภทของศักยภาพของชุมชน

๓) การนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์

๓.๑ ข้อมูลชุมชน กลุ่มเป้าหมาย ข้อมูลสถานการณ์ทางสังคม-ปัญหาของชุมชน และข้อมูลศักยภาพของชุมชน อพม. สามารถนำเสนอเพื่อไปสู่การใช้ประโยชน์ เพื่อการชี้เป้า-เฝ้าระวัง โดยการแจ้งข้อมูลที่เกี่ยวข้องโดยตรง หรือทำหนังสือแจ้งข้อมูลพร้อมระบุความต้องการช่วยเหลือ หรือนำเสนอข้อมูลในที่ประชุมของกลุ่ม-ชมรม/องค์กร ชุมชน หรือต่อเวทีประชาคม หรือนำเสนอข้อมูลในการจัดทำแผนชุมชน หรือการจัดทำแผนงาน/โครงการ/กิจกรรมของชุมชน ดังนี้

๑. นำเสนอสถานการณ์ทางสังคมของชุมชน เพื่อให้หน่วยงาน/องค์กร/บุคคลที่เกี่ยวข้องได้นำไปพิจารณาดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับภารกิจ เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาเด็กวัยรุ่นประพฤติตนไม่เหมาะสม หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น โรงเรียน ตำรวจ องค์กรท้องถิ่น และฝ่ายปกครองจะได้ร่วมกันหาแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหา

๒. นำเสนอข้อมูลกลุ่มเป้าหมาย และข้อมูลปัญหาของชุมชน เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าไปช่วยเหลือ เช่น ข้อมูลผู้พิการ ผู้สูงอายุที่จำเป็นต้องเร่งเข้าไปช่วยเหลือ เรียงลำดับความสำคัญเร่งด่วน

๓. นำเสนอข้อมูลปัญหาความต้องการของชุมชน และกลุ่มเป้าหมายที่ต้องดำเนินการในการจัดทำแผนชุมชน เพื่อผลักดันให้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้โดยการนำข้อมูลชุมชน ข้อมูลศักยภาพชุมชน เพื่อประกอบการจัดทำโครงการ/กิจกรรมด้วย

๔. ใช้ข้อมูลกลุ่มเป้าหมายเพื่อการออกเยี่ยมเยียน ให้การช่วยเหลือ ส่งเรื่องขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการติดตามผลการช่วยเหลือ

๓.๘.๒ เชื่อมกลุ่มเดิม-เสริมสร้างกลุ่มใหม่

๑. การเป็นแกนนำหลักในการขับเคลื่อนงานสวัสดิการสังคมในชุมชน

- ร่วมส่งเสริมให้มีโครงสร้าง อพม. ที่เข้มแข็งในระดับตำบล เช่น มีการจัดตั้งชมรม อพม. ในระดับตำบล

- ร่วมส่งเสริมและสนับสนุนการเพิ่มจำนวน อพม. ระดับหมู่บ้านอย่างน้อยหมู่บ้านละ ๓-๕ คน

๒. การรวบรวมข้อมูลและจัดทำทะเบียนเครือข่ายภายในและภายนอกชุมชน

เพื่อให้ข้อมูลเครือข่ายที่สามารถประสานขอความร่วมมือสนับสนุนการปฏิบัติงานหรือเข้าร่วมปฏิบัติงานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนและสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

๓.๙ ขั้นตอนในการปฏิบัติงานเสริมสร้างชุมชนสันติ

ขั้นตอนในการทำงาน อาจนำไปใช้ในการปฏิบัติได้ดังนี้ หาข้อเท็จจริง (Fact finding) เป็นการหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปัญหา และความต้องการของบุคคลในชุมชนนั้นขั้นแรกก่อนที่จะจัดบริการ ในการหาข้อเท็จจริง นั้นมีหลายวิธีดังนี้

๑) การสำรวจหรือการศึกษา (Survey or study) ก่อนจะสำรวจนั้นจำเป็นต้องกำหนดหัวข้อ เรื่องที่แน่นอนเสียก่อน ตลอดทั้งมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน วิธี การสำรวจหรือการศึกษา เช่น จากการสัมภาษณ์ การสังเกต หรือได้ข้อมูลจากเอกสารรายงานต่างๆ ฯลฯ

๒) ระบบการจัดระเบียบกลาง (Central recording system) ปกติหน่วยงานด้านสังคมสงเคราะห์จะทำงานเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ เช่นจำนวนผู้มาขอรับบริการรายใหม่ภายใน ๑ เดือน จำนวนผู้ที่กำลังได้รับการช่วยเหลือ ประเภทของการช่วยเหลือ เช่นการให้คำปรึกษา แนะนำ การให้สิ่งของ

การให้บริการ และกิจกรรมต่างๆ ของหน่วยงาน ฯลฯ เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้ จะได้รับการบันทึก และเก็บรวบรวมไว้ที่หน่วยระเบียบกลาง ผู้ต้องการข้อมูลก็ไปค้นหาได้

๓) ทำเนียบและสมุดคู่มือ บริการ และ สวัสดิการสังคม (Manual) ซึ่งจะทำให้ทราบว่าเป็น ชุมชนนั้น ๆ มีบริการ และสวัสดิการอะไรบ้าง เมื่อมีปัญหาจะได้ปรึกษา หรือติดต่อประสานงานกัน ง่ายขึ้น

๔) การดำเนินโครงการระยะสั้นๆ (A Pilot project)หรือขั้นทดลอง ในขั้นนี้เป็นขั้นทดลอง จะทำให้ทราบถึงผลสำเร็จของการดำเนินงาน ของโครงการใหญ่ๆ ซึ่งต้องผ่านการทดลองเบื้องต้น เสียก่อน และจะได้ใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขโครงการต่อไป ดังนั้นผลการทดลองของ โครงการระยะสั้นๆก็จะเป็นข้อมูลที่ดีในการดำเนินโครงการต่างๆ ต่อไป

๕) วิธีพิจารณาที่เป็นพิธีการเช่นการพิจารณาคำร้องทุกข์ เช่นปัญหาความยากจน อาจจะ ตั้งเป็นคณะกรรมการวิธีพิจารณาคำร้องเรียนเฉพาะกรณี ซึ่งจะได้พบข้อเท็จจริงของปัญหาและความ ต้องการของเขาและประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในกรณีที่สามารถให้ความช่วยเหลือเร่งด่วนก็ จะดำเนินการให้ความช่วยเหลือเบื้องต้น

๓.๑๐ โครงการอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) จ.ปทุมธานี

ชมรมอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นการนำอาสาสมัครพัฒนา สังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ที่มีจิตอาสาเข้ามาช่วยเหลือสังคมด้วยความสมัครใจ เสียสละเพื่อ ช่วยเหลือผู้อื่นในการป้องกันแก้ไขปัญหาและพัฒนาสังคม^{๑๒} กระทรวงการพัฒนาสังคมและความ มั่นคงของมนุษย์ รวมกลุ่มกัน เป็นรูปคณะกรรมการ ในตำแหน่งต่างๆ เช่น ประธาน รองประธาน เลขา กรรมการฝ่ายต่างๆ วัตถุประสงค์ของชมรมข้อบังคับชมรม การดำเนินการของชมรมก็เป็นไป ตามข้อบังคับชมรม แลและวัตถุประสงค์ชมรม เพียงแต่สภาพไม่เป็นนิติบุคคลตามกฎหมายเหมือน สมาคมเท่านั้น มีเป้าหมายในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ส่งเสริมสนับสนุนงานอาสาสมัคร อย่างจริงจัง โดยการพัฒนาอาสาสมัครให้มีความรู้ ความสามารถ อุทิศการณ์และคุณธรรม เพื่อจะได้ เป็นพลังสำคัญในการสงเคราะห์ผู้มีปัญหา การป้องกัน แก้ไขปัญหาและพัฒนาสังคม พัฒนาองค์การ และการส่งเสริมความมั่นคงของชาติ

ชมรมอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดปทุมธานี ได้รับการจัด แจ่งเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ ด้วยการพิจารณาของคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการการ สังคมแห่งชาติ ตามความในมาตรา ๓๔ แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. ๒๕๔๖^{๑๓} เรียบร้อย ณ วันที่ ๒๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๔ การทำงานของคณะทำงานในฐานะองค์กร สาธารณประโยชน์ได้ดำเนินการทำงานเพื่อให้บริการสมาชิกในชุมชนหลายโครงการซึ่งถือเป็นการ อำนวยความสะดวกโดยผ่านกองทุนต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

^{๑๒} สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, เอกสารประกอบการประชุมเชิง ปฏิบัติการ “ศูนย์ประสานงานองค์กรภาคเอกชนประจำจังหวัดและศูนย์ส่งเสริมการให้และอาสาช่วยเหลือสังคม ระดับจังหวัด”, (กรุงเทพมหานคร: มปป.,มปป.), หน้า ๗๔.

^{๑๓} สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวง การพัฒนาสังคมและความมั่นคง ของมนุษย์, คู่มือการรับรองเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์, หน้า ๒๗.

๓.๑๐.๑ กองทุนคุ้มครองเด็กเพื่อเด็กและครอบครัว กองทุนคุ้มครองเด็ก เป็นกองทุนที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. ๒๕๔๖ เพื่อเป็นทุนใช้จ่ายในการสงเคราะห์ คุ้มครองสวัสดิภาพและส่งเสริมความประพฤติเด็ก รวมทั้งครอบครัวและครอบครัวอุปถัมภ์ของเด็กกลุ่มเป้าหมาย โดยแยกเป็นประเภท ดังนี้

ก. เด็กที่พึงได้รับการสงเคราะห์ (มาตรา ๓๒) ได้แก่

- ๑) เด็กเร่ร่อนหรือเด็กกำพร้า
- ๒) เด็กที่ถูกทอดทิ้งหรือพลัดหลง ณ ที่ใดที่หนึ่ง
- ๓) เด็กที่ผู้ปกครองไม่สามารถอุปการะเลี้ยงดูได้ด้วยเหตุผลใด ๆ เช่น ถูกจำคุก กักขัง พิกการทุพพลภาพ เจ็บป่วยเรื้อรัง ยากจน เป็นผู้เยาว์ หย่า ถูกทิ้งร้าง เป็นโรคจิตหรือโรคประสาท
- ๔) เด็กที่ผู้ปกครองมีพฤติกรรมหรือประกอบอาชีพไม่เหมาะสมอันอาจส่งผลกระทบต่อพัฒนาการทางร่างกายหรือจิตใจของเด็กที่อยู่ในความปกครองดูแล
- ๕) เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูโดยมิชอบ ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการกระทำหรือแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ ถูกทารุณกรรมหรือตกอยู่ในภาวะอื่นใดอันอาจเป็นเหตุให้เด็กมีความประพฤติเสื่อมเสียในทางศีลธรรมอันดี หรือเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจ
- ๖) เด็กพิการ
- ๗) เด็กที่อยู่ในสภาพยากลำบาก^{๑๔}

๓.๑๐.๒ กองทุนผู้สูงอายุ

ตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๕๔ มาตรา ๑๓ กำหนดให้มีการจัดตั้ง “กองทุนผู้สูงอายุ” ขึ้นในสำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เพื่อเป็นทุนใช้จ่ายเกี่ยวกับการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุน ผู้สูงอายุให้มีศักยภาพ ความมั่นคง และมีคุณภาพชีวิตที่ดี รวมทั้งสนับสนุนกิจกรรมขององค์กรที่ดำเนินเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสนับสนุนผู้สูงอายุให้มีความเข้มแข็งอย่างต่อเนื่อง

๑. สนับสนุนเงินอุดหนุนโครงการเพื่อส่งเสริมกิจกรรมผู้สูงอายุในลักษณะกลุ่ม ชมรม ศูนย์บริการศูนย์อเนกประสงค์ในชุมชน
๒. สนับสนุนเงินอุดหนุนโครงการสำหรับองค์กรผู้สูงอายุ องค์กรที่ทำงานด้านผู้สูงอายุในชุมชน
๓. การให้ทุนประกอบอาชีพ ประเภทกู้ยืมรายบุคคล และรายกลุ่มสำหรับผู้สูงอายุ
๔. เรื่องอื่นๆ ตามที่คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติกำหนดเพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับประโยชน์สูงสุด ตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖^{๑๕}

^{๑๔}ไพรัช บวรสมพงษ์, เอกสารประกอบการประชุมเวทีจุดประกายความคิดความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดปทุมธานี, (กรุงเทพมหานคร: มปป.,มปป.), หน้า ๑๘-๑๙.

^{๑๕}ออนไลน์, แหล่งข้อมูล: www.oppo.opp.go.th [๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘].

๓.๑๐.๓ กองทุนเพื่อการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์

กองทุนเพื่อการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ จัดตั้งตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. ๒๕๕๑ เพื่อเป็นทุนใช้จ่ายสำหรับการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ โดยจะให้การช่วยเหลือผู้เสียหายจากการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ และให้การสนับสนุนโครงการเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ของหน่วยงานภาครัฐและองค์กรเอกชนด้านการป้องกัน และปราบปรามการค้ามนุษย์^{๑๖}

๓.๑๐.๔ กองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ

การประกาศใช้พระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพ พ.ศ.๒๕๓๔ แล้ว หลายท่านคงได้ยินคำว่า กองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ" และหลายๆ ท่านก็คงมีข้อสงสัยว่ากองทุนฯ นี้คืออะไรมีไว้ทำไม ดังนั้นเพื่อให้ท่านผู้อ่านมีความเข้าใจในเรื่องของกองทุนฯ ชัดเจนยิ่งขึ้น จึงขอนำเรื่องของกองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการมาอธิบายให้เข้าใจกัน

“กองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ” จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ.๒๕๓๔ มาตรา ๑๗ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือคนพิการโดยตรงและสนับสนุนหน่วยงานทั้งของภาครัฐและภาคเอกชนที่ดำเนินงานเกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ ซึ่งกองทุนฯ นี้ นอกจากจะได้รับเงินจากงบประมาณของทางราชการแล้วยังได้จากเงินหรือทรัพย์สินที่ประชาชนบริจาคให้ จากดอกผลของเงินกองทุนฯ หรือการจัดกิจกรรม และจากรายได้อื่นๆ เช่น เงินจากสถานประกอบการที่ส่งเข้ากองทุนแทนการรับคนพิการเข้าทำงาน จนถึงปัจจุบันมีเงินกองทุนฯ รวมทั้งสิ้นจำนวน ๑๕๙ ล้านบาท บริหารกองทุนฯ โดยคณะกรรมการบริหารกองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการซึ่งมีอธิบดีกรมประชาสงเคราะห์เป็นประธาน คณะกรรมการประกอบด้วยผู้แทนจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน และรวมถึงผู้แทนองค์กรของคนพิการด้วย^{๑๗}

๓.๑๑ ปัญหาและอุปสรรคของการทำงานอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) จ.ปทุมธานี

จากการที่ผู้วิจัย เป็นอาสาสมัครมา ๑๕ ปี เป็นแกนนำ อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) จ.ปทุมธานี ตำบลบางคูวัด และ เป็นแกนนำระดับอำเภอด้วย ปัจจุบันดำรงตำแหน่งประธานอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) จังหวัดปทุมธานี และตำแหน่งประธานชมรมอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) จ.ปทุมธานีด้วยพบว่า

^{๑๖}เอกสารประกอบการประชุม, กองทุนเพื่อการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์, (กรุงเทพมหานคร: มปป.,มปป.).

^{๑๗}เอกสารประกอบการประชุม, กองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ, (กรุงเทพมหานคร: มปป.,มปป.), หน้า ๑-๒.

๓.๑๑.๑ ปัญหาที่เกิดจากเจ้าหน้าที่อาสาสมัคร

๑. ปัญหาที่เกิดจากอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) ขาดการเตรียมพร้อมก่อนเข้าทำงานจิตอาสา เนื่องจากขาดการคัดเลือก ขาดการปฐมนิเทศก่อนเป็นจิตอาสา ทำให้เกิดปัญหาด้านทัศนคติ ที่แตกต่างกันทำให้เกิดการขัดแย้งระหว่างปฏิบัติงาน

๒. การที่สวมหมวกหลายใบ คนหนึ่งคน เป็นอาสาสมัครทุกอย่าง เช่น เป็น อสม. (อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน), อพปร (อาสาสมัครป้องกันสาธารณสุขภัย), อสร. (อาสาสมัครแรงงาน) เป็นต้น ทำให้ไม่สามารถ เข้าอบรม เสริมสร้าง และพัฒนาความรู้ได้อย่างต่อเนื่อง

๓. การลงทะเบียนข้อมูลไม่ทันท่วงที เพราะปัจจุบัน กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ หรือผู้ที่เกี่ยวข้องจะติดตามความเดือดร้อนของประชาชนตามสื่อต่างๆ เช่น โทรศัพท์ หนังสือพิมพ์ หรือสื่อออนไลน์ แล้วจะให้เจ้าหน้าที่ลงไปช่วยเหลือ แต่หาพื้นที่หรือผู้เดือดร้อน ไม่พบ เพราะสื่อเหล่านั้นมักลงสถานที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง ทั้งลงชื่อเหยื่อหรือ ชื่อผู้เดือดร้อน จึงยากต่อการค้นหา

๔. การไม่ประจำในพื้นที่ อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) ในพื้นที่ที่เป็นเครือข่ายโดยตรงไม่อยู่ในพื้นที่ ไปอบรม หรือกำลังไปปฏิบัติหน้าที่ในการเป็น อาสาสมัครของหน่วยงานอื่น อยู่ทำให้ไม่สามารถลงพื้นที่ชี้เป้าหมายได้

๓.๑๑.๒ ปัญหาด้านหน่วยงานราชการ

๑. การอำนวยความสะดวก ในส่วนของทางราชการมีปัญหาในการให้การสนับสนุนงบประมาณให้กับอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) ไม่อำนวยความสะดวกในการปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครพัฒนาสังคม รถยนต์ที่ใช้ลงพื้นที่ ช่วยเหลือสำนักงานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดปทุมธานีก็เต็มน้ำมันเอง ฤกษ์ชัยพินันท์ไปเป็นขวัญและกำลังใจก็จัดหาด้วยทุนส่วนตัว เงินช่วยเหลือในแต่ละรายของผู้ได้รับความเดือดร้อน ก็ออกกันเอง เมื่อเห็นผู้พิการ ผู้สูงอายุ และผู้ด้อยโอกาส มีความจำเป็นจะต้องใช้อุปกรณ์ ก็ประกาศขอบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธา เช่นเมื่อวันที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๘ ได้รับบริจาครถ สามล้อโยกจากคุณสุภา สิริธิมงคล และคุณพลสิทธิ์ จิริกิจกุล ซึ่งเป็นเพื่อนที่เคยศึกษามาด้วยกัน ต้องใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวดำเนินงานเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างรวดเร็ว

๒. ผู้ได้รับผลกระทบทางสังคมมีจำนวนมาก แม้ว่าอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) จะแจ้งให้ทราบ แต่การช่วยเหลือกลับล่าช้า หรือเจ้าหน้าที่ไม่ได้ให้ความสำคัญเท่าที่ควร เมื่อเทียบกับ การนำความเดือดร้อนออกสื่อ ซึ่งขณะนี้ เป็นยุคของทีวีดิจิตอล มีช่องทางออกสื่อเพิ่มขึ้น และผู้เดือดร้อนรู้จักบกร่องข้อนี้ของผู้ปฏิบัติงาน จึงยึดช่องทางสื่อไว้ ร้องเรียน การช่วยเหลือจะรวดเร็ว และได้รับความช่วยเหลือจากประชาชนทั่วไปที่รับข่าวสารด้วยอีกทาง

๓. กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ยังไม่สร้างแรงจูงใจให้กับอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) การจัดให้ได้รับสิทธิและสวัสดิการต่างๆ เช่นการตรวจ

สุขภาพประจำปี สวัสดิการการรักษาพยาบาล นอกจากนี้ ควรจัดให้มีการศึกษาดูงานเพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ และควรเพิ่มจำนวนอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) ให้มากขึ้นไม่ใช่หมู่ละ ๑ คนเช่นทุกวันนี้

๓.๑๑.๓ ปัญหาด้านผู้บริหารท้องถิ่น

๑. การไม่ยอมรับบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัคร องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล ตำบล เทศบาลเมือง ไม่ยอมรับบทบาทหน้าที่ของ อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) เพราะการเข้าช่วยเหลือ การรณรงค์ ต่างๆในท้องถิ่น มักจะคิดว่าอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์(อพม) เป็นคู่แข่งทางการเมือง เข้ามาทำงานแบบประชานิยม มาหาเสียง จึงไม่ยอมให้ความร่วมมือ หรือสนับสนุน กิจกรรมในโครงการใดๆกับอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) เลย

๒. การไม่ได้รับความร่วมมือสนับสนุนการทำงาน เมื่ออาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) จะเขียนขอการสนับสนุนงบประมาณจากกองทุนต่างๆ ของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กลับต้องให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ลงนามรับรองการทำงานของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์(อพม) ปัญหาที่พบคือ ไม่ได้ได้รับความร่วมมือสนับสนุนการทำงานมาตั้งแต่ต้น เรื่องที่จะลงนามรับรองรับรองกลุ่มจิตอาสา จึงเป็นไปด้วยความลำบาก และเป็นตัวหลักที่บ่อนทำลายกำลังใจอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) เลยทีเดียว

๓.๑๑.๔ ปัญหาด้านผู้รับบริการ

๑. การคาดหวังสูง ในส่วน ผู้พิการ ผู้สูงอายุ และผู้ด้อยโอกาส ได้รับความเดือดร้อน เป็นกลุ่มคนที่พึ่งตนเองไม่ได้ เข้าไม่ถึงสิทธิพื้นฐานของพลเมือง ขาดโอกาสที่จะได้รับ ข่าวสาร และเข้าไม่ถึงหลักประกันใด ๆ ทั้งสิ้น เมื่ออาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) เข้าเยี่ยมเยียน หรือสอบถามตามแบบ สอบถามเรื่องปัญหาสังคมต่างๆ ส่วนใหญ่ ก็จะคาดหวังว่าจะได้รับความช่วยเหลือ ตอบสนองความต้องการของเขาอย่างเร่งด่วน

๒. ความล่าช้าของระบบ การพิจารณาให้การช่วยเหลือ บางกรณีใช้เวลานานเกินไป ไม่ได้สนองตอบตามความความเดือดร้อนของประชาชนอย่างแท้จริง ก็จะแสดงความไม่ไว้วางใจ หรือต่อว่าอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) เช่นเงินช่วยเหลือค่าปลงศพ รายละ ๒,๐๐๐ บาท บางรายเสียชีวิตเกือบ ๒ ปี ญาติยังไม่ได้ได้รับเงินช่วยเหลือเลย^{๑๘}

^{๑๘}ดูรายละเอียดใน สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ ตามโครงการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพ อพม.ประจำปี ๒๕๕๕, (กรุงเทพมหานคร: มปพ., ๒๕๕๕), หน้า ๑๐.

๓.๑๒ สรุปการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคง ของมนุษย์ จังหวัดปทุมธานี

อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จ.ปทุมธานี เกิดขึ้นเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมหรือประสานอาสาสมัครที่มีอยู่อย่างหลากหลายในชุมชนและหมู่บ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมช่วยกัน เพื่อการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยมีหลักการเพื่อภารกิจด้านการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของชุมชนในจังหวัดปทุมธานี ทั้งนี้ได้พิจารณาจากกลุ่มอาสาสมัครที่มีอยู่ในชุมชนเป็นลำดับแรก และจะต้องมีความสนใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เพื่อท้องถิ่นของตนเอง โดยมีภาระหน้าที่จัดกิจกรรมช่วยเหลือป้องกัน แก้ไข ฟื้นฟู พัฒนา ในเด็ก เยาวชน สตรี ผู้ด้อยโอกาส ผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้ประสบปัญหาทางสังคมอื่นๆ จัดกิจกรรมการเฝ้าระวังและรายงานสถานการณ์ทางสังคมตลอดจนข้อมูลผู้ประสบปัญหาความเดือดร้อน และดำเนินการป้องกันแก้ไขโดยประสานกับองค์กรชุมชนหรือหน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน ที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการต่อไป^{๑๙} และประสานการช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาความเดือดร้อน ประสานการดำเนินงานด้านการพัฒนาสังคมในชุมชนและปฏิบัติงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึง องค์กรพัฒนาชุมชนอื่นๆในท้องถิ่น บำเพ็ญประโยชน์อื่นๆ เพื่อสังคมตามที่ได้รับมอบหมาย ทั้งนี้ภายใต้ยุทธศาสตร์สำคัญ ๓ ยุทธศาสตร์ คือ ยุทธศาสตร์สังคมไม่ทอดทิ้งกัน ยุทธศาสตร์สังคมเข้มแข็ง และยุทธศาสตร์สังคมคุณธรรม

กล่าวโดยรวมก็คือ การสำรวจผู้ถูกทอดทิ้งในทุกตำบล และให้การช่วยเหลือเบื้องต้นภายใน ๓ เดือน ซึ่งผู้ถูกทอดทิ้ง หมายรวมถึงคนแก่ คนพิการ เด็กกำพร้า คนจน และคนเจ็บป่วยที่พึ่งตนเองไม่ได้ และทรัพยากรที่จะนำมาใช้ในการดูแลช่วยเหลือเบื้องต้นนั้นคาดหมายว่าจะมีเพียงพอในทุกๆ พื้นที่ ซึ่งได้แก่ กองทุนชาวบ้าน กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงพยาบาลชุมชน และกลไกของกระทรวงพัฒนาสังคมฯ การบรรเทาสาธารณภัย ซึ่งได้ดำเนินการจัดให้มีการประสานความร่วมมือระหว่างชุมชนอาสาสมัคร และหน่วยงานของรัฐในการเตรียมพร้อม และสามารถลงมือปฏิบัติได้อย่างถูกต้องและรวดเร็วในการบรรเทาสาธารณภัยต่างๆ ที่เกิดขึ้น

บทบาทหรือภาระหน้าที่ของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) จ.ปทุมธานีได้สะท้อนรูปแบบหนึ่งของการเสริมสร้างชุมชนสันติสุข แม้จะเป็นชมรมเล็ก ๆ ประจำจังหวัดที่ทำกันด้วยจิตอาสาซึ่งไม่ได้เป็นเจ้าหน้าที่ราชการ แต่ก็สามารถช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ให้พ้นจากสภาพความทุกข์ได้ ทำให้สังคมมีต้นแบบของกลุ่มคนที่ทำงานด้วยการเสียสละ คือ เสียสละแบ่งปันสิ่งของและแรงกายแรงใจ เพื่อเติมเต็มหรือเสริมสร้างสังคมสันติสุขให้เกิดขึ้นจริง

^{๑๙}สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ “ศูนย์ประสานงานองค์กรภาคเอกชนประจำจังหวัดและศูนย์ส่งเสริมการให้และอาสาช่วยเหลือสังคมระดับจังหวัด”, หน้า ๑๕๐.

บทที่ ๔

วิเคราะห์แนวคิดการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขของอาสาสมัครการพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ จ.ปทุมธานี ตามหลักสังคหวัตถุ ๔

จากการศึกษาในบทที่ ๒ และ ๓ ทำให้เห็นแนวคิด “การเสริมสร้างชุมชนสันติสุขทั้งทางด้านพระพุทธศาสนา และของอาสาสมัครการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดปทุมธานี” และในบทที่ ๔ นี้จะเป็นการวิเคราะห์ทั้งสองแนวคิด เพื่อสรุปเป็นแนวทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม กล่าวคือ การนำหลักสังคหวัตถุมาประยุกต์ใช้กับการเสริมสร้างชุมชนสันติสุข โดยผู้วิจัยได้นำกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ของอาสาสมัครการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดปทุมธานี มาวิเคราะห์ภายใต้กรอบของหลักสังคหวัตถุ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๔.๑ แนวคิดการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขของอาสาสมัครการพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดปทุมธานี

อพม.จ.ปทุมธานี เกิดขึ้นจากนโยบายของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งมีนโยบายในการสร้างเครือข่าย เพื่อเป็นกลไกสำคัญ สำรอง เผื่อระวังและรายงานสถานการณ์ทางสังคมตลอดจนข้อมูลผู้ประสบปัญหาความเดือดร้อนและดำเนินการป้องกันแก้ไขโดยประสานกับองค์กรชุมชนหรือหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการต่อไป ประสานการช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาความเดือดร้อน ให้คำปรึกษาและแก้ไขปัญหาเบื้องต้น เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารด้านการพัฒนาสังคมส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างเครือข่ายอาสาสมัครและการจัดสวัสดิการชุมชนและการจัดทำแผนงานโครงการด้านสังคมใน ชุมชน บำเพ็ญประโยชน์อื่นๆ เพื่อสังคม

ผู้วิจัยเห็นว่า จากหลักการและนโยบายดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่า อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) จ.ปทุมธานี เป็นบุคคลที่อาสาเข้ามาช่วยเหลือสังคมด้วยความสมัครใจ เสียสละเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นในการป้องกันแก้ไขปัญหาและพัฒนาสังคม โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน เป็นผู้ที่มีถึงส่วนรวม ไม่ได้เป็นอาชีพ แต่เป็นจิตสำนึกที่ควรมีอยู่ควบคู่กับความเป็นมนุษย์ และเนื้อแท้ของการเป็นอาสาสมัครอยู่ที่จิตใจ คือ การมีจิตอาสา การเป็นอาสาสมัครเป็นรูปธรรมของความเป็นมนุษย์ ที่มีความเมตตา กรุณา เพื่อเชื่อมต่อ ความเป็นมนุษย์ด้วยกัน และทำให้เกิดสิ่งดีงามในสังคม ดังนั้น งานอาสาสมัครจึงถือว่าเป็นงานที่มีคุณค่าต่อสังคม และบุคคลที่เข้ามาเป็นอาสาสมัครถือเป็นบุคคลที่ควรแก่การยกย่องสรรเสริญ สังคมไทยยุคปัจจุบันมีวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปและปัญหาสังคมก็เพิ่มมากขึ้น การแก้ไขปัญหาสังคมเป็นเรื่องละเอียดอ่อน ต้องใกล้ชิดปัญหาและมีการดำเนินการที่ต่อเนื่อง ดังนั้น จึงจำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ประกอบกับปัจจุบันกำลังคนภาครัฐลดลง การมีอาสาสมัครเข้ามาช่วยบรรเทาปัญหาบ้านเมือง จึงนับว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อ

ประเทศชาติ บทบาทหน้าที่ของ อพม.จ.ปทุมธานี ได้สะท้อนคุณลักษณะของการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขในหลายมิติ กล่าวคือ

๑. สะท้อนด้านคุณธรรม อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) จ.ปทุมธานีจัดได้ว่าเป็นตัวแทนแห่งคุณธรรม เพราะคนที่เป็นอาสาสมัครจะต้องเป็นผู้ที่มีจิตวิญญาณของอาสาสมัคร (spirit of Volunteerism) และมีคุณธรรมเป็นแบบอย่างที่ดีแก่คนอื่นได้ คุณธรรมของอาสาสมัครนั้นประกอบด้วย

- ๑) ชอบให้มากกว่ารับ ไม่เอารัดเอาเปรียบคนอื่น มีความสบายใจที่จะให้ (ทาน)
- ๒) มีความสามารถในการโน้มน้าวจิตใจคนอื่น ให้มาร่วมมือร่วมใจกัน (ปิยวาจา)
- ๓) ทำตนให้เป็นประโยชน์มีกิริยาท่าทีของความพยายามจะทำประโยชน์เสมอ เป็นผู้ที่ใช้เวลาทุกนาทีให้มีประโยชน์ (อัตถจริยา)
- ๔) ทำตนสม่ำเสมอ ทำด้วยอุทิศการณไม่เอนเอียงไปตามกระแส (สมานนัตตตา)

๒. สะท้อนการสร้างประโยชน์สุข ระบบอาสาสมัคร อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) จ.ปทุมธานี ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทยที่เป็นกลไกสำคัญในการยกระดับจิตใจของคนไทย ให้มีความเห็นใจและร่วมช่วยเหลือสังคม โดยแสดงให้เห็นถึงคุณูปการของอาสาสมัครที่ได้สร้างประโยชน์สุขต่อสังคม ต่อองค์กรพัฒนาเอกชน ต่อภาครัฐกิจและภาครัฐ

๓. สะท้อนจิตอาสา จิตสำนึก จิตสาธารณะ เป็นลักษณะทางจิตของบุคคลที่ประกอบด้วยความมีน้ำใจ ที่จะเสียสละแรงกาย แรงใจ และสติปัญญาเพื่อบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม จิตที่หวังดีต่อผู้อื่น อยากที่จะช่วยเหลือผู้อื่น และทำงานต่างๆด้วยใจที่รักที่จะทำงานนั้นๆ แม้จะจะไม่มีความตอบแทนใดๆ ก็ยังคงยืนยันที่จะทำงานนั้น เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม สิ่งที่มีจิตอาสา หรืออาสาสมัครได้รับ ไม่ใช่เงินทอง หรือของมีค่าใดๆ หากแต่เป็นความภาคภูมิใจ ที่ได้มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือสังคม หรือการได้เป็นส่วนที่ร่วมพัฒนาประเทศชาติให้เจริญ ดังนี้

๑) เกิดจากความสงสาร เนื่องจากพบเห็นผู้ที่มีความเดือดร้อนกว่าตนเอง และอยากหาทางช่วยเหลือผู้อื่นในรูปแบบต่างๆ เช่น ความรู้สึกสงสาร เมื่อเห็นเด็กขอทาน และอยากบริจาคสิ่งของช่วยเหลือ

๒) เกิดจากประสบการณ์ที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยตนเอง และได้รับความสุขจึงอยากช่วยเหลือผู้อื่นอีก

๓) เป็นความรู้สึกต่อเนื่อง เมื่อบุคคลได้รับการช่วยเหลือ แล้วรู้สึกประทับใจ จึงอยากทำสิ่งดีๆ เพื่อผู้อื่น

๔. สะท้อนการเป็นนักปฏิบัติธรรม การทำงานทุ่มเทของ อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) จ.ปทุมธานี ผู้วิจัยจัดว่าเป็นการปฏิบัติธรรมอย่างหนึ่ง เป็นการพัฒนาวิญญานทำให้ชีวิตของเรามีประโยชน์และมีคุณค่า จิตอาสาจะเกิดขึ้นได้เมื่อเรารู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ปรรณนาเข้าไปช่วย ไม่ใช่การให้เงินอย่างเดียว แต่เป็นการสละเวลา ลงแรงด้วยจิตที่เป็นสุขที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่น “สุขที่แท้ นั้น อยู่ที่ใจ ใจที่ลดละ ไม่ใช่ใจที่คิดจะเอา” การช่วยเหลือผู้อื่นโดยมุ่งแต่ประโยชน์ของผู้รับ โดยไม่คำนึงถึงตัวเองว่าจะได้อะไร ดังนั้นรางวัลของจิตอาสาคือความสุขและความภูมิใจในตนเองเท่านั้น และยังจัดว่าเป็นผู้ที่มีความงดงามของจิตใจ กล่าวคือ ทนไม่ได้กับความทุกข์ยากของเพื่อนมนุษย์ พยายามหาทางช่วยเหลือกัน ไม่ว่าจะทางไหนที่ทำได้ ตั้งแต่การ

บริจาคทรัพย์ สิ่งของ หรือแม้แต่เอาตัวลงไปเป็นอาสาสมัครช่วยเหลือกันเท่าที่จะทำได้ โดยไม่แยกเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ หรือชนชั้น นับเป็นความงดงามของความเป็นมนุษย์ผู้ประเสริฐ

๕. สะท้อนการเดินทางพระราชดำริ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังมองว่า การที่อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) จ.ปทุมธานี มีจิตอาสาเป็นการปฏิบัติธรรมแล้ว ยิ่งถือได้ว่าปฏิบัติตามพ่อหลวงของเรา กล่าวคือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์ของมวลชน ทรงให้ทำหน้าที่ในปัจจุบันให้ดีที่สุด เพื่อพัฒนาตัวเอง มีความสุข ที่จะทำ ผู้อื่นได้รับประโยชน์ อาสาสมัครเป็นการเรียนรู้ร่วมกันทั้งการเป็นผู้รับและผู้ให้ เป็นความสุขและเป็นการเรียนรู้การพัฒนาจิตใจ

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่า การมีเครือข่ายแบบ อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) จ.ปทุมธานี เป็นสิ่งที่ดี ทำให้คนที่มีความจิตอาสา คนที่อยากจะอาสาทำประโยชน์ ได้มองเห็นแนวทาง นอกจากนี้ยังเป็นช่องทางของจิตที่จะยกระดับปัญญาภายใน และสำนึกสาธารณะ ซึ่งนำไปสู่การมีส่วนร่วมเพื่อสร้างสังคมและสันติ หรือกล่าวได้อีกนัยหนึ่งคือ จิตที่พร้อมจะสละเวลา แรงกาย และสติปัญญา เพื่อสาธารณประโยชน์ เป็นจิตสุขที่ได้ทำความดี เป็นจิตที่เปี่ยมด้วย “บุญ” คือความสงบเย็นและพลังแห่งความดี เป็นจิตที่เป็นสุขเพื่อได้ทำความดี อยากร่วมช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน เป็นจิตที่พร้อมจะสละเวลา แรงกาย และสติปัญญา เพื่อบำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคม มีเมตตา กรุณา เป็นจิตที่เปี่ยมด้วยความสงบเย็นและเต็มไปด้วยพลังแห่งความดี

๔.๒ วิเคราะห์แนวความคิดการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขของอาสาสมัครการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จ.ปทุมธานี ตามหลักสังคหวัตถุ ๔

การวิเคราะห์แนวความคิดการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขของอาสาสมัครการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จ.ปทุมธานี ตามหลักสังคหวัตถุนั้น ผู้วิจัยได้ยึดหลักสังคหวัตถุ ๔ ทั้ง ๔ ด้าน คือ ด้านทาน ด้านปิยวาจา ด้านอัตถจริยา และ ด้านสมานัตตตา มากำหนดเป็นรูปแบบการเสริมสร้างชุมชนสันติสุข ผ่านกิจกรรมหรือโครงการที่ อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) จ.ปทุมธานี ได้ดำเนินการ โดยรวม คือ

๑. ด้านทาน เช่น การให้การช่วยเหลือด้านสิ่งของ หรือสิทธิ์ต่าง ๆ ที่ทุกคนควรจะได้รับ

๒. ด้านปิยวาจา เช่น ให้คำแนะนำที่ดี การให้การยอมรับและความไว้วางใจ การแสดงความ เป็นมิตร การสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี การให้โอกาสแก่กันและกัน

๓. ด้านอัตถจริยา เช่น การบำเพ็ญตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

๔. ด้านสมานัตตตา เช่น จัดกิจกรรมเพื่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ

ผู้วิจัยพบว่า สังคมไทยทุกวันนี้จำเป็นเป็นอย่างมากที่จะต้องใช้หลักธรรม เพื่อการ สงเคราะห์เกื้อกูลกันและกัน และอาสาสมัครการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์(อพม) จ. ปทุมธานีได้จัดกิจกรรมหรือโครงการที่สอดรับหลักหลักธรรมหรือที่ใกล้เคียงที่สุด คือ หลักสังคหวัตถุ ๔ เพราะว่าเป็นหลักธรรมที่ช่วยเหลือเกื้อกูลกันในสังคม เพราะสังคมต้องการการเยียวยาจากบาดแผล แห่งความขัดแย้งกันในสังคม ไม่ว่าจะเป็นการขัดแย้งในความเห็นต่างทางการเมือง การขัดแย้งที่สร้าง เหตุการณ์ความไม่สงบด้วยเรื่องศาสนาในพื้นที่ภาคใต้ แม้ความขัดแย้งที่เกิดในครอบครัว ในชุมชน

ล้วนต้องอาศัยหลักธรรมสังคหวัตถ ๔ ประการ^๑ ซึ่งคือ การให้ การแบ่งปัน การจุนเจือ สังคมไทยต้องการมาก และคนในสังคมไทยพร้อมที่จะทำ ประชาชนในสังคมไทยยังพร้อมกับการให้ แบ่งปัน ซึ่งเป็นลักษณะของการแสดงออกที่จะมีส่วนในการสร้างชุมชนสันติด้วยกัน

๔.๒.๑ แนวทางการนำหลักสังคหวัตถเพื่อการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) จ.ปทุมธานี

การทำงานของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) เป็นงานที่ต้องออกพื้นที่ไปบปะกับประชาชนในพื้นที่ ซึ่งเป็นภารกิจหลักที่จะแบ่งเบาภาระหน้าที่อื่นเนื่องจากเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่พอต่อความต้องการของประชาชนในชุมชน นอกนั้นต้องบริหารองค์การของตัวเองให้รู้จัก สามัคคีในการดำเนินงานประสานการทำงานกันภายในเพื่อจะยังประโยชน์ให้เกิดกับประชาชนในพื้นที่ให้มากที่สุด จากนั้นต้องรู้จักประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อหาทางช่วยเหลือในกรณีที่อยู่ นอกเหนืออำนาจหน้าที่ภายในเขตพื้นที่รับผิดชอบของตน สังคหวัตถ^๒ เปรียบเสมือนกุญแจไขมิติคนนำไปสู่การใช้ในการเสริมสร้างชุมชนสันติสุข^๓ ทำให้สังคมมีสันติภาพความสงบสุข มองมนุษย์ด้วยความ เป็นเพื่อน โดยไม่เอาัดเอาเปรียบ เป็นหลักธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติซึ่งการอยู่ร่วมกันในสังคมหรือในหมู่คณะ จำเป็นต้องมีสิ่งที่จะมายึดเหนี่ยวจิตใจและประสานหมู่คณะไว้ให้เกิดความสามัคคี และเพื่อให้อยู่ด้วยกันอย่างสงบสุข ดังนั้น เพื่อประสานความสำเร็จประโยชน์ของงาน ผู้วิจัยจึงขอยกกิจกรรมมาประกอบการอธิบายหลักธรรม ดังต่อไปนี้

๑. ทาน คือ การให้ปันสิ่งของตนแก่ผู้อื่นที่ควรให้ คือการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละแบ่งปันเฉลี่ยให้ ไม่ใช่ให้จนร่ำรวยหรือให้จนหมดเนื้อหมดตัว แต่เป็นการแบ่งปันให้เพื่อแสดงอัธยาศัยไมตรีผู้ให้ไม่จำเป็นต้องร่ำรวยหรือมีฐานะดีกว่าผู้รับเสมอไป และยังรวมถึงการช่วยเหลือสงเคราะห์ด้วยปัจจัยสี่ ทุนหรือทรัพย์สิน สิ่งของ ตลอดจนจนให้ความรู้ความเข้าใจ คนไทยชอบทำบุญให้ทาน ถือเป็นเอกลักษณ์ของคนไทยก็ว่าได้ มีการให้ทุนการศึกษา มีการช่วยเหลือลงแขกเกี่ยวข้าว ในสมัยก่อนตามต่างจังหวัด ล้วนแสดงถึงเอกลักษณ์ของชุมชนคนต่างจังหวัดที่ยังคงยึดหลักศาสนาเป็นเครื่องนำพาช่วยกันเสริมสร้างชุมชนสันติสุข เพราะสังคมไทยเป็นสังคมแห่งการให้^๔

^๑พระมหาสมชาย มหาวีโร, สังคมตื่นรู้ สังคหวัตถ ๔ หลักธรรมแห่งการแบ่งปัน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.gokono.org/blogs/posts/371223> [๑ กรกฎาคม ๒๕๕๖].

^๒พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), ธรรมบุญชีวิต, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๐), หน้า ๑๓-๑๔.

^๓พระครูบุญยสารโสภิต (เหล็กอยู่), “การศึกษาหลักสังคหวัตถที่หัตถคหบดีนำไปใช้ในพระสูตรตันตปิฎก”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๕๗.

^๔ดูรายละเอียดใน อัง.เอกฤ (ไทย) ๒๐/๒๖๐/๓๔.

บทบาทการให้ทานของ อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) จ.ปทุมธานี

ทานเป็นหลักการแนวคิดเพื่อการปลูกฝังให้เป็นคนที่ไม่เห็นแก่ตัว ดังจะเห็นได้จากเมื่อเกิดอุทกภัย ครั้งใหญ่ ปี พ.ศ. ๒๕๕๔ เป็นเรื่องราวที่ทำให้คนไทยเสียขวัญและกำลังใจ แต่ยังมีสิ่งดี ๆ เกิดขึ้นมากมายภายใต้ของคำว่า น้ำใจ มวลน้ำจะมหึมมหาศาลขนาดไหนแต่ไม่เคยไหลท่วมน้ำใจ และพลังความรักความเห็นอกเห็นใจความช่วยเหลือกันไปได้ ความเมตตาที่คนไทยมีระดมพลังช่วยกันคิดช่วยกันแก้ไขและป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาเหล่านี้เกิดขึ้นอีก พลังมวลน้ำมหาศาลมีอาจต้านทานพลังน้ำใจของคนไทยตราบไต่ที่เรายังรักกันจะเห็นได้จากกรณีที่ขอสิ่งของกินของใช้ ที่จะนำไปให้ประชาชนที่ถูกน้ำท่วมไม่สามารถย้ายไปอยู่ศูนย์อพยพที่ทางราชการจัดไว้ให้ จิตอาสาต้องใช้ความอดทน เพราะผู้ได้รับผลกระทบมีจำนวนมาก แสดงถึงความเห็นอกเห็นใจ หาทางช่วยเหลืออย่างเต็มความสามารถ แข่งกับเวลา เพราะบางรายเกิดอาการซึมเศร้า ข้าวของเสียหายไปทั้งหมด

ชมรมอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) จังหวัดปทุมธานี ได้ดำเนินการประสานเครือข่ายจิตอาสา สถานเอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกา การทางพิเศษแห่งประเทศไทย ช่อง ๙ อสมท มหาวิทยาลัยกรุงเทพ หอประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ ธนาคารกสิกรไทย และสำนักนายกรัฐมนตรี เพื่อนำของไปบริจาค ให้กับผู้ได้รับความเดือดร้อน อย่างทั่วถึง ด้วยความร่วมมือจากตชด .๔๓ ช่วยเรื่องรถ และเรือท้องแบน จนทำให้ภารกิจลุล่วงไปด้วยดี มีการแจก ถุงยังชีพ ครั้งแล้วครั้งเล่า แต่เมื่อสถานการณ์ไม่คลี่คลาย ล่วงเลยมาถึง ๖๐ กว่าวัน การช่วยเหลือจากข้าวสารอาหารแห้ง เปลี่ยนเป็น น้ำดื่ม และอาหารพร้อมทาน เพราะน้ำท่วมเต็มพื้นที่ ไม่มี ลานประกอบ หุงหาอาหาร รับประทานกัน เมื่อเป็นอาหารพร้อมทาน ประชุมทุกวัน ผู้วิจัยและเครือข่ายอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) จังหวัดปทุมธานี ต้องประสาน ตำรวจชายแดน ๔๓ นำเรือ ท้องแบน ขนส่งอาหารไปให้ชาวบ้านที่อยู่ห่างไกล และแข่งกับเวลาที่อาหารจะบูดเน่า ทุกวัน การเสียสละ ของผู้คนที่มิจิตอาสา ปรับเปลี่ยนการบริจาคทาน ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ตลอดเวลา ไม่เห็นแก่ เหน็ดเหนื่อย

ตารางภาพที่ ๔.๑ ภาพของการบริจาคทาน เมื่อเกิดอุทกภัย ภายใต้กรอบการสร้างชุมชนสันติสุข การแจกถุงยังชีพ ข้าวสารอาหาร เมื่อสถานการณ์น้ำท่วมไม่คลี่คลาย ต้องเปลี่ยนเป็นอาหารปรุงสำเร็จพร้อมทาน น้ำดื่ม และยารักษาโรค เพราะน้ำท่วมเต็มพื้นที่ไม่มีลานประกอบอาหาร ไม่เว้นแม้แต่ศาสนจักรของศาสนาอื่น และคนต่างด้าว

๒. ปิยวาจา คือ การพูดอย่างรักกัน คือ กล่าวคำสุภาพไพเราะน่าฟัง ชี้แจงแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ มีเหตุผลเป็นหลักฐาน ชักจูงในทางที่ดีงาม หรือคำแสดงความเห็นอกเห็นใจให้กำลังใจ รู้จักพูดให้เกิดความเข้าใจดี สมนามสามัคคีเกิดไมตรี ทำให้รักใคร่นับถือช่วยเหลือเกื้อกูล คำพูดนี้มีความสำคัญมาก จะทำให้คนรักเรา หรือเกลียดเราก็ได้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงให้หลักการพูดไว้ดังนี้

- ๑) ต้องเป็นคำจริง
- ๒) เป็นคำสุภาพไพเราะอ่อนหวาน
- ๓) พูดแล้วก่อให้เกิดประโยชน์
- ๔) พูดด้วยจิตเมตตา
- ๕) พูดถูกกาลเทศะคือถูกเวลาและสถานที่^๕

บทบาทการใช้ปิยวาจาของ อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม).จ.ปทุมธานี

การพูดจาด้วยถ้อยคำไพเราะอ่อนหวาน จริงใจ ไม่พูดหยาบคายก้าวร้าว พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์ เหมาะกับกาลเทศะ พูดดีต่อกัน พูดจาจับใจ เป็นกำลังใจ เห็นอกเห็นใจ โดยคำนึงว่าผู้ใดควรสงเคราะห์ด้วยวาจาที่อ่อนหวาน อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) ก็จะสามารถสงเคราะห์ด้วยวาจาที่อ่อนหวาน

การใช้ปิยวาจาของชมรมอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์(อพม) จังหวัดปทุมธานี กรณีนางสาว ทองคำ สังกสอน อยู่ ๒๖/๑ หมู่ที่ ๘ ตำบลบางคูวัด อ.เมือง จ.ปทุมธานี ป่วยเป็นมะเร็งระยะสุดท้าย ทราบเมื่อเดือน เมษายน ปี พ.ศ. ๒๕๕๗ ได้ ใช้หลัก สังกหวัดถุ ปิยะวาจา การพูดจาด้วยถ้อยคำไพเราะอ่อนหวาน จริงใจ พูดให้กำลังใจเพราะผู้ป่วย ที่มีความทุกข์ทรมานจากโรคเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ป่วยมะเร็งที่อยู่ในระยะสุดท้าย มีอาการลุกลามของโรคจนถึงขั้นรักษาไม่หาย และไม่มีแผนการรักษาใด ๆ นอกจากรับการดูแลแบบประคับประคอง การพูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์ เหมาะกับกาลเทศะ เป็นสิ่งสำคัญ เพราะผู้ป่วยจะความเครียดสูง ความวิตกกังวล สับสน เศร้าหมอง ท้อแท้ หมดหวังในชีวิต ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองในการทำกิจวัตรประจำวัน มีความทุกข์ทรมานจากสภาพการเจ็บป่วย ด้วยความเป็นจิตอาสาพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม)ระดับหมู่บ้าน จึงมีความใกล้ชิดกัน ได้มีการเยี่ยมเยียนสม่ำเสมอ คอยถามถึงความต้องการ ให้ความเอาใจอาทร ยึดมั่นด้วยหลัก สมนามตตตา การเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ โดยประพฤติตัวให้มีความเสมอต้นเสมอปลาย วางตัวดีต่อกัน ด้วยความเป็นกันเอง ผู้ป่วยไม่รู้สึกลำบากหรือว่าเหว การลุกนั่งลำบากมากที่จะขยับตัวในการต้องไปขับถ่าย ก็ได้จัดหา ขอบริจาคผ้าอ้อมสำเร็จรูปจากผู้มีจิตศรัทธา มามอบให้ใช้ในการขับถ่าย ผู้ป่วยได้รู้สึกสบาย ไม่สกปรก หรือส่งกลิ่นเหม็น นั่นคือ การให้ทาน การเสียสละ การแบ่งปันเพื่อประโยชน์แก่คนอื่น ช่วยปลุกฝังให้เป็นคนที่ไม่เห็นแก่ตัว แบ่งปันกัน บางครั้งการแบ่งปัน อาจไม่ใช่สิ่งของ แต่เป็นเวลาที่สมาชิกจิตอาสา ที่เสียสละมาช่วยแบ่งเบาภาระ มาช่วยดูแล และได้ประสาน ขอความอนุเคราะห์ จากมูลนิธิมิราเคิล ออฟไลฟ์

^๕ที่. สี (ไทย) ๙/๙/๔. คุรยาละเอียดใน พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ), นิเทศธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทแปดสิบเจ็ด ๒๕๔๕ จำกัด, ๒๕๓๔), หน้า ๒๙๒.

ช่วยเหลือเบื้องต้น พร้อมถุงยังชีพ พระราชทาน ต่อเมื่อ ๑๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๗ นางสาวทองดำ สิ้นสอน ต้องใส่สายสวนปัสสาวะ จึงได้ขอยืมเตียงผู้ป่วยจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ตำบลบางคูวัด มาให้ใช้ เพราะต้องมีที่แขวนถุงปัสสาวะ ได้ใช้หลัก อุตถจริยา ช่วยเหลือกัน ในยามทุกข์ยาก จนกระทั่ง วันที่ ๗ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๘ นางสาว ทองดำ สิ้นสอน ก็เสียชีวิตอย่างสงบ ได้ประสาน มูลนิธิ มิราเคิล ออฟไลฟ์ โดย ดร.มานัส โนนุช กรรมการสำนักนโยบายและแผน ให้การช่วยเหลือ ค่าปลงศพ และเป็นเจ้าภาพ จวบจนวันฌาปนกิจ

ตารางภาพที่ ๔.๒ ภาพการเยี่ยมให้กำลังใจ สำหรับเตียงผู้ป่วยมาให้
นางสาวทองดำ สิ้นสอน

หรือกรณีการใช้ปิยาวาจาของชมรมอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) จังหวัดปทุมธานี ทำให้ทราบจากการปรึกษา กันระหว่างสมาชิกในเครือข่ายคือ นางธัญชนก สมภาค ประธานอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) จังหวัดนครปฐม แจ้งว่าที่ เทศบาลตำบลบางเลน จังหวัดนครปฐม มีรถเข็นเหลือ อยู่ ๑ คัน พร้อมจะมอบให้ผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้ด้อยโอกาส ชมรมอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์(อพม) จังหวัดปทุมธานี ทราบว่า ที่ตำบลบางหลวง อำเภอบางเมือง จังหวัดปทุมธานี ต้องการเปลนั่ง สำหรับผู้สูงอายุ ชื่อ นาง นางระเปียบ ประสบทรัพย์ อายุ ๘๖ ปี ที่ไม่สามารถเดินไปมาได้สะดวก อยู่บ้านเลขที่ ๓๘ หมู่ที่ ๑ ตำบลบางหลวง อำเภอบางเมือง จังหวัดปทุมธานี จึงแจ้งประสานกับ นางดวงรัตน์ รุ่งโรจน์ รอง ปลัดเทศบาลตำบลบางเลน ซึ่งเป็นอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ของเทศบาล ตำบลบางเลน อยู่แล้ว ทราบว่า ทางเทศบาลตำบลบางเลน มีความยินดี จะมอบรถเข็นที่มีผู้บริจาคให้

กับ ชมรมอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์(อพม) จังหวัดปทุมธานี ในวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๘ ผู้วิจัยในนาม ประธานอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) จังหวัดปทุมธานี และประธานชมรมอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์(อพม) จังหวัดปทุมธานี และนางปรานีต ซีนจรรยา แกนนำ อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม). ตำบลบางหลวง เข้าขอรับรถเข็น จาก นายจักริน สาสีผล รองนายกเทศบาลตำบลบางเลน และนางดวงรัตน์ รุ่งโรจน์ รองปลัดเทศบาลตำบลบางเลน ได้ทันที ซึ่งต่างก็มีความยินดี เป็นสะพานบุญ ระหว่างผู้บริจาค คือ บริษัท สิทธิพรสมุนไพร์ จำกัด โดยคุณ บุญเสริม และคุณศิริพร ใจดีเฉย และ นางระเบียบ ประสพทรัพย์ อายุ ๘๖ ปี ผู้รับบริจาคให้คำแนะนำ ที่มีประโยชน์ในการดำเนินเรื่อง จิตอาสาทำอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และเครือข่าย

ตารางภาพที่ ๔.๓ การใช้ปิยวาจาเพื่อการติดต่อสื่อสารขอรับบริจาคและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

๓. อรรถจริยา การทำประโยชน์ คือ ช่วยเหลือด้วยแรงกาย และชวนช่วยช่วยเหลือในกิจการต่างๆ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ทั้งช่วยแก้ไขปัญหา และช่วยปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นในด้านคุณธรรม จริยธรรม ให้เป็นแบบอย่างที่ดี อรรถจริยาคือการทำตนให้เป็นประโยชน์ ในข้อนี้ แยกได้ ๒ ประเด็น คือ ๑) การทำตัวของเราให้เป็นคนมีมีประโยชน์ ๒) การสร้างประโยชน์ให้กับคนอื่น

บทบาทการใช้หลักอรรถจริยา ของ อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม)จ.ปทุมธานี

อรรถจริยา ช่วยเหลือกัน ช่วยกิจการกันไป การแบ่งปันสิ่งของ ที่ว่าสำคัญแล้ว จิตใจก็สำคัญที่ อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) จังหวัดปทุมธานี ก็เฝ้าระวังดูแล โดยคำนึงว่าผู้ใดควรสงเคราะห์ด้วยการประพฤติสิ่งที่เป็นประโยชน์ อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม)ก็จะสงเคราะห์ด้วยการประพฤติสิ่งที่เป็นประโยชน์

ผู้วิจัย และชมรมอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) จังหวัดปทุมธานี ได้รับการประสานจาก นาง อุบล นาคงาม แกนนำอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) หมู่ที่ ๖ ตำบลบางคูวัด อำเภอมือง จังหวัดปทุมธานี ว่ามีคนต่างจังหวัดมาเช่าบ้านอยู่ในตำบลบางคูวัด ในครอบครัวนี้เป็นผู้มีรายได้น้อยและมีลูกพิการถึงสองคน จึงได้นำเครือข่ายลงพื้นที่พบว่า นางนงลักษณ์ โทศรีรัตน์ และ นาย วิจิตร โทศรีรัตน์ ชาวจังหวัด ร้อยเอ็ด ที่ย้ายครอบครัวมาเช่าบ้าน ประกอบอาชีพขับรถปิคอัพ ขายกับข้าวทั่วไป เช่าบ้าน อดีตกำนันตำบลบางคูวัด มีลูกสองคนคือ เด็กหญิงนิดาวันย์ โทศรีรัตน์ และเด็กชายกัมปนาถ โทศรีรัตน์ พิการทั้งสองคนช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ ผู้วิจัยได้เดินทางไปเยี่ยมเยียน สอบถามในเบื้องต้น ได้รับคำบอกเล่าและเห็นความจริงดังนั้น

ผู้วิจัยและชมรมอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) จังหวัดปทุมธานีกับผู้วิจัยกับ เจ้าหน้าที่มูลนิธิความร่วมมือไทย-ญี่ปุ่น ที่โรงเรียนนันทมนีบำรุง ที่เคยช่วยเหลือเกื้อกูลกันเสมอมา ถ้ามีผู้ที่ต้องการกายอุปกรณ์ ก็จะประสานหาเครื่องมือที่เหมาะสมกับผู้ใช้ด้วยดีเสมอมา ส่งผลให้ ได้ช่วย เหลือ ผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส และผู้พิการ อย่างมีประสิทธิภาพ จากนั้นจึงนำรถเข็นมามอบให้ครอบครัวของนาง นงลักษณ์ โทศรีรัตน์ และ นายวิจิตร โทศรีรัตน์ และได้ให้กำลังใจครอบครัวที่ดูแลลูกเป็นอย่างดีและปลอบใจเด็กทั้งสองคนให้มีกำลังใจที่ดี ไม่รู้สึว่าถูกทอดทิ้ง จากกรณีนี้แสดงให้เห็นปัญหาจากการทำงานในพื้นที่ เมื่ออาสาสมัครทราบข้อมูล และเห็นความต้องการในการช่วยเหลือ จึงรีบดำเนินการประสานงานให้ทันที ผู้เดือนร้อนได้รับการช่วยเหลือทันที โดยไม่ต้องรอความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ หากปราศจากการประสานงานที่ดีแล้ว ยากนักที่จะประสานขอความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นได้ผลสำเร็จอย่างรวดเร็ว

ตารางภาพที่ ๔.๔ ภาพกิจกรรมอัสถจริยา นางอุบล นาคงาม เป็นอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ที่เห็นคนอื่นเดือดร้อน เช่น สองพี่น้องพิการ เด็กหญิง นิดาวัน และ เด็กชายกัมปนาถ โทศรีรัตน์ พ่อแม่เป็นคนต่างจังหวัดด้วยการประสานหารถเข็นคนพิการไปให้ เป็นการนำคนเดือดร้อน ให้พบสันติสุข

จากการศึกษา พบว่า สังคหวัตถุ ธรรมที่เป็นที่ตั้งแห่งการสงเคราะห์กัน, ธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจกัน เช่น นาง อุบล นาคงาม แกนนำอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) หมู่ที่ ๕ ตำบลบางคูวัด อำเภอมือง จังหวัดปทุมธานี ได้ทำตนให้มีค่า ไม่ว่าจะคนในพื้นที่หรือไม่

คนอย่างไร เธอก็ มีน้ำใจ สนใจสังเกตคนรอบข้างแม้ไม่ใช่คน ในท้องถิ่นของตนเอง กับคนต่างถิ่น ก็สนใจ สอบถามความเป็นมา ทั้งที่ไม่ใช่ญาติพี่น้อง ยังมีใจใฝ่สงเคราะห์ผู้อื่น เห็นผู้อื่น ตกทุกข์ได้ยาก จึงเข้าหลักสงเคราะห์ ด้วยการทำคนให้เป็นคนประเสริฐ ให้มีค่า นำคนที่เดือนร้อนให้ได้รับความสุขสันติ ถือว่านางอุบล นางงาม เกื้อกูลประโยชน์กับทุกคนรอบข้าง ตรงกับความหมายของอรรถจริยา ซึ่งมี ๒ ความหมาย คือ ๑) การประพฤติตนไม่ให้เดือดร้อน ๒) การไม่เบียดเบียนผลประโยชน์ของบุคคลอื่น การบำเพ็ญประโยชน์ต่อสาธารณะ เป็นต้น อรรถจริยา เป็นการบำเพ็ญประโยชน์เพื่อตนเองและเพื่อผู้อื่น ไม่เล็งเห็นประโยชน์ตนจนก้าวล่วงประโยชน์ผู้อื่น เพื่อการตอบสนองกิเลสของตัวเอง ดังพระพุทธองค์ตรัสไว้ในคัมภีร์ธรรมบท ขุททกนิกายว่า “อุตตถถั ปตถเนน พหุนาปิ น หापเย อตตทตถถมภิญญาเย สกตถปิปสุโต สียา” แปลว่า บุคคลไม่ควรทำประโยชน์ตนให้เสียไป (แม้แต่น้อย) เพราะประโยชน์ผู้อื่นมีมาก (ต่อเมื่อ) รู้แจ้งประโยชน์ตนก่อนแล้ว จึงควนช่วยชวยในประโยชน์ผู้อื่น^๖

๔. สมานัตตตา วางตนเสมอต้นเสมอปลาย ให้ความเสมอภาค ปฏิบัติสม่ำเสมอกับต่อคน ผู้เป็นสมาชิกกลุ่ม และบุคคลทั่วไป ไม่เอาเปรียบบุคคลที่ด้อยกว่า และเสมอในสุขทุกข์ คือ ร่วมสุขร่วมทุกข์ร่วมรับรู้ ร่วมแก้ไขปัญหาเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกัน การวางตัวของเราให้สมกับฐานะและบทบาทของตัวเอง เช่น เป็นพี่เป็นน้อง เป็นพ่อแม่ลูก เป็นสามีภรรยา เราก็วางตัวให้เหมาะสม เป็นผู้มีความสม่ำเสมอ โดยประพฤติตัวให้มีความเสมอต้นเสมอปลาย วางตัวดีต่อ จึงถือว่าเป็นคุณลักษณะของกัลยาณมิตร ร่วมทุกข์ร่วมสุข คือ วางตนเสมอต่อคนทั้งหลาย แม้ว่าสถานการณ์บางอย่างจะเปลี่ยนไป แต่ยังคงมั่นคง ตลอดจนการวางตนให้สมแก่ฐานะ ของตน กาล สถานที่ กลุ่มคน บุคคล เหตุผล ที่เราใช้กันคือ สมควรแก่ฐานะนรูป เป็นการนำตนเข้าไปประสานโดยมีพื้นฐานอยู่ที่การยอมรับนับถือสถานะของกันและกัน แล้วปฏิบัติให้เหมาะสม เป็นต้น ผู้วิจัยและอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) จังหวัดปทุมธานี ออกเยี่ยมเยียน ผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส และผู้พิการ ที่ไม่ยอมทิ้งถิ่นไปอยู่ศูนย์อพยพที่ทางการจัดให้ นอกจากอาหารพร้อมทานแล้วก็ต้องเสริมด้วยยารักษาโรค รายเป็นโรคที่ขาดยาไม่ได้ หรือเป็นเด็กเล็ก การออกไปพบพูดคุยด้วยจึงได้ทำกันอย่างสม่ำเสมอ

บทบาทการใช้หลักสมานัตตตา ของ อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) จ.ปทุมธานี

การเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ โดยประพฤติตัวให้มีความเสมอต้นเสมอปลาย วางตัวดีต่อกัน น้ำท่วมขัง เป็นเวลานานนับเดือนด้วยมวลน้ำมหาศาล ผู้วิจัย และอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) จังหวัดปทุมธานี ออกเยี่ยมเยียน ผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส และผู้พิการ ที่ไม่ยอมทิ้งถิ่น ไปอยู่ศูนย์อพยพที่ทางการจัดให้ นอกจากอาหารพร้อมทานแล้วก็ต้องเสริมด้วยยารักษาโรค รายเป็นโรคที่ขาดยาไม่ได้ หรือเป็นเด็กเล็ก การออกไปพบพูดคุยด้วยจึงได้ทำกันอย่างสม่ำเสมอ

อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) ต้องทำตัวสม่ำเสมอ กับคนทุกคนเพราะตัวเองเป็นอาสาสมัครที่รับใช้สังคมในการทำงาน ต้องเจอกับคนหลายประเภท วางตัวให้

^๖ พ.ธ. (ไทย) ๒๕/๒๒/๓๗

เหมาะสมกับกาลเทศะ พอได้ดีแล้วไม่ลืมตัว ลืมญาติมิตรพี่น้อง ที่เคยช่วยเหลือกัน ซึ่ง ความหมายของสมานัตตตา อาจแบ่งเป็น ๒ ลักษณะ คือ ๑) การวางตัวตามสถานะ เช่น ในครอบครัว ในที่ทำงาน ในการศึกษา ต้องเป็นปัจจุบันที่เกี่ยวข้อง ให้เหมาะสมกับสังคมนั้น ๆ ๒) การประพฤติตนอยู่ในความเสมอภาค เช่น การไม่เอาर्डเอาเปรียบเพื่อนร่วมงาน ไม่นำน้อง ไม่พองพื ไม่ขายเพื่อน เป็นต้น ซึ่งมีกรณีตัวอย่างในการทำงานของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ดังนี้

เมื่อผู้ประสานงานแจ้งว่า นายชัชวาล สู้สูงเนิน เป็นคนพิการมาแต่กำเนิด อายุ ๓๓ ปี บ้านเลขที่ ๕๗ หมู่ที่ ๓ ตำบลบางคูวัด อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี พ่อแม่เสียชีวิตทั้งหมด ทำบัตรคนพิการไม่ได้ เพราะไม่มีใบเกิด ผู้วิจัย ได้เข้าเยี่ยมเยียนสม่ำเสมอ จึงทราบว่าก่อนแม่ ของนายชัชวาล สู้สูงเนิน จะเสียชีวิต บอกไว้ว่า ใบเกิดอยู่ที่เขตพญาไทแต่ไม่ได้ไปขอรับ เพราะคิดว่านายชัชวาล สู้สูงเนิน จะมีชีวิตอยู่ได้อีกไม่นานเพราะมีความพิการมาแต่กำเนิด จึงได้ประสานงานไปยังเจ้าหน้าที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องคือ ผู้อำนวยการเขตพญาไท และได้เดินทางไปตามหาข่าวกวาคืบหน้าเสมอๆ และออกเยี่ยมเยียนบ่อยๆ รวมทั้งช่วยสืบค้น จนพบเอกสาร สำคัญ ใบแจ้งเกิด แต่ต้องนำ นายชัชวาล สู้สูงเนิน ไปแสดงตนพิมพ์รายนามมือ ที่เขต พญาไท กรุงเทพฯ ๆ จนสามารถออกหนังสือรับรองให้ได้ โดยได้เสียสละทำประโยชน์ให้กับผู้เดือดร้อนจนประสบความสำเร็จ เป็นผลงานที่ภาคภูมิใจมากชิ้นหนึ่งเลยทีเดียว

ตารางภาพที่ ๔.๕ ภาพของการใช้ สมานัตตตา กรณี นายชัชวาล สู้สูงเนิน เป็นคนพิการมาแต่กำเนิด มีญาติ ที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เป็นผู้ดูแล อายุ ๓๓ ปี พ่อแม่เสียชีวิต ทั้งหมด ทำบัตรคนพิการไม่ได้ เพราะไม่มีใบเกิด ผู้วิจัยนำนายวาล สู้สูงเนิน ไปแสดงตนพิมพ์รายนามมือ ที่เขต พญาไท ทำให้ได้รับบัตรประจำตัวคนพิการ ได้รับเงินสงเคราะห์เดือนละ ๘๐๐ บาท

กล่าวโดยสรุป หลักสังคหวัตถุเป็นหลักธรรมที่เป็นที่ตั้งแห่งการสงเคราะห์กัน, ธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจกัน หมายถึง หลักการครองใจคน, หลักยึดเหนี่ยวใจกันไว้, วิธีทำให้คนรัก, หลักสังคสมสงเคราะห์ ซึ่งเป็นเครื่องประสานใจและเหนี่ยวรั้งใจคนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ และทำให้อยู่กันด้วยความรักความปรารถนาดีต่อกัน เหมือนลิมสลักรถที่ตรึงตัวรถไว้มิให้ชิ้นส่วนกระจายไป ทำให้รถแล่นไปได้ตามที่ต้องการ จะเห็นได้ว่าหลักการสงเคราะห์ของชมรมอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์(อพม) จังหวัดปทุมธานี มีภารกิจในด้าน พัฒนาส่งเสริมเด็ก สตรี คนชรา

ผู้ด้อยโอกาสได้รับการพัฒนาศักยภาพ มีความปรารถนาดีต่อเพื่อนมนุษย์ ที่ตกทุกข์ได้ยาก ซึ่งก็สอดคล้องกับหลักสังคหวัตถุ ๔

๔.๓ หลักธรรมที่ส่งเสริมสนับสนุนเกื้อหนุนต่อสังคหวัตถุ ๔

๔.๓.๑ หลักพรหมวิหาร ๔

พุทธธรรมอันเป็นธรรมที่อยู่ร่วมกันอย่างประเสริฐ อันบ่งบอกถึงภาวะที่สงบสุขอย่างแท้จริงที่มาจากภายใน คือ พรหมวิหาร ๔ คือ ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ, ธรรมประจำใจอันประเสริฐ, หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์, ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและกำกับความประพฤติ จึงจะชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจด และปฏิบัติตนต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดยชอบด้วยไม่หวังผลตอบแทน เป็นธรรมเครื่องอยู่ เจริญในจิต เพื่อความสงบสุขที่ผู้รับและผู้ให้ได้รับผลที่ประเสริฐต่อกันอย่างปล่อยวาง โดยไม่หวังผลใด ๆ ทั้งสิ้น ดังนั้น พรหมวิหารจึงเป็นสุขวิหารธรรมของอสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดปทุมธานี ประกอบด้วย

๑. เมตตา (ใช้ในสถานการณ์ที่คนอื่นอยู่เป็นปกติ) คือ ความรักใคร่ ปรารถนาดีอยากให้เราดี มีความสุข มีจิตใจอันแผ่ไปด้วยไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่สัตว์และมนุษย์โดยทั่วกัน

๒. กรุณา (ใช้ในสถานการณ์ที่คนอื่นตกทุกข์เดือดร้อน) คือ ความสงสาร คิดช่วยให้ พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์

๓. มุทิตา (ใช้ในสถานการณ์ที่คนอื่นมีสุขสำเร็จหรือทำอะไรก้าวไปด้วยดี) คือ ความยินดีในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตผ่องใสบันเทิง กอปรด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอ ต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุข เจริญงอกงามยิ่งขึ้นไป

๔. อุเบกขา (ในสถานการณ์รักษาธรรมตามความรับผิดชอบต่อกรรมที่เขาทำ) คือ ความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือมีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตราขึง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบ พร้อมทั้งจะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดู ในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำ เพราะเขารับผิดชอบตนได้ดีแล้ว เขาสมควรรับผิดชอบตนเอง หรือเขาควรได้รับผลอันสมกับความรับผิดชอบของตน

การทำงานของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ต้องอาศัยการช่วยเหลือที่อยู่ในกรอบของอำนาจ หน้าที่ บทบาทที่ได้รับมอบหมายจากกระทรวงพัฒนาความมั่นคงมนุษย์ ในฐานะอาสาสมัคร ดังนั้น จึงเป็นเพียงการให้ความช่วยเหลือ บรรเทา ในสถานการณ์ของความเร่งด่วน เฉพาะหน้า เพียงให้ประชาชนได้รับความสงบสุขภายนอกในการดำรงชีวิตเท่านั้น หากอาสาสมัครจะสามารถบูรณาการการใช้หลักธรรมอื่นซึ่งเกื้อหนุนในการทำงานร่วมไปด้วยกันอย่างเนื้อเดียวกัน ไม่ต้องเสียเวลาหากใส่ใจความรู้สึกสันติสุขภายในจากตัวเราเองในขณะทำงานและต่อผู้ที่ได้รับจากเราประโยชน์แห่งการทำงานนั้นก็จะประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น ทั้งประโยชน์ตน ประโยชน์ผู้อื่น และประโยชน์โลก ซึ่งเป็นประโยชน์ที่แท้ในทางพุทธศาสนา การกระทำที่บ่งบอกจากภายในโดยประกอบด้วยธรรมที่เปี่ยมด้วยพื้นฐานอย่างยั่งยืนของสันติโลกคือ

เมตตา กรุณา และ มุทิตา เกิดขึ้นได้ง่ายก็เพราะเรามีความเห็นที่ถูกต้องในเรื่องของโลกและชีวิต เช่น ตระหนักและเห็นแจ่มชัดอยู่เสมอว่า ทุกชีวิตล้วนเป็นเพื่อนร่วมทุกข์ เกิด-แก่-เจ็บ-ตาย

ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น หรือ การตระหนักในความจริงที่ว่า ชีวิตและสรรพสิ่งล้วนต้องพึ่งพิงอิงอาศัยกัน อยู่ เป็นต้น เมื่อมีเมตตา กรุณา เราจะลงมือกระทำการช่วยเหลือผู้อื่นได้ง่ายด้วยความจริงใจ เต็มใจ และไม่ปรารถนาสิ่งตอบแทน เพราะการตอบแทนเกิดขึ้นแล้วโดยอัตโนมัติ คือความสุขในใจของเรา ตั้งแต่เมื่อคิดจะทำ กำลังทำ และได้ทำไปแล้ว

อุเบกขา ไม่ควรแปลว่า “การวางเฉย” เพราะอาจจะกลายเป็น การละเลย ไม่ใส่ใจ ไม่มีน้ำใจ หรือ “ทองไม่รู้ร้อน” ควรยึดถือความหมายที่ว่า “ความวางใจเป็นกลาง” จะดีที่สุด เพราะมันคือการทำให้ใจให้นิ่ง ยอมรับความจริงตามที่มันเป็น ไม่กระสับกระส่าย หรือหวั่นไหวไปกับผลที่เกิดขึ้น ในเมื่อเราได้กระทำดีที่สุดแล้วโดยใช้ เมตตาและกรุณา

เมื่อแสดงความเมตตา กรุณาอยู่ก็ต้องใช้อุเบกขาคอยกำกับด้วย เพราะความใกล้ชิด หรือความรัก ความผูกพันที่มากเกินไป จะทำให้ใช้เมตตาและกรุณาจนเกินขอบเขตได้ง่าย มีผลเสียได้มาก เช่น ลูกศิษย์ ที่เป็นคนไม่มีวิชาความรู้ที่แท้จริง เมื่อครูอาจารย์ช่วยเหลือไป สอนไป ได้รับความรู้ไม่ได้ ทำงานก็ขาดประสิทธิภาพ เกิดผลลบต่อองค์กร ทำให้ตัวของเขาเสียหาย ผู้อื่นเสียหาย พลังแห่งความรักความห่วงใยจะทำให้เราเมตตา กรุณาจนต้องอึดหรือช่วยประคองให้เขาลุกขึ้นทันที แต่ถ้ามีอุเบกขากำกับ ก็จะทำให้เห็นว่า การหกล้ม ควรจะเป็นโอกาสให้เขาได้เรียนรู้ การลุกขึ้น ด้วยตัวเองให้ได้ แต่ใจก็ไม่ได้นิ่งดูตาย พร้อมเสมอที่จะช่วยเหลือเมื่อจำเป็น เมตตา และ กรุณา แม้การทำงานในพื้นที่ชุมชน เมื่อเห็นคนยากจนมาก แก่เจ็บป่วยเราก็สามารถใช้หลักธรรมพรหมวิหารเกื้อกูลสนับสนุนกันได้

๔.๔ คุณค่าและความสำคัญของสังคหัตถุต่อการเสริมสร้างชุมชนสันติสุข

๔.๔.๑ สังคหัตถุ ๔ ในฐานะเป็นเครื่องผูกใจคน

การที่จะผูกมัดใจคนได้นั้นก็ต้องอาศัยหลักสังคหธรรม คือ ธรรมะที่จะช่วยผูกมัดจิตใจคน^๗ จะเห็นได้จาก อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) จ.ปทุมธานี กับชาวบ้านได้ร่วมกันให้ หรือ บริจาค เป็นต้น เป็นการร่วมกันคิดร่วมกันทำในการทำกิจกรรมร่วมกันของคนในสังคม การยอมเสียสละเงินของตนเองเท่ากับเป็นการให้หรือการเสียสละ เพราะในสังคมมนุษย์เราจะคิดเอาแต่ได้ฝ่ายเดียวย่อมเป็นไปไม่ได้ หรือจะให้เราทั้งหมดเราก็อยู่ไม่ได้ ฉะนั้น จะต้องรู้จักลักษณะของการให้ หรือการไม่ให้ หรือควรให้อย่างไร ทำความเข้าใจในส่วนนั้นแล้วปฏิบัติตาม ทำให้เกิดการพูดคุยถึงสิ่งที่จะทำร่วมกันถือได้ว่าเป็นการใช้ปิยวาจาที่ดีต่อกัน และชาวบ้านไม่ว่าจะเป็น คณะกรรมการหรือกลุ่มต่างๆ หรือสมาชิกกลุ่มประพฤติปฏิบัติตนกับทุกคนเสมอต้นเสมอปลาย เพื่อให้เป็นประโยชน์แก่เพื่อนบ้านไปจนกระทั่งถึงสังคม ถือได้ว่ากิจกรรมที่อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) จ.ปทุมธานี กับชาวบ้านช่วยกันคิดช่วยกันทำ เป็นเครื่องสะท้อนหลักธรรมคือสังคหัตถุได้เป็นอย่างดี

^๗ พุทธทาสภิกขุ, บริหารธุรกิจแบบพุทธ, (กรุงเทพมหานคร: อตัมมโย, ๒๕๓๒), ม.ป.ป.

๔.๔.๒ สัจพัตถ ๔ ในฐานะเป็นหลักสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน^{๘๘} หมายถึง การให้เพื่อยึดเหนี่ยวน้ำใจ ร้อยรัดให้รวมกันเป็นหมู่และเห็นอกเห็นใจกัน รักใคร่นับถือสนิทสนมกันมั่นคง จะเห็นได้จากการเสียสละเงินของทุกคนที่สมัครใจเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) จ.ปทุมธานี ถือเป็นการช่วยเหลือกันใน แสดงให้เห็นว่าทุกคนมีความคิดที่จะช่วยเหลือกันเอง ก่อนที่จะไปขอรับความช่วยเหลือจากบุคคลภายนอก การให้ชุมชนได้บริหารงานด้วยการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปันสิ่งของของตนช่วยเหลือกันด้วย ตลอดถึงให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน ทั้งเสียสละแรงกายและเวลาเพื่อส่วนรวม และสิ่งที่มีงม่นด้วยการพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวานวาจาเป็นที่รัก วาจาพูดดีมีน้ำใจ หรือวาจาซาบซึ้งใจ ก่อให้เกิดความสามัคคี เกิดมิตรไมตรีและความรักใคร่นับถือ จึงเป็นแรงจูงใจในการแก้ไขปัญหาในการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน

๔.๔.๓ สัจพัตถ ๔ ในฐานะเป็นธรรมแห่งการแบ่งปันกัน การช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการอยู่ร่วมกัน อันเป็นไปเพื่อดูแลกัน ซึ่งหลักธรรมแห่งการแบ่งปัน^{๘๙} อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) จ.ปทุมธานี ได้ถือปฏิบัติร่วมกันอันเป็นไปเพื่อดูแลกัน อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) จ.ปทุมธานี มีความเห็นอกเห็นใจกัน เป็นการให้เผื่อแผ่แก่กัน ซึ่งเป็นข้อสำคัญ เพราะว่าทุกคนย่อมต้องการความช่วยเหลือจากกันและกัน และการแบ่งปันไม่ได้มีแต่ทรัพย์สินเท่านั้นยังรวมถึงด้านจิตใจ ยังช่วยให้กำลังใจ ให้ความรู้ ให้การแนะนำ ให้ข้อเสนอแนะต่างๆ ในสิ่งที่ทำร่วมกัน ผลที่ได้ตามมาจึงเป็นมูลเหตุให้ได้รับสวัสดิการ ที่ทุกคนจะได้รับร่วมกัน แต่ถ้าหาอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) จ.ปทุมธานี คิดเห็นแต่ประโยชน์ของตนเองมากกว่าส่วนรวม การจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) จ.ปทุมธานี ก็จะไม่สามารถสำเร็จได้ และสัจพัตถซึ่งเป็นธรรมแห่งการแบ่งปันกันก็จะใช้ไม่ได้

๔.๔.๔ สัจพัตถ ๔ ในฐานะเป็นหลักแห่งการให้เพื่ออนุเคราะห์ หมายถึง การให้ความเกื้อหนุนโอบอ้อมอารีด้วยเมตตา และการให้อุดหนุนเอื้อเฟื้อช่วยเหลือกันด้วยความกรุณา^{๙๐} อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) จ.ปทุมธานี เป็นผู้มีความคิดช่วยเหลือคนอื่นให้ตั้งตัวได้ เป็นกำลังสำคัญของคนในสังคม เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งและให้เป็นกำลังที่สำคัญของประเทศชาติ ดังนั้น การให้เกื้อหนุน โอบอ้อมอารีกันด้วยเมตตา และการให้อุดหนุน เอื้อเฟื้อช่วยเหลือกันด้วยกรุณา จึงถือว่าให้เพื่ออนุเคราะห์

๔.๕ ประโยชน์ของสัจพัตถ ๔ ต่อการเสริมสร้างชุมชนสันติสุข

ในการทำงานของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) จ.ปทุมธานี เป็นการร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและองค์กรเอกชนทำงานร่วมกัน ซึ่งชุมชนได้ร่วมกันจัดตั้งขึ้นมา ก็

^{๘๘} สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน์ วาสโน), **สัจพัตถ ๔**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาภูมิภววิทยาลัย์, ๒๕๒๘), หน้า ๑๑.

^{๘๙} บุญศิริ ขวลิตรจารย์, **ธรรมโอสธ**, (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๒๙), หน้า ๒๓-๓๑.

^{๙๐} สุจิตรา รมริน, **ศาสนาเปรียบเทียบ**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทสหธรรมิกจำกัด, ๒๕๓๘), หน้า ๑๕.

เพื่อให้คนในชุมชนได้รับประโยชน์ที่มองเห็นได้เป็นรูปธรรม ผู้วิจัยได้พบประโยชน์ของหลักสังคหวัตถุ ๔ ต่อการเสริมสร้างชุมชนสันติสุข ดังต่อไปนี้ ดังนี้

๑. ช่วยให้ชุมชนได้รับการช่วยเหลือดูแลกัน จึงทำให้สามารถดำรงตนอยู่ได้ในสังคมด้วยความสุข และมีทุนในการประกอบอาชีพ ทำให้มีการบรรเทาความเดือนร้อนเฉพาะหน้า

๒. ชุมชนมีกิจกรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจ สมานไมตรีระหว่างกัน และส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ให้มีความเคารพนับถือกันตามควรแก่ฐานะ

๓. ส่งเสริมศีลธรรมและป้องกันความประพฤติเสื่อมเสียในสังคม จะเห็นได้จากการชี้เป้าเฝ้าระวังของสมาชิกในแต่ละชุมชน สามารถดูแลอย่างใกล้ชิดในปัญหาเฉพาะหน้าของชุมชน ซึ่งสิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความเอาใจใส่ ดูแล ต่อกัน

กล่าวโดยสรุปจากการดำเนินการอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) จ.ปทุมธานี ขึ้นมา เกิดจากการเสียสละเวลา ทรัพย์สินของแต่ละคน และการเสียสละเหล่านี้เกิดจากการนำหลักสังคหวัตถุ ๔ ซึ่งถือว่าเป็นหลักธรรมของการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุขเป็นเครื่องผูกใจคน ให้รู้จักการสงเคราะห์ช่วยเหลือกัน และรู้จักแบ่งปันทรัพย์สินที่ตนเองมีอยู่ จึงถือเป็นการให้ทานที่ให้เป็นบุญ และทานที่ให้เป็นคุณประโยชน์ แต่การให้ก็ต้องอาศัยการพูดคุยกันเกิดขึ้น ถ้ามีการพูดจากันที่ไพเราะ ฟังแล้วเกิดความชื่นใจ ชวนให้เกิดความศรัทธา จึงทำให้เกิดการให้ขึ้นมาเพื่อเป็นประโยชน์กับตนเองและคนในชุมชน ดังนั้น สังคหวัตถุ ๔ จึงถือเป็นหลักธรรมที่สำคัญ ที่ได้ถือปฏิบัติร่วมกันมาตลอดตั้งแต่เริ่มมีการจัดตั้งอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) จ.ปทุมธานี มาจนถึงปัจจุบัน

๔.๖ ปัญหาและอุปสรรคในการเสริมสร้างชุมชนสันติสุข

จากการศึกษาวิจัย ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขของอาสาสมัครการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จ.ปทุมธานี ตามหลักสังคหวัตถุ ผู้วิจัยพบว่า

๑) สภาพแวดล้อมทางกายภาพในที่ทำงาน มีความยากลำบาก ต้องอดทนต่อความร้อน ความเหนื่อย และการต่อว่าเรียกร้องต่าง ๆ

๒) ยังขาดอุปกรณ์และงบประมาณในการพัฒนาศักยภาพของอาสาสมัคร

๓) การสื่อสารระหว่างหน่วยงานรัฐ ในด้านการรักษาพยาบาลไม่ได้รับความสะดวก

๔) การติดต่อประสานงานระหว่างฝ่าย/กลุ่มอื่น ๆ ยังมีการใช้คำพูดไม่เหมาะสม

๕) การเสนอแนะปัญหาได้รับการแก้ไขน้อย

ทั้งนี้ผู้วิจัยเห็นว่า ควรจะมีการปรับปรุงแก้ไขในเรื่องต่อไปนี้

๑) ควรจัดกิจกรรมเพื่อการสร้างความสามัคคีในหมู่อาสาสมัครการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จ.ปทุมธานี ให้มากขึ้น และในช่วงเวลาที่เหมาะสม

๒) ควรปรับปรุงระบบการใช้สวัสดิการของอาสาสมัครการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จ.ปทุมธานี ให้มีความสะดวก และเพียงพอ

๓) ควรปรับปรุงระบบการติดต่อประสานงานให้ดีขึ้น เช่น ควรจัดให้มีการแนะนำภารกิจหน้าที่ของแต่ละฝ่าย/กลุ่ม ให้อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) ทุกคนได้รับทราบ

๔) ควรนำข้อเสนอแนะจากอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) มาพิจารณาแก้ไขตามความเหมาะสม โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับการปรับปรุงแนวทางการทำงาน

๖) ควรส่งเสริมให้อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) ได้มีโอกาสพัฒนาความรู้ ความสามารถ เพิ่มเติม เช่น จัดฝึกอบรมด้านเทคนิค เครื่องมือ การสื่อสาร เป็นต้น จัดให้มีการศึกษาดูงานนอกหน่วยงาน ให้ทุนการศึกษาอาสาสมัครการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ที่ต้องการเรียนต่อในระดับสูงขึ้น

๔.๗ สรุปแนวความคิดการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขของอาสาสมัครการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) จ.ปทุมธานี ตามหลักสังคหวัตถุ ๔

การเสริมสร้างชุมชนสันติสุขของอาสาสมัครการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จ.ปทุมธานี ตามหลักสังคหวัตถุนั้น มีภารกิจในด้านการพัฒนาส่งเสริมเด็ก สตรี คนชรา ผู้ด้อยโอกาส ได้รับการพัฒนาศักยภาพ มีความปรารถนาดีต่อเพื่อนมนุษย์ ที่ตกทุกข์ได้ยาก ซึ่งก็สอดคล้องกับหลักสังคหวัตถุทั้ง ๔ ด้าน มีการกำหนดโครงการหรือกิจกรรมเพื่อการเสริมสร้างชุมชนสันติสุข ผ่านกิจกรรมหรือโครงการที่ อพม.จ.ปทุมธานี ได้ดำเนินการ โดยรวม คือ ด้านทาน เช่น การให้การช่วยเหลือด้านสิ่งของ หรือสิทธิต่าง ๆ ที่ทุกคนควรจะได้รับ ด้านปิยวาจา เช่น ให้คำแนะนำที่ดี การให้การยอมรับและความไว้วางใจ การแสดงความเป็นมิตร การสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี การให้โอกาสแก่กันและกัน ด้านอถตถจริยา เช่น การบำเพ็ญตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ด้านสมานัตตตา เช่น จัดกิจกรรมเพื่อการพัฒนา การมีส่วนร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ จากการศึกษาวิจัย พบว่าอาสาสมัครการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จ.ปทุมธานีได้จัดกิจกรรมหรือโครงการที่สอดคล้องหลักหลักธรรมหรือที่ใกล้เคียงที่สุด คือ หลักสังคหวัตถุ ๔ เพราะว่าเป็นหลักธรรมที่ช่วยเหลือเกื้อกูลกันในสังคม เพราะสังคมต้องการการเยียวยาจากบาดแผลแห่งความขัดแย้งกันในสังคม แม้ความขัดแย้งที่เกิดในครอบครัว ในชุมชน ล้วนต้องอาศัยหลักธรรมสังคหวัตถุ ๔ ประการ ซึ่งก็เป็นลักษณะหรือแนวทางของการสร้างชุมชนสันติได้อย่างแท้จริง สังคหวัตถุ ๔ นี้ อาสาสมัครการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์(อพม) จ.ปทุมธานี ได้พิสูจน์ให้เห็นว่า สามารถนำมาอธิบายและพัฒนาเป็นวิธีการในการเสริมสร้างชุมชนสันติสุข โดยไม่ได้มีความล้าสมัยเลยแม้แต่น้อย

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

ปัจจัยของงานวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์การเสริมสร้างชุมชนสันติสุขของอาสาสมัครการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จ.ปทุมธานี ตามหลักสังคหวัตถุ” ผู้วิจัยขอเสนอแนะโดยแยกออกเป็น ๒ ส่วน คือ ๑) สรุปผลการวิจัย ๒) ข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิเคราะห์การเสริมสร้างชุมชนสันติสุขของอาสาสมัครการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จ.ปทุมธานี ตามหลักสังคหวัตถุ มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการคือ ๑) เพื่อศึกษาแนวทางการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และในพระพุทธศาสนา ๒) เพื่อศึกษาแนวทางการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดปทุมธานี ๓) เพื่อวิเคราะห์แนวทางการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขของอาสาสมัครการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จ.ปทุมธานี ตามหลักสังคหวัตถุ สรุปผลการวิจัยเรียงตามลำดับวัตถุประสงค์ดังกล่าวได้ดังนี้

๕.๑.๑ จากการศึกษา แนวคิดการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และในพระพุทธศาสนา

ผู้วิจัยพบว่า ชุมชนสันติสุขนั้น หมายถึง ชุมชนหรือสังคมที่มีความสงบสุขทั้งภายใน และภายนอก เป็นสันติสุขหรือสันติภาพอย่างเป็นเอกภาพและความสอดคล้อง ประสานกลมเกลียว มีเสรีภาพ และมีความยุติธรรมกลุ่มบุคคลในสังคม เป็นภาวะ ที่สงบ ราบรื่น ผู้คนดำรงชีวิตเป็นสุข และมีสมานฉันท์ต่อกัน ซึ่งมีลักษณะที่โดดเด่นอยู่ ๒ ลักษณะ ดังนี้

๑. **ลักษณะแห่งสันติสุขภายใน (Inner Peace)** หรือเรียกว่า สันติสุขส่วนตน หมายถึง ความรู้สึก สภาวะที่สุข สงบเย็น ภายในจิตใจ อันเนื่องมาจากการหลุดพ้นจากกิเลส หรือ หลุดพ้นจากพันธนาการ การถูกครอบงำด้วย ความโลภ ความโกรธ และความหลง ที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ

๒. **ลักษณะสันติสุขภายนอก (External Peace)** หรือเรียกว่า สันติสุขส่วนสังคม หมายถึง สภาวะที่บุคคล สังคม หรือโลก ไม่มีความเบียดเบียนซึ่งกันและกัน มีความรัก สามัคคี มีเสรีภาพ เคารพในสิทธิมนุษยชน โดยมีความสงบสุขที่เกิดจากความสัมพันธ์ที่ดี (การคืนดี)

กล่าวโดยรวม คือ ชุมชนหรือสังคมมีสันติภาพในตนเอง หรือมีอิสรภาพจากการถูกบีบคั้น ๔ ด้าน คือ ความบีบคั้นทางกายหรือทางวัตถุ ความบีบคั้นทางสังคม ความบีบคั้นทางจิต ความบีบคั้นทางปัญญา ดังนั้น การเสริมสร้างชุมชนจึงเป็นการเสริมสร้าง เป็นวิธีการสังคมสงเคราะห์อย่างหนึ่ง ที่มุ่งเน้นถึงการเปลี่ยนแปลง ปรับปรุง และการพัฒนา กลุ่มชน และชุมชน โดยการนำทรัพยากรที่มีอยู่

ในชุมชนมาใช้ และก่อให้เกิดความสมดุลระหว่างความต้องการด้านสวัสดิการของสังคม ทั้งนี้ เพื่อช่วยแก้ปัญหาที่มีอยู่ ตลอดทั้งการพัฒนาให้คนในชุมชนดำรงชีวิตอยู่ด้วยความราบรื่น ปลอดภัย และอยู่ดีกินดี

แนวคิดการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ผู้วิจัยพบว่า นโยบายกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคง ในการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขนั้น กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้ออกระเบียบกระทรวงว่าด้วย อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เพื่อส่งเสริมให้มีอาสาสมัครที่มีอยู่หลากหลายในชุมชน และหมู่บ้าน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องส่งเสริมอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) ได้เข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้เรียนรู้ถึงบทบาทหน้าที่ที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานเพื่อการพัฒนาสังคมในท้องถิ่นของตนเองและเป็นอาสาสมัครเพื่อการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) ในหมู่บ้านและชุมชนของตน โดยมีนโยบายมุ่งพัฒนาหลายด้าน กล่าวคือ

๑. การจัดบริการทางสังคมให้ทุกคนตามสิทธิพึงมีพึงได้ กล่าวคือ

๑. การมุ่งสร้างโอกาสอย่างเป็นธรรมให้กลุ่มผู้ด้อยโอกาส สามารถเข้าถึงบริการทางสังคมที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง

๒. การมุ่งเสริมสร้างความมั่นคงให้คนยากจน

๓. การมุ่งสนับสนุนการสร้างสังคมสวัสดิการ

๒. การเสริมสร้างพลังให้ทุกภาคส่วนสามารถเพิ่มทางเลือกการใช้ชีวิตในสังคม

กล่าวคือ สร้างการมีส่วนร่วมในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ได้อย่างมีคุณค่าและศักดิ์ศรี ดังนี้

๑. เสริมสร้างทางสังคม ให้ทุกคนสามารถแสดงออกทางความคิดอย่างอิสระ

๒. เสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน ให้สามารถจัดการปัญหาต่างๆ ได้

๓. สนับสนุนการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์ในการสร้างค่านิยมใหม่ๆ ในสังคมไทย

๔. ส่งเสริมให้ภาคเอกชนเป็นพลังร่วมในการพัฒนาสังคมไทย

๕. เสริมสร้างระบบบริหารราชการให้เข้มแข็งมีประสิทธิภาพ

๖. ปฏิรูปการเมืองไทยทั้งระบบ ให้เป็นประชาธิปไตยของมวลชน

๓. เสริมสร้างความสัมพันธ์ของคนในสังคมให้แน่นแฟ้น

๑. การามุ่งสร้างค่านิยมใหม่ที่ยอมรับร่วมกัน

๒. การมุ่งส่งเสริมวัฒนธรรมการเมืองที่มีธรรมาภิบาล

๓. สร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจให้เกิดขึ้นกับคนในสังคม

ทั้งนี้ ทางกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จึงได้ออกระเบียบเพื่อกำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะมาเป็นอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยกำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะได้รับการแต่งตั้งเป็นอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) ต้องผ่านการอบรมหลักสูตร “อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม)” โดยคาดหวังการเสริมสร้างชุมชนสันติสุข ๔ ด้าน คือ

๑) ประโยชน์ด้านความเท่าเทียมเป็นธรรมในสังคม

๒) ประโยชน์ด้านการเสริมสร้างโอกาส

๓) ประโยชน์ด้านการเตรียมตัวเพื่อปรับตัวและรับมือกับแรงกดดันจากปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม

๔) ประโยชน์ด้านการจัดการเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางประชากร

จากสภาพที่เป็นจริงของสังคม ประเทศกำลังก้าวสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุที่มีสัดส่วนทางประชากรเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำอย่างไรให้ภายใต้โครงสร้างประชากรที่กำลังเปลี่ยนแปลงนั้น ประเทศยังสามารถรักษาระดับการผลิต การพัฒนามนุษย์ การสร้างและใช้ประโยชน์จากศักยภาพมนุษย์ที่มีอยู่ ไม่ว่าจะอยู่ในวัยใดให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุด ดังนั้น เป้าหมายของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จึงเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาหรือเสริมสร้างชุมชนสันติสุขโดยแท้

แนวคิดการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขในทางพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยพบว่า เนื่องด้วยคนในชุมชนมีการขยายตัวเพิ่มมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนย่อมมีมากขึ้นปัญหาในสภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของชุมชนย่อมมีมากขึ้นเป็นตามลำดับ ดังนั้นการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขด้วยการจัดระเบียบชุมชนย่อมส่งผลต่อคนในชุมชน วิถีชีวิตของคนในชุมชน มีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนแตกต่างกัน เริ่มจากสังคมในครอบครัวและชุมชน วิธีที่จะทำให้คนในชุมชนมีความสันติสุข เพื่อจัดระเบียบชุมชนให้สันติสุขร่วมกันได้คือ การที่คนในชุมชนมีวินัย จัดระเบียบ พัฒนา ชุมชนด้วยหลักคุณธรรม จริยธรรม อิงอาศัยเมตตา เกื้อกูลต่อกัน หลักสังคหวัตถุ ๔ เป็นหลักธรรมที่เหมาะสมต่อการเสริมสร้างสังคมสันติสุข เนื่องจากหลักธรรมมะนี้เป็นหลักแนวคิดที่เป็นกำลังแห่งการสงเคราะห์ หรือมนุษยสัมพันธ์ ซึ่งมีนัยยะแห่งหลักการของการครองใจคน หลักยึดเหนี่ยวใจกันไว้ วิธีทำให้คนรักหลักสังคหวัตถุจัดได้ว่าเป็นหลักสังคมสงเคราะห์ ซึ่งเป็นเครื่องประสานใจและเหนี่ยวรั้งใจคนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ และทำให้อยู่กันด้วยความรักความปรารถนาดีต่อกัน เหมือนลิ่มสลักรถที่เรียงตัวรถไว้มิให้ชิ้นส่วนกระจายไป ทำให้รถแล่นไปได้ตามที่ต้องการ ชุมชนจะกลายเป็นชุมชนสันติสุขขึ้นได้ในเวลารวดเร็วเพราะอาศัยหลักสังคหวัตถุ ๔

สังคหวัตถุ คือ หลักการสงเคราะห์ หรือหลักสังคมสงเคราะห์ เมื่อมนุษย์อยู่รวมกันเป็นหมู่เป็นสังคม คนในสังคมจะต้องรู้จักสงเคราะห์ อนุเคราะห์กันตามฐานะ คนในสังคมจึงจะมีความรักใคร่ปรองดองกัน ซึ่งทำให้สังคมราบรื่น มีความสงบ ธรรมที่เป็นหลักการสงเคราะห์นี้ มีอยู่ ๔ อย่างคือ

๑) **ทาน** คือ การให้ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เกลี้ยเจือจานแจกจ่าย ช่วยเหลือด้วยสิ่งของทรัพย์สินเงินทอง เสียสละ แบ่งปัน ตลอดถึงให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน วิชาความรู้ ช่วยด้วยทุน สิ่งของหรือความรู้

๒) **ปิยวาจา** คือ วาจาเป็นที่รัก วาจาพูดตม่น้ำใจ หรือวาจาซาบซึ้งใจ พูดอย่างรักกัน ใช้คำสุภาพ ให้เกียรติกัน พูดด้วยความหวังดี สรุปลือคือ พูดด้วยความเมตตา ทักทายปราศรัย แสดงน้ำใจไมตรี พาที่สุภาพ พูดด้วยกรุณา เห็นใจ ปลอดภัย แนะนำให้คำปรึกษา บอกทางแก้ปัญหา พูดด้วยมุทิตาพูดให้กำลังใจ แสดงความส่งเสริมสนับสนุน

๓) **อัตถจริยา** คือ ทำประโยชน์ คือ ช่วยเหลือด้วยแรงกาย และ ขวนขวายช่วยเหลือกิจการต่าง ๆ บำเพ็ญประโยชน์ รวมทั้งช่วยแก้ไขปัญหาและช่วยปรับปรุงส่งเสริมในด้านจริยธรรม

ช่วยเหลือผู้อื่น ขวนขวายช่วยเหลือกิจการ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ตลอดจนแก้ไข ปรับปรุง ส่งเสริมในทางจริยธรรม

๔) สมานัตตตา คือ การวางตนสม่าเสมอ เอาตัวเสมอสมาน ร่วมหมู่ ร่วมมือ ร่วมจุดหมาย ร่วมแก้ไขปัญหา ร่วมสุขร่วมทุกข์ ปฏิบัติต่อกันโดยเสมอภาค เสมอต้นเสมอปลาย ด้วยเมตตา กรุณา มุทิตา และ อุเบกขา ให้เหมาะสมกับสถานการณ์

กล่าวโดยสรุป แนวคิดการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขนั้น ในมิติของนักวิชาการ หมายถึง การพัฒนาชุมชนหรือสังคมให้มีความสงบสุขทั้งภายใน และภายนอก มีความเป็นเอกภาพและความสอดคล้อง ประสานกลมเกลียว มีเสรีภาพ และมีความยุติธรรมกลุ่มบุคคลในสังคม เป็นภาวะ ที่สงบราบรื่น ผู้คนดำรงชีวิตเป็นสุข และมีสมานฉันท์ต่อกัน คือ เป็นการพัฒนาหรือสร้างลักษณะของชุมชนที่มีสภาวะที่เป็นอิสระจากการถูกบีบคั้นทางกายหรือทางวัตถุ ปราศจากการถูกความบีบคั้นทางสังคมทางจิต และทางปัญญา เป้าหมายของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขต่อการพัฒนาหรือเสริมสร้างชุมชนสันติสุข มีนัยยะที่สอดคล้องกับแนวคิดการเสริมสร้างสังคมสันติสุขในทางพระพุทธศาสนาตามหลักสังคหวัตถุ ๔ หลักสังคหวัตถุ ๔ เป็นหลักการหรือแนวคิดเพื่อการเสริมสร้างชุมชนสันติสุข เพราะมีลักษณะแห่งการให้ การเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ การเสียสละ การช่วยสงเคราะห์ตลอดจนให้ความรู้ความเข้าใจ และศิลปวิทยาเพื่อประโยชน์แก่บุคคลอื่น การประพฤตินในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นให้ความช่วยเหลือด้วยแรงกายและขวนขวายกิจการต่างๆ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ มีการร่วมทุกข์ร่วมสุขร่วมรับรู้ ร่วมแก้ไขปัญหา เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกัน

๕.๑.๒ แนวคิดการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์(อพม) จังหวัดปทุมธานี

ผู้วิจัยพบว่า อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์(อพม) จ.ปทุมธานี เกิดขึ้นเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมหรือประสานอาสาสมัครที่มีอยู่อย่างหลากหลายในชุมชนและหมู่บ้าน ได้เข้ามามีส่วนร่วมช่วยกัน เพื่อการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยมีหลักการเพื่อภารกิจด้านการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของชุมชนในจังหวัดปทุมธานี ทั้งนี้ได้พิจารณาจากกลุ่มอาสาสมัครที่มีอยู่ในชุมชนเป็นลำดับแรก และจะต้องมีความสนใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เพื่อท้องถิ่นของตนเอง โดยมีภาระหน้าที่จัดกิจกรรมช่วยเหลือป้องกัน แก้ไข ฟื้นฟู พัฒนา ในเด็ก เยาวชน สตรี ผู้ด้อยโอกาส ผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้ประสบปัญหาทางสังคมอื่นๆ จัดกิจกรรมการเฝ้าระวังและรายงานสถานการณ์ทางสังคมตลอดจนข้อมูลผู้ประสบปัญหาความเดือดร้อน และดำเนินการป้องกันแก้ไขโดยประสานกับองค์กรชุมชนหรือหน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน ที่เกี่ยวข้อง เพื่อดำเนินการต่อไป และประสานการช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาความเดือดร้อน ประสานการดำเนินงานด้านการพัฒนาสังคมในชุมชนและปฏิบัติงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึง องค์กรพัฒนาชุมชนอื่นๆในท้องถิ่น บำเพ็ญประโยชน์อื่นๆ เพื่อสังคมตามที่ได้รับมอบหมาย ทั้งนี้ภายใต้ยุทธศาสตร์สำคัญ ๓ ยุทธศาสตร์ คือ ยุทธศาสตร์สังคมไม่ทอดทิ้งกัน ยุทธศาสตร์สังคมเข้มแข็ง และยุทธศาสตร์สังคมคุณธรรม ดังนั้น การปฏิบัติงานของ อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม)จ.ปทุมธานี จึงจำเป็นต้องยึด

ยุทธศาสตร์การสร้างสังคมไทยที่ไม่ทอดทิ้งกัน โดยมีกำหนดกรอบเป้าหมายของภาระหน้าที่ประกอบด้วย การสำรวจผู้ถูกทอดทิ้งในทุกตำบล และให้การช่วยเหลือเบื้องต้นภายใน ๓ เดือน ซึ่งผู้ถูกทอดทิ้ง หมายรวมถึงคนแก่ คนพิการ เด็กกำพร้า คนจน และคนเจ็บป่วยที่พึ่งตนเองไม่ได้ และทรัพยากรที่จะนำมาใช้ในการดูแลช่วยเหลือเบื้องต้นนั้นคาดว่าจะมีเพียงพอในทุกๆ พื้นที่ การบรรเทาสาธารณภัย การส่งเสริมอาสาสมัครเพื่อสังคมให้เกิดขึ้นเต็มประเทศ เป็นต้น ภารกิจหน้าที่ของ อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) จ.ปทุมธานีกล่าวโดยสรุป ได้แก่

- ๑) ชี้เป้า-เฝ้าระวัง
- ๒) เชื่อมกลุ่มเดิม-สร้างเสริมกลุ่มใหม่
- ๓) ร่วมใจทำแผนชุมชน

โครงการอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) จ.ปทุมธานี
ผู้วิจัยพบว่า ชมรมอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์(อพม) จังหวัดปทุมธานี ได้รับการจัดตั้งเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ การทำงานของคณะทำงานในฐานะองค์กรสาธารณประโยชน์ได้ดำเนินการทำงานเพื่อให้บริการสมาชิกในชุมชนหลายโครงการซึ่งถือเป็นการอำนวยความสะดวกโดยผ่านกองทุนต่าง ๆ เช่น กองทุนคุ้มครองเด็กเพื่อเด็กและครอบครัว กองทุนผู้สูงอายุ กองทุนเพื่อการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ กองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ

กล่าวโดยรวมก็คือ การสำรวจผู้ถูกทอดทิ้งในทุกตำบล และให้การช่วยเหลือเบื้องต้นภายใน ๓ เดือน ซึ่งผู้ถูกทอดทิ้ง หมายรวมถึงคนแก่ คนพิการ เด็กกำพร้า คนจน และคนเจ็บป่วยที่พึ่งตนเองไม่ได้ และทรัพยากรที่จะนำมาใช้ในการดูแลช่วยเหลือเบื้องต้นนั้นคาดว่าจะมีเพียงพอในทุกๆ พื้นที่ ซึ่งได้แก่ กองทุนชาวบ้าน กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงพยาบาลชุมชน และกลไกของกระทรวงพัฒนาสังคมฯ การบรรเทาสาธารณภัย ซึ่งได้ดำเนินการจัดให้มีการประสานความร่วมมือระหว่างชุมชนอาสาสมัคร และหน่วยงานของรัฐในการเตรียมพร้อม และสามารถลงมือปฏิบัติได้อย่างถูกต้องและรวดเร็วในการบรรเทาสาธารณภัยต่างๆ ที่เกิดขึ้น

บทบาทหรือภาระหน้าที่ของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จ.ปทุมธานี ได้สะท้อนรูปแบบหนึ่งของการเสริมสร้างชุมชนสันติสุข แม้จะเป็นชมรมเล็ก ๆ ประจำจังหวัดที่ทำงานกันด้วยจิตอาสาซึ่งไม่ได้เป็นเจ้าหน้าที่ราชการ แต่ก็สามารถช่วยเหลือเพื่อมนุษย์ให้พ้นจากสภาพความทุกข์ได้ ทำให้สังคมมีต้นแบบของกลุ่มคนที่ทำงานด้วยการเสียสละ คือ เสียสละแบ่งปันสิ่งของและแรงกายแรงใจ เพื่อเติมเต็มหรือเสริมสร้างสังคมสันติสุขให้เกิดขึ้นจริง

๕.๑.๓ การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขของอาสาสมัครการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์(อพม) จ.ปทุมธานี ตามหลักสังคหวัตถุ ๔

ผู้วิจัยพบว่า แนวคิดการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขของอาสาสมัครการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์(อพม) จังหวัดปทุมธานี มีนโยบายในการสร้างเครือข่าย เพื่อเป็นกลไกสำคัญ สำรวจเฝ้าระวังและรายงานสถานการณ์ทางสังคม ประสานการช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาความเดือดร้อนให้คำปรึกษาและแก้ไขปัญหาเบื้องต้น เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารด้านการพัฒนาสังคม ส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างเครือข่าย อาสาสมัครและการจัดสวัสดิการชุมชนและการจัดทำ

แผนงานโครงการด้านสังคมใน ชุมชน อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) จ.ปทุมธานี เป็นบุคคลที่อาสาเข้ามาช่วยเหลือสังคมด้วยความสมัครใจ เสียสละเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นในการป้องกันแก้ไขปัญหาและพัฒนาสังคม โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน เป็นผู้ที่นึกถึงส่วนรวม ไม่ได้เป็นอาชีพ แต่เป็นจิตสำนึกที่ควรมีอยู่ควบคู่กับความเป็นมนุษย์ และเนื้อหาของความเป็นอาสาสมัครอยู่ที่จิตใจ คือ การมีจิตอาสา การเป็นอาสาสมัครเป็นรูปธรรมของความเป็นมนุษย์ ที่มีความเมตตา กรุณา เพื่อเชื่อมต่อกับความเป็นมนุษย์ด้วยกัน และทำให้เกิดสิ่งดีงามในสังคม ดังนั้น งานอาสาสมัครจึงถือว่าเป็นงานที่มีคุณค่าต่อสังคม และบุคคลที่เข้ามาเป็นอาสาสมัครถือเป็นบุคคลที่ควรแก่การยกย่องสรรเสริญ บทบาทหน้าที่ของ อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) จ.ปทุมธานี ได้สะท้อนคุณลักษณะของการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขในหลายมิติ กล่าวคือ

๑. สะท้อนด้านคุณธรรม การให้ การโน้มน้าวจิตใจ การทำตนให้เป็นประโยชน์ ทำตนสม่ำเสมอ ทำด้วยอุดมการณ์ไม่เอินเอียงไปตามกระแส

๒. สะท้อนการสร้างประโยชน์สุข มีความเห็นใจและร่วมช่วยเหลือสังคม โดยแสดงให้เห็นถึงคุณูปการของอาสาสมัครที่ได้สร้างประโยชน์สุขต่อสังคม

๓. สะท้อนจิตอาสา จิตสำนึก จิตสาธารณะ ความมีน้ำใจ ที่จะเสียสละร่างกาย แรงใจ และสติปัญญาเพื่อบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม

๔. สะท้อนการเป็นนักปฏิบัติธรรม การทำงานทุ่มเทของ อดทนกับความทุกข์ยาก

๕. สะท้อนการเดินตามพระราชดำริ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์ของมวลชน อาสาสมัครเป็นได้ปฏิบัติตามพระราชกรณียกิจ

แนวคิดการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขของอาสาสมัครการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จ.ปทุมธานี ตามหลักสังคหวัตถุ

การศึกษาวิจัยพบว่า หลักสังคหวัตถุ เป็นหลักธรรมที่สอดคล้องกับเป้าหมายหรือภาระกิจหน้าที่ของ อพม.จ.ปทุมธานีได้เป็นอย่างดี กล่าวคือ

๑. ทาน คือ การให้ปันสิ่งของตนแก่ผู้อื่นที่ควรให้ คือการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละแบ่งปันเฉลี่ยยี่ ดั่งจะเห็นได้จาก กรณีปัญหาตัวอย่างน้ำท่วมใหญ่ ชุมชนอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) จังหวัดปทุมธานี ได้ดำเนินการประสานเครือข่ายจิตอาสา สถานเอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกา การทางพิเศษแห่งประเทศไทย ช่อง ๙ อสมท มหาวิทยาลัยกรุงเทพ หอประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ ธนาคารกสิกรไทย และสำนักนายกรัฐมนตรี เพื่อนำของไปบริจาคให้กับผู้ได้รับความเดือดร้อน อย่างทั่วถึง ด้วยความร่วมมือจาก ตชด .๔๓ ช่วยเรื่องรถ และเรือท้องแบน จนทำให้ภารกิจลุล่วงไปด้วยดี มีการแจก ถุงยังชีพ ครั้งแล้วครั้งเล่า แต่เมื่อสถานการณ์ไม่คลี่คลาย ล่วงเลยมาถึง ๖๐ กว่าวัน การช่วยเหลือจากข่าวสาร อาหารแห้ง เปลี่ยนเป็น น้ำดื่ม และอาหารพร้อมทาน เพราะน้ำท่วมเต็มพื้นที่ ไม่มี ลานประกอบ หุงหาอาหาร รับประทานกัน จึงเป็นอาหารพร้อมทาน ประใหม่ทุกวัน การเสียสละ ของผู้คนที่มิจิตอาสา ปรับเปลี่ยนการบริจาคทาน ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ ตลอดเวลา ไม่เห็นแก่ เหน็ดเหนื่อย

๒. ปิยวาจา คือ การพูดอย่างรักกัน คือ กล่าวคำสุภาพไพเราะน่าฟัง ใช้น้ำเสียง นามสวาทองคำ สั่งสอน ผู้ป่วยมะเร็งระยะสุดท้าย ที่กำลัง ท้อแท้ สิ้นหวัง ชี้แจงแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์

แสดงความเห็นอกเห็นใจให้กำลังใจ และ การรู้จักพูดให้เกิดความเข้าใจดี สมานสามัคคีเกิดไมตรี ดังจะเห็นได้จากกรณีตัวอย่าง การใช้ปิยวาจาของชมรมอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์(อพม) จังหวัดปทุมธานี ทำให้ทราบจากการปรึกษา กันระหว่างสมาชิกในเครือข่ายว่า อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์(อพม)หลายจังหวัดมีความต้องการกายอุปกรณ์ ที่จะช่วยเหลือ ผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้ด้อยโอกาส นางธัญชนก สมนาถ ประธานอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) จังหวัดนครปฐม แจ้งว่าที่เทศบาลตำบลบางเลน จังหวัดนครปฐม มีรถเข็นเหลือ อยู่ ๑ คัน พร้อมจะมอบให้ผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้ด้อยโอกาส ชมรมอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์(อพม) จังหวัดปทุมธานี ได้ประสานกับขอรถเข็นที่มีผู้บริจาคให้ มอบให้คนป่วยหรือคนแก่ภายในจังหวัดปทุมธานี

๓. อัตถจริยา การทำประโยชน์ คือ ช่วยเหลือด้วยแรงกาย และชวนช่วยช่วยเหลือในกิจการต่างๆ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ทั้งช่วยแก้ไขปัญหา และช่วยปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น ดังจะเห็นได้จาก กรณีตัวอย่าง นาง อุบล นาคงาม แกนนำอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) หมู่ที่ ๕ ตำบลบางคูวัด อำเภอมะเมือง จังหวัดปทุมธานี ได้ทำตนให้มีค่า ไม่ว่าจะคนในพื้นที่หรือไม่ว่าคนอย่างไร เธอก็ มีน้ำใจ สนใจสังเกตคนรอบข้างแม้ไม่ใช่คน ในท้องถิ่นของตนเอง กับคนต่างถิ่น ก็สนใจ สอบถามความเป็นมา ทั้งที่ไม่ใช่ญาติพี่น้อง ยังมีใจใฝ่สงเคราะห์ผู้อื่น เห็นผู้อื่น ตกทุกข์ได้ยาก จึงเข้าหลักสังคมาสงเคราะห์ ด้วยการทำคนให้เป็นคนประเสริฐ ให้มีค่า นำคนที่เดือนร้อนให้ได้รับความสุขสันติ ถือว่านางอุบล นาคงาม เกื้อกูลประโยชน์กับทุกคนรอบข้าง ตรงกับความหมายของอัตถจริยา ซึ่งมี ๒ ความหมาย คือ ๑) การประพฤติตนไม่ให้เดือดร้อน ๒) การไม่เบียดเบียนผลประโยชน์ของบุคคลอื่น การบำเพ็ญประโยชน์ต่อสาธารณะ และ กรณีนางสาว ทองดำ สั่งสอน ลูกนึ่งลำบากมากที่จะช่วยตัวเองในการต้องไปขับถ่าย ก็ได้จัดหา ขอบริจาคผ้าอ้อมสำเร็จรูปจากผู้มีจิตศรัทธา มามอบให้ใช้ในการขับถ่าย ผู้ป่วยได้รู้สึกสบาย ไม่สกปรก หรือส่งกลิ่นเหม็น บางครั้งการแบ่งปัน อาจไม่ใช่สิ่งของ แต่เป็นเวลาที่มาชิกจิตอาสา ที่เสียสละมาช่วยแบ่งเบาภาระ มาช่วยดูแล และได้ประสาน ขอความช่วยเหลือ จากมูลนิธิมิราเคิล ออฟไลฟ์ ช่วยเหลือเบื้องต้น พร้อมถุงยังชีพ พระราชทาน ขอเยี่ยมเตี้ยผู้ป่วยจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ตำบลบางคูวัด มาให้ใช้ เป็นต้น

๔. สมานัตตตา วางตนเสมอต้นเสมอปลาย ให้ความเสมอภาค ปฏิบัติสม่ำเสมอกับทุกคน ผู้เป็นสมาชิกกลุ่ม และบุคคลทั่วไป ไม่เอาเปรียบบุคคลที่ด้อยกว่า และเสมอในสุขทุกข์ คือ ร่วมสุขร่วมทุกข์ร่วมรับรู้ ร่วมแก้ไขปัญหาเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกัน การวางตัวของเราให้สมกับฐานะ และบทบาทของตัวเอง ดังจะเห็นได้จากกรณีตัวอย่าง นายชัชวาล สู่งสูงเนิน เป็นคนพิการมาแต่กำเนิด อายุ ๓๓ ปี บ้านเลขที่ ๕๗ หมู่ที่ ๓ ตำบลบางคูวัด อำเภอมะเมือง จังหวัดปทุมธานี พ่อแม่เสียชีวิตทั้งหมด ทำบัตรคนพิการไม่ได้ เพราะไม่มีใบเกิด ผู้วิจัยได้ประสานงานกับเจ้าหน้าที่หน้าและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องคือ ผู้อำนวยการเขตพญาไท และเดินทางไปตามตัว ความคืบหน้า ช่วยสืบค้น จนพบเอกสารสำคัญใบแจ้งเกิด แต่ต้องนำนายชัชวาล สู่งสูงเนิน ไปแสดงตนพิมพ์รายนิ้วมือ ที่ เขตพญาไท กรุงเทพฯ จึงสามารถ ทำบัตรประจำตัวผู้พิการ ได้ในที่สุด

หลักสังคมาตถุเป็นหลักธรรมที่เป็นที่ตั้งแห่งการสงเคราะห์กัน, ธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว น้ำใจกัน หมายถึง หลักการครองใจคน, หลักยึดเหนี่ยวใจกันไว้, วิธีทำให้คนรัก, หลักสังคมาสงเคราะห์ ซึ่งเป็นเครื่องประสานใจและเหนี่ยวรั้งใจคนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ และทำให้อยู่กันด้วยความรัก

ความปรารถนาดีต่อกัน เหมือนลิมสลักรถที่ตรงตัวรถไว้มิให้ชิ้นส่วนกระจายไป ทำให้รถแล่นไปได้ตามที่ต้องการ จะเห็นได้ว่าหลักการสงเคราะห์ของชมรมอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์(อพม) จังหวัดปทุมธานี มีภารกิจในด้าน พัฒนาส่งเสริมเด็ก สตรี คนชรา ผู้ด้อยโอกาสได้รับการพัฒนาศักยภาพ มีความปรารถนาดีต่อเพื่อนมนุษย์ ที่ตกทุกข์ได้ยาก ซึ่งก็สอดคล้องกับหลักสังคหวัตถุ ๔

ประโยชน์ของสังคหวัตถุ ๔ ต่อการเสริมสร้างชุมชนสันติสุข จากการวิเคราะห์หลักสังคหวัตถุ ๔ เพื่อการเสริมสร้างสังคมสันติสุข โดยผ่านกิจกรรมหรือโครงการของ อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) จ.ปทุมธานี พบว่าหลักสังคหวัตถุ ๔ เป็นหลักแนวทางที่ดียิ่งสำหรับการเสริมสร้างชุมชนสันติสุข เพราะเป็นการร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและองค์กรเอกชนทำงานร่วมกัน ซึ่งชุมชนได้ร่วมกันจัดตั้งขึ้นมา ก็เพื่อทำให้คนในชุมชนได้รับประโยชน์ที่มองเห็นได้เป็นรูปธรรม ผู้วิจัยได้พบประโยชน์ของหลักสังคหวัตถุ ๔ ต่อการเสริมสร้างชุมชนสันติสุข ดังต่อไปนี้

๑. ช่วยให้ชุมชนได้รับการช่วยเหลือดูแลกัน จึงทำให้สามารถดำรงตนอยู่ได้ในสังคมด้วยความสุข และมีทุนในการประกอบอาชีพ ทำให้มีการบรรเทาความเดือนร้อนเฉพาะหน้า

๒. ชุมชนมีกิจกรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจ สมานไมตรีระหว่างกัน และส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ให้มีความเคารพนับถือกันตามควรแก่ฐานะ

๓. ส่งเสริมศีลธรรมและป้องกันความประพฤติเสื่อมเสียในสังคม จะเห็นได้จากการชี้เป้าเฝ้าระวังของสมาชิกในแต่ละชุมชน สามารถดูแลอย่างใกล้ชิดในปัญหาเฉพาะหน้าของชุมชน ซึ่งสิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความเอาใจใส่ ดูแล ต่อกัน

กล่าวโดยสรุปจากการดำเนินการ อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) จ.ปทุมธานี ขึ้นมา เกิดจากการเสียสละเวลา ทรัพย์สินของแต่ละคน และการเสียสละเหล่านี้เกิดจากการนำหลักสังคหวัตถุ ๔ ซึ่งถือว่าเป็นหลักธรรมของการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุขเป็นเครื่องผูกใจคน ให้รู้จักการสงเคราะห์ช่วยเหลือกัน และรู้จักแบ่งปันทรัพย์สินที่ตนเองมีอยู่ จึงถือเป็นการให้ทานที่ให้เป็นบุญ และทานที่ให้เป็นคุณประโยชน์ แต่การให้ก็ต้องอาศัยการพูดคุยกันเกิดขึ้น ถ้ามีการพูดจាកันที่ไพเราะ ฟังแล้วเกิดความชื่นใจ ชวนให้เกิดความศรัทธา จึงทำให้เกิดการให้ขึ้นมาเพื่อเป็นประโยชน์กับตนเองและคนในชุมชน ซึ่งก็สอดคล้องกับหลักสังคหวัตถุทั้ง ๔ ด้าน คือ ด้านทาน เช่น ให้การให้การช่วยเหลือด้านสิ่งของ หรือสิทธิ์ต่าง ๆ ที่ทุกคนควรจะได้รับ ด้านปิยวาจา เช่น ให้คำแนะนำที่ดี การให้การยอมรับและความไว้วางใจ การแสดงความเป็นมิตร การสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี การให้โอกาสแก่กันและกัน ด้านอตถจริยา เช่น การบำเพ็ญตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ด้านสมานัตตตา เช่น จัดกิจกรรมเพื่อการพัฒนา การมีส่วนร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ จากการศึกษาวิจัยพบว่า อาสาสมัครการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จ.ปทุมธานีได้จัดกิจกรรมหรือโครงการที่สอดคล้องกับหลักธรรมหรือที่ใกล้เคียงที่สุด คือ หลักสังคหวัตถุ ๔ เพราะว่าเป็นหลักธรรมที่ช่วยเหลือเกื้อกูลกันในสังคม เพราะสังคมต้องการการเอื้อยวจากบาดแผลแห่งความขัดแย้งกันในสังคม สังคหวัตถุ ๔ นี้ อาสาสมัครการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จ.ปทุมธานี ได้พิสูจน์ให้เห็นว่าสามารถนำมาอธิบายและพัฒนาเป็นวิธีการในการเสริมสร้างชุมชนสันติสุข โดยไม่ได้มีความลำสมัยเลยแม้แต่น้อย

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่อง การเสริมสร้างชุมชนสันติสุขของอาสาสมัครการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์(อพม) จ.ปทุมธานี ตามหลักสังคหวัตถุ ทำให้ได้พบว่าสังคหวัตถุเป็นหลักธรรมที่ให้หลักการในการปฏิบัติต่อการสร้างประโยชน์สุขต่อสังคมส่วนรวม เพื่อให้เกิดองค์ความรู้มากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้ผลศึกษาเป็นความรู้ที่น่าสนใจและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ถูกจำกัดขอบเขตเอาไว้ อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ๓ ประการ

๑. พุทธวิธีเพื่อการสื่อสารของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์(อพม)
๒. พุทธวิธีการบริหารจัดการองค์กร เพื่อการพัฒนาศักยภาพของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์(อพม)
๓. บูรณาการณแนวคิดการสร้างบารมีภายใต้บริบทของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์(อพม)

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

คณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการสังคมแห่งชาติ. แผนยุทธศาสตร์ ๕ ปี สร้างสวัสดิการสังคม

ฉบับที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสกายบุ๊กส์ จำกัด, ๒๕๕๐.

โคทม อารียา. ข้อเสนอพิจารณาเรื่องสันติภาพ. ใน ประมวลความรู้เรื่องสันติภาพ, ประชุมสุข

อาชาวอรุณ, ยุพิน พิพิธกุล บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐.

จنگลณี สุวรรณทรรค์. “การจัดระเบียบชุมชน” ในเอกสารเผยแพร่ทางวิชาการ สาขาวิชาสังคม

สงเคราะห์ศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๑๖.

จิรพันธ์ กัลลประวิทย์. เอกสารประกอบการฝึกอบรมแกนนำอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความ

มั่นคงของมนุษย์. กรุงเทพมหานคร: สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคง

ของมนุษย์, สำนักปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ๒๕๕๘.

ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ แปล. อัตชีวประวัติขององค์ทะไลลามะ: อีสราฟในการลี้ภัย. พิมพ์ครั้งที่ ๒.

กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ประพันธ์สาสน, ๒๕๓๘.

ชูศักดิ์ ทัพย์เกษร และคณะ. What The Buddha Taught. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลง

กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา. ปรัชญา ๒๐๑ พุทธศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์,

๒๕๓๘.

เทวี รัชตานนท์. การจัดระเบียบชุมชน. พระนคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๐๕.

นักศึกษาหลักสูตรเสริมสร้างสังคมสันติสุข รุ่นที่ ๔ สถาบันพระปกเกล้า. สันติสุขเกิดขึ้นได้เพราะ

แตกต่างกันอย่างเข้าใจ. กรุงเทพฯ: โครงการสวนดุสิต กราฟฟิกไซด์, ๒๕๕๖.

นิตย์ จารุศร. สารธรรม. กรุงเทพมหานคร: เจริญบุญ การพิมพ์, ๒๕๔๗.

บุญศิริ ขวลิตรอารัง. ธรรมโอสถ. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๒๙.

ประเวศ วะสี. “สันติวิธีบท: เอกสภาวะธรรม”, ใน สู่ศานติเสรี: ๕๐ ปี สันติภาพไทย. กรุงเทพฯ: เรือน

แก้วการพิมพ์, ๒๕๓๘.

พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ). ธรรมปริทรรศน์. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย,

๒๕๔๔.

- _____ . นิเทศธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพฯ: บริษัทแปดสิบเจ็ด ๒๕๔๕
จำกัด, ๒๕๓๔.
- _____ . ศาสนากับสันติภาพ. กรุงเทพมหานคร: บริษัท แปดสิบเจ็ด
๒๕๔๕ จำกัด, ๒๕๔๗.
- พระเทพวิสุทธิญาณ (อุบล นนทโก ป.ธ.๘). **อธิบายธรรมวิภาค ปริเฉทที่ ๑**. พิมพ์ครั้งที่ ๕.
กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.
- พระพรหมคุณกรรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). **ธรรมะกับการพัฒนาชีวิต**. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม,
๒๕๓๖.
- _____ . **พุทธธรรม (ฉบับเดิม)**. พิมพ์ครั้งที่ ๒๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
บริษัท ธรรมสาร จำกัด, ๒๕๔๖.
- _____ . **พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา,
๒๕๔๒.
- _____ . **เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโกลดคีมทอง,
๒๕๔๕.
- _____ . **การศึกษาเพื่อสันติภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๘.
- _____ . **ธรรมบุญชีวิต**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๑.
- _____ . **หลักสูตรอารยชน**. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๕๒.
- _____ . **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม**. ครั้งที่ ๑๗. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.
- _____ . **ธรรมบุญชีวิต**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนา
แห่งชาติ, ๒๕๕๐.
- _____ . **ธรรมบุญชีวิต**. พิมพ์ครั้งที่ ๘๒. กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์
สวย จำกัด, ๒๕๕๐.
- _____ . **การพัฒนาที่ยั่งยืน**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สหธรรมิก จำกัด,
พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, ๒๕๕๓.
- _____ . **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๖.
กรุงเทพมหานคร: เอสอาร์พรีนติ้งแมสโปรดักซ์ จำกัด. ๒๕๕๖.
- _____ . **หลักสูตรอารยชน**. กรุงเทพมหานคร: เจริญดีมั่นคง การพิมพ์,
๒๕๕๖.
- พระไพศาล วิสาโล. “สันติภาพโดยสันติภาพ”, ใน **สื่อสันติภาพ สันติภาพในสื่อ**. กาญจนนา แก้วเทพ
บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐.
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิตฺยบุญญากร) “**มนุษย์กับความขัดแย้ง: โลกทัศน์และชีวิตทัศน์ใน
พระพุทธศาสนา**”, เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการ พระพุทธศาสนากับการจัดการ
ความขัดแย้งในสังคมไทย, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๑.
- _____ . **พระพุทธศาสนากับวิทยาการสมัยใหม่**. กรุงเทพมหานคร: มหา จุฬาลงกรณ์ราช
วิทยาลัย, ๒๕๕๗.

ปิ่น มุฑากันต์. **แนวสอนธรรมะนักธรรมตรี**. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

พุทธทาสภิกขุ. **บริหารธุรกิจแบบพุทธ**. กรุงเทพมหานคร: อตัมมโย, ๒๕๓๒.

ยุพา วงศ์ไชย. “กลวิธีในการจัดระเบียบชุมชน”, ใน **การปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ศาสตร์**.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พิมพ์เนศ, ๒๕๑๙.

_____ **กลวิธีในการจัดระเบียบชุมชน**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๑.

ระพีพรรณ คำหอม. **เอกสารประกอบการฝึกอบรมแกนนำอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, สำนักปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ๒๕๕๘.

รุ่งธรรม ศุจิธรรมรักษ์. **การทดลองสอนสันติศึกษาในระบบการเรียนการสอน**. นนทบุรี:

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๔.

วิจิตร ศรีสะอาด. “การจัดการศึกษาเพื่อสันติภาพ”. ใน **สันติศึกษากับการแก้ปัญหาความขัดแย้ง**, วลัย อารุณี บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙.

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน์ วาสโน). **สังคหวัตถุ ๔**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๘.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. **การพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๕.

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, **คู่มือการรับรองเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์**, กรุงเทพมหานคร: มปป.,มปป..

ชมรมอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดปทุมธานี. **ข้อบังคับว่าด้วยชมรมอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดปทุมธานี**. ปทุมธานี: มปป., มปป..

สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. **เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ ตามโครงการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพ อพม.ประจำปี ๒๕๕๕**.

กรุงเทพมหานคร: มปป., ๒๕๕๕.

สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ ๑, **เอกสารประชุมเชิงปฏิบัติการเสริมสร้างระบบเครือข่าย**, กรุงเทพมหานคร: มปป.,มปป.

สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. **เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ “ศูนย์ประสานงานองค์กรภาคเอกชนประจำจังหวัดและศูนย์ส่งเสริมการให้**

และอาสาช่วยเหลือสังคมระดับจังหวัด”. กรุงเทพมหานคร: มปป.,มปป..

ไพรัช บวรสมพงษ์. **เอกสารประกอบการประชุมเวทีจุดประกายความคิดความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดปทุมธานี**. กรุงเทพมหานคร: มปป.,มปป.

สุจิตรา ธรรัตน์. **ศาสนาเปรียบเทียบ**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๘.

สุทธิพงศ์ ปานเพ็ชร. “การประยุกต์หลักพุทธธรรมกับวิถีชีวิตชุมชน”, รายงานการวิจัยอิสระ.

กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๕๐.

สุวิทย์ ยิ่งวรพันธ์. **การพัฒนาชนบทไทย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรศาสตร์, ๒๕๑๒.

เอกสารประกอบการประชุม, กองทุนเพื่อการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์,
กรุงเทพมหานคร: มปป.,มปป..

(๒) บทความ:

อรศิริ เกตุศรีพงษ์. “สังคหวัตถุ ๔ : วัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการจัดการความรู้”. วารสาร
Productivity World. ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๖๘ (พฤษภาคม -มิถุนายน ๒๕๕๐): ๔๓ –
๔๖.

(๓) งานวิจัย:

จอย ทองกล่อมสี. “การพัฒนาตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลัก
ธรรมาภิบาล”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. คณะครุศาสตร์: จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

นางอรอนงค์ มหามิตร. “การจัดสวัสดิการชุมชนด้วยหลักสังคหวัตถุ ๔ ของชุมชนหนองลูกช้าง ตำบล
บ้านขาม อำเภोजัตร์ส จังหวัดชัยภูมิ”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิต
วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระครูบุญยสารโสภิต (เหล็กอยู่). “การศึกษาหลักสังคหวัตถุที่หักคคบคตนำไปใช้ในพระ
สุตตันตปิฎก”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พระปลัดนิมิต ขนตีสมนุโน. “การมีปฏิสัมพันธ์ตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของตำรวจกับประชาชนผู้อยู่
อาศัยในชุมชนแขวงบ้านช่างหล่อ เขตบางกอกก้อย กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย,
๒๕๕๕.

พระปลัดอำพร สมอาษา. “การศึกษาเชิงจริยศาสตร์เกี่ยวกับความคิดเรื่องความเป็นคนดี กรณีศึกษา
ความคิดของกลุ่มคนต่างศาสนาในกรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์ศิลปะศาสตร์
มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๕.

พระมหาบุญเพียร ปุณฺณวิโร (แก้ววงศ์น้อย). “แนวคิดและวิธีการขัดเกลาทางสังคมในสถาบัน
ครอบครัวตามแนวพระพุทธศาสนา”. **วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตร
มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระมหาบุญเรียน ปภงฺกโร (พิลาพันธ์). “การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องเมตตาในพุทธปรัชญา
เถรวาท”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

(๔) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย. "สรุปข้อมูล อปท ทั่วประเทศ." [ออนไลน์].

แหล่งข้อมูล: <http://www.dla.go.th/work/abt/index.jsp2556>

[๒๐ กันยายน ๒๕๕๗].

ธงชัย ประดับชนานุรัตน์. พิเศษ สันติสุขที่โลกต้องการ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

http://www.followhissteps.com/web_christianstories/chr19.html

[๑๘ มกราคม ๒๕๕๗].

พระมหาสมชาย มหาวีโร. สังคมตื่นรู้ สังคหวัตถุ ๔ หลักธรรมแห่งการแบ่งปัน. [ออนไลน์],

แหล่งที่มา: <http://www.gokono.org/blogs/posts/371223> [๑ กรกฎาคม ๒๕๕๗].

ออนไลน์. แหล่งข้อมูล: <http://surin-apm.blogspot.com/2008/08/blog-post.html>

[๒๐ กันยายน ๒๕๕๗].

ออนไลน์. แหล่งข้อมูล: <http://www.dla.go.th/work/abt/index.jsp2556> [๒๐ กันยายน ๒๕๕๗].

ออนไลน์. แหล่งข้อมูล: www.oppo.opp.go.th [๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘]

พระมหาสมชาย มหาวีโร, สังคมตื่นรู้ สังคหวัตถุ ๔ หลักธรรมแห่งการแบ่งปัน. [ออนไลน์].

แหล่งที่มา: <http://www.gokono.org/blogs/posts/371223> [๑ กรกฎาคม ๒๕๕๖].

๒. ภาษาอังกฤษ

Christopher S. Queen (ed), **Engage Buddhism in The West**. Boston: Wisdom Publications, 2000.

John F. Steiner. **Company Organization**. New York: Appleton Century Crofts, 1930.

Phra MedhiDhammaporn (Prayoon Mererk). **Buddhist Morality**. Bangkok:

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press, 1994.

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ/นามสกุล : นางยุวดี บำรุงบุตร
- ว/ด/ป/เกิด : วันพฤหัสบดีที่ ๒ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๑
- สถานที่เกิด : จังหวัดสงขลา
- การศึกษา : พ.ศ. ๒๕๔๓ รัฐศาสตรบัณฑิต, คณะรัฐศาสตร์ (การเมืองการปกครอง), (รศบ.) มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- : พ.ศ. ๒๕๔๔ รัฐศาสตรบัณฑิต, คณะรัฐศาสตร์ (ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและการปกครองเปรียบเทียบ), (รศบ.) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช
- : พ.ศ. ๒๕๔๕ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, คณะรัฐศาสตร์ (การเมืองการปกครอง), (รศ.ม.) มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- : พ.ศ. ๒๕๔๖ หลักสูตรผู้นำการเมืองยุคใหม่ รุ่นที่ ๑ สถาบันพระปกเกล้า
- : พ.ศ. ๒๕๔๖ หลักสูตรพัฒนาสัมพันธ์ระดับผู้บริหาร รุ่นที่ ๔ กองทัพอากาศ
- : พ.ศ. ๒๕๔๔ หลักสูตรพัฒนาสัมพันธ์ระดับผู้บริหาร รุ่นที่ ๖ กองทัพอากาศ
- : พ.ศ. ๒๕๔๘ หลักสูตรผู้บริหารพรรคการเมืองในระบบประชาธิปไตย รุ่นที่ ๔ สถาบันพระปกเกล้า
- : พ.ศ. ๒๕๕๔ หลักสูตรประกาศนียบัตรชั้นสูงการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตย สำหรับผู้บริหารระดับสูงรุ่นที่ ๑๕ (ปปร. ๑๕) สถาบันพระปกเกล้า
- : พ.ศ. ๒๕๕๔ หลักสูตรภูมิพลังแผ่นดินรุ่นที่ ๑ มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์

ประสบการณ์ด้านการทำงาน

- : พ.ศ. ๒๕๕๓-๒๕๕๔ ผู้เชี่ยวชาญประจำตัว สส. นวัธ เต้าะเจริญสุข สภาผู้แทนราษฎร
- : พ.ศ. ๒๕๕๓-๒๕๕๕ เลขานุการประจำ คณะกรรมการการคุ้มครองผู้บริโภค สภาผู้แทนราษฎร
- : พ.ศ. ๒๕๕๔-๒๕๕๗ ที่ปรึกษาประธาน (นายไชยา พรหมา) คณะกรรมการการเงิน การคลัง การธนาคาร และสถาบันการเงิน สภาผู้แทนราษฎร

- รางวัล : รางวัลศิษย์ดีศรีปทุมวิไล จากสมาคมศิษย์เก่าปทุมวิไล (พ.ศ. ๒๕๔๙)
- : รางวัลอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ดีเด่น จังหวัดปทุมธานี ประจำปี ๒๕๕๐
- : รางวัลอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ดีเด่น กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ประจำปี ๒๕๕๓

- : รางวัลบัวงาม สภาวัฒนธรรม จังหวัดปทุมธานี ประจำปี ๒๕๕๔
 - : รางวัลอาสาสมัครแรงงานดีเด่น อันดับ ๑ จังหวัดปทุมธานี กระทรวงแรงงาน ประจำปี ๒๕๕๔
 - : รางวัลอาสาสมัครดีเด่น สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย ประจำปี ๒๕๕๔
 - : รางวัลพระกนิฐี บุคคลตัวอย่าง “คนดี คิดดี สังคมดี ตามรอยพระยุคลบาท” ประจำปี ๒๕๕๖
 - : รางวัลสตรีทำงานในภาคเศรษฐกิจแรงงานนอกระบบดีเด่น ประจำปี ๒๕๕๖
- ที่อยู่ปัจจุบัน** : ๑๐๐/๕ หมู่ที่ ๗ ตำบลบางคูวัด อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี
- ติดต่อ** : Email: k.yuwadee.b@gmail.com โทรศัพท์ : ๐๘๑ - ๘๑๓๐๕๗๑